СТРАТЕГИ 2030

Цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй, тогтвортой
Ази, Номхон далайн бүс нутгийг цогцлоох нь

2018 ОНЫ 7 ДУГААР САР

СТРАТЕГИ 2030: ХЭТИЙН ЗОРИЛГО

ЦЭЦЭГЛЭН ХӨГЖСӨН

ХҮРТЭЭМЖТЭЙ

ТЭСВЭРТЭЙ

ТОГТВОРТОЙ

АЗИ, НОМХОН ДАЛАЙН БҮС НУТАГ

СТРАТЕГИ 2030

Цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй, тогтвортой
Ази, Номхон далайн бүс нутгийг цогцлоох нь

2018 ОНЫ 7 ДУГААР САР

© 2018 Азийн хөгжлийн банк
АХБ-ны өргөн чөлөө 6, Мандалуён хот, Метро Манила 1550, Филиппин улс
Утас +63 2 632 4444; Факс +63 2 636 2444
www.adb.org

Бүх эрхийг хуулиар хамгаалсан. 2018 онд хэвлэв.

ISBN 978-92-9261-496-6 (хэвлэмэл), 978-92-9261-497-3 (цахим)
Хэвлэлийн дугаар. TCS189470-3
DOI: <http://dx.doi.org/10.22617/TCS189470-3>

Энэхүү хэвлэлд ашигласан баримт өгөгдлийн үнэн зөвийг АХБ баталгаажуулахгүй бөгөөд тэдгээрийг ашигласны улмаас гарах аливаа үр дагаварт ямар нэгэн хариуцлага хүлээхгүй. Тодорхой компани эсвэл бүтээгдэхүүний тухай дурьдсан нь дурьдагдаагүй бусад ижил төрлийн компани ба бүтээгдэхүүнээс тэдгээрийг илүүд үзэж сурталчлах буюу санал болгох утга агуулаагүй болно.

Аливаа нэг улс орон эсвэл газар зүйн бүс нутгийг энэхүү хэвлэлд дурьдсан буюу нэрлэсэн, эсвэл “улс” гэсэн нэршлийг ашигласнаар, АХБ тухайн улс орон, бүс нутгийн хууль эрх зүйн болон бусад байдлын талаар ямар нэгэн дүгнэлт, байр суурь илэрхийлээгүй болно.

Энэхүү хэвлэлд буй мэдээллийг хувийн, сургалтын болон арилжааны бус зорилгоор, АХБ-ны нэрийг дурьдсаны үндсэн дээр дахин хэвлэх, хуулбарлахыг АХБ зөвшөөрнө. Хэрэглэгчид АХБ-ны бичгээр үйлдсэн албан зөвшөөрөлгүйгээр нийтлэлийг дамжуулан худалдах, дахин түгээх, эсвэл арилжааны зорилгоор хувирган ашиглахыг хориглоно. Агуулгын талаар асуух, санал зөвлөмж өгөх, эсвэл оюуны өмчийн зөвшөөрөл авах бол pubsmarketing@adb.org хаягаар холбогдоно уу.

Тайлбар:

Энэхүү хэвлэлд гарах “\$” тэмдэгт нь ам. долларыг илэрхийлнэ.

АХБ нь Хятад гэдэгт БНХАУ, Солонгос гэдэгт БНСУ-г ойлгоно.

АХБ-ны хэвлэлийн залруулгыг дараах хаягаар үзнэ үү <http://www.adb.org/publications/corrigenda>.

Нүүр хуудасны дүрс: Фибоначигийн цуврал буюу тоон дараалал

Фибоначи нь дундад зууны математикч байсан бөгөөд тоо бүр нь өмнөх хоёр тооны нийлбэр болох тоон дарааллыг зохиосон: 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, гэх мэт. Байгалийн олон юмс үзэгдэл ийм зарчмаар зохион байгуулагдсан байдгийн жишээ болгон ургамлын навч ишин дээрээ энэ дарааллаар ургадгийг дурьдаж болно.

Стратеги 2030-ын загвар нь Фибоначигийн цувралаас санаа авсан бөгөөд энэ нь АХБ-ны үндэслэлтэй, динамик шинэ чиг хандлагыг төлөөлнө.

ГАРЧИГ

Товчилсон үгс	iv
Товчоон	v
I. Оршил	1
II. Хувьсан өөрчлөгдөж буй орчин ба сорилт	3
III. АХБ-ны хэтийн зорилго ба үнэ цэнийн бүтээн байгуулалт	10
IV. АХБ-ны үйл ажиллагааны суурь зарчмууд	13
V. Улс орнуудын ангилалд тохируулсан аргачлал	14
VI. Үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлүүд	17
VII. Хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх нь	24
VIII. Хөгжлийг дэмжих санхүүгийн нөөцийг татан төвлөрүүлэх нь	27
IX. Мэдлэгийн үйлчилгээг бэхжүүлэх нь	30
X. Илүү хүчтэй, чадвартай, хурдтай АХБ	32
XI. Нэгдмэл АХБ	35
Хавсралт: АХБ-ны үйл ажиллагааг үнэлж дүгнэх явц болон хэлэлцүүлгийн тойм	37

ТОВЧИЛСОН ҮГС

АХБ	Азийн хөгжлийн банк
АХС	Азийн хөгжлийн сан
АСЕАН	Зүүн Өмнөд Азийн бүс нутгийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэг
УТС	улс орны түншлэлийн стратеги
ИНБ	иргэний нийгмийн байгууллага
ХҮДҮ	хөгжлийн үр дүнгийн үнэлгээ
ХБГО	хөгжиж буй гишүүн орон
ХХАБ	Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллага
ЭМӨО	эмзэг ба мөргөлдөөнд өртсөн орон
МХТ	мэдээлэл, холбооны технологи
ХБҮГ	Хараат бус үнэлгээний газар
БНАЛАУ	Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улс
БСЗ	бодлогод суурилсан зээл
ТХХТ	төр, хувийн хэвшлийн түншлэл
БНХАУ	Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
БХАИ	бүс нутгийн хамтын ажиллагаа ба интергаци
ТХЗ	Тогтвортой хөгжлийн зорилтууд
ЖАХО	жижиг арлын хөгжиж буй орнууд
ЖДҮ	жижиг дунд үйлдвэр
ТӨК	төрийн өмчийн компани
ДДОО	дээд-дунд орлоготой орон
ЮНИСЕФ	Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Хүүхдийн сан
ДХХ	Дэлхийн хүнсний хөтөлбөр
ДЭМБ	Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага

ТОВЧООН

Ази, Номхон далайн бүс нутаг ядуурлыг бууруулах, эдийн засгийн хөгжлийг цогцлоох тал дээр өнгөрөгч тавин жилд гайхалтай амжилт гаргасан хэдий ч биелүүлж дуусгах шаардлагатай хөгжлийн зорилтууд байсаар байна. Ядуурал ба эмзэг байдал, өсөн нэмэгдэж буй тэгш бус байдал, уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль орчны доройтол болон дэд бүтцийн ноцтой хомсдол зэрэг асуудлууд шийдвэрлэгдээгүй хэвээр байгаа юм. Технологийн дэвшил, хотжилт, хүн ам зүйн өөрчлөлтүүд хурдасч байгаа нь боломж болон сорилтын аль алиныг бий болгосоор байна.

Ази, Номхон далай нь үлэмж том бүс нутаг тул тухайн бүсийн гаргах ахиц дэвшлээс Тогтвортой хөгжлийн зорилтууд, Хөгжлийг дэмжих санхүүжилтийн хөтөлбөр, Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Парисын гэрээ болон Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн үйл ажиллагааны хүрээ зэрэг дэлхий нийтийн өмнөө тавьсан томоохон зорилго, зорилтуудын хэрэгжих эсэх нь ихээхэн хамаарна.

2030 он хүртэлх энэхүү стратеги нь бүс нутгийн хувьсан өөрчлөгдөж буй эрэлт хэрэгцээг хангах Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлно. Тус стратегийн хүрээнд АХБ нь нэн ядуурлыг арилгах хүчин чармайлтаа үргэлжлүүлж, Ази, Номхон далайн бүс нутгийг цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй, тогтвортой болгон хөгжүүлэх хэтийн зорилгынхоо хүрээг улам өргөжүүлнэ. АХБ-ны энэхүү хүсэл эрмэлзэл нь дэлхийн нийтийн томоохон зорилтуудтай нийцэж байгаа юм.

Хөгжил дэвшлийн хөдөлгүүр болсон дэд бүтцийг хөгжүүлэх дэлхий нийтийн зорилтыг хэрэгжүүлэхэд АХБ чухал үүрэг гүйцэтгэнэ. Дэд бүтэц бол нийгэм, эдийн засгийн хөгжлийг хурдасгах түлхүүр хүчин зүйл юм. АХБ нь ногоон, тогтвортой, хүртээмжтэй, гамшигт тэсвэртэй дэд бүтцэд оруулах оновчтой хөрөнгө оруулалтыг дэмжин ажиллахын зэрэгцээ боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал зэрэг нийгмийн салбарууд дахь үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх болно. Хөгжлийн олон талт, төвөгтэй сорилтуудыг даван

туулахын тулд АХБ нь олон салбар, чиглэлүүдийн хүрээнд хуримтуулсан туршлага мэдлэгээ нэгтгэхийг зорин ажиллана.

Итгэл даасан хөгжлийн түншийн хувьд, АХБ нь хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-ууддаа үйл ажиллагаа явуулахдаа санхүү, мэдлэг, түншлэлийг хослуулан үнэ цэнийг бүтээх болно. АХБ нь найдвартай санхүүжүүлэгч, санхүүжилтийг хурдасгагч хүч хэвээр байна. Мэдлэг түгээгчийн хувьд АХБ нь орон нутгийн онцлогт тохирсон бодит үнэ цэнийг бүтээхэд анхаарлаа хандуулж, сургамжаа тодорхойлон, шилдэг туршлагуудаа бүс нутагтаа төдийгүй дэлхийн хэмжээнд нэвтрүүлэхийг зорино. Мөн түүнчлэн, олон талт түнш, оролцогчдын хоорондын нягт харилцаа, хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжиж, олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын тогтолцооны үр нөлөөг нэмэгдүүлэхийг чармайн, түншлэлийг дэмжиж, төсөл хэрэгжүүлэгчийн чиг үүргээ өргөжүүлэх болно.

Дэлхий нийтийн хөгжлийн томоохон зорилтуудыг тухайн орон нутгийн онцлогт тохируулах шаардлагатай нь дамжиггүй. Иймээс, АХБ нь тухайн улс оронд тохирсон дэмжлэг үзүүлэх, шинэлэг технологийн хэрэглээг хөхиүлэн дэмжих, олон салбар ба чиглэлийн мэдлэг туршлагыг хослуулан, засгийн газар ба хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллах замаар нэгдмэл шийдлүүдийг хэрэгжүүлэхдээ улс орны түншлэлийн стратегийг үндэс сууриа болгож тухайн улсын онцлогт тохируулан үйл ажиллагаа явуулна. АХБ нь өөрийн давуу талууд, тухайн улс орны онцлог хэрэгцээ болон өөрийн нөөц, чадавхийн хүрээнд нэмүү үнэ цэнэ бий болгох боломжид тулгуурлан тухайн улс оронд хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаагаа тодорхойлно.

Улс орнуудын хооронд ялгаа зөрүү ихтэйг харгалзан АХБ-ны зүгээс улс орнуудыг бүлэглэн, харилцан адилгүй арга барилаар ажиллах болно. Банкны хувьд бүс нутаг дахь нэн ядуу, эмзэг улс орнуудад тэргүүлэх ач холбогдол өгөх бөгөөд үүнд мөргөлдөөнд өртсөн, эмзэг нөхцөл байдал бүхий болон жижиг арлын хөгжиж буй улсууд нэн түрүүнд багтана. АХБ эдгээр орнуудад

өөрийн хүний нөөц, үйл ажиллагааны хүрээг тэлж, ажлын арга барилаа онцлогт нь зохицуулах болно. Бага болон бага-дунд орлоготой орнуудын хувьд урьдчилан тооцоолсон, их хэмжээний санхүүжилтийг урт хугацаанд олгоход анхаарна. Дээд-дунд орлоготой улс орнуудад дэмжлэг үзүүлэхдээ АХБ нь хамгийн их үнэ цэнийг бүтээж чадах салбар, чиглэлүүдээс сонгон төвлөрнө. АХБ-ны зүгээс эдгээр бүх бүлэгт хамаарах улс орнуудын хөгжил нь саатсан салбаруудад болон ядуу, эмзэг бүлгийнхэнд үзүүлэх дэмжлэгт тэргүүлэх ач холбогдол өгч ажиллана.

АХБ нь одоо хэрэгжүүлж буй “төгсөлтийн” буюу хөгжлийн дэмжлэгийн ангиллыг ахиулах бодлогоо үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ энэхүү бодлогын үр өгөөжийг хянан дүгнэнэ. АХБ-ны тогтмол дэмжлэгийн хөтөлбөрөөс гаргах эсэхийг тухайн улс оронтой зөвшилцөн шийдвэрлэх бөгөөд ингэхдээ “төгсөлтийн” бодлогын үндсэн бүрэлдэхүүн хэсгүүдэд дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийнэ. Тухайн улс оронд тохируулсан аргачлалын хүрээнд, АХБ нь өөрийн бүтээгдэхүүн, хэрэгслийн санхүүжилтийн нөхцлүүдийг төрөлжүүлэх боломжийг нарийвчлан судалж, холбогдох оролцогч талуудтай хэлэлцэнэ. АХБ нь хөнгөлөлттэй санхүүжилтийг өөрийн хамгийн ядуу, эмзэг гишүүн орнууд руу төвлөрүүлж, энэ ангиллаас “төгсөн” гарч буй гишүүн орнуудыг өөр төрлийн дэмжлэг тусалцаагаар хангахад анхаарна.

АХБ-аас үзүүлэх дэмжлэг (үүнд төр болон хувийн хэвшилд чиглэсэн үйл ажиллагаа, зөвлөх үйлчилгээ болон мэдлэгийн бүтээгдэхүүн багтана) нь үйл ажиллагааны дараах тэргүүлэх чиглэлд төвлөрнө. Үүнд:

i. **Ядуурлыг бууруулах, тэгш бус байдлыг багасгах.** АХБ нь орлогоос үл хамаарах ядуурлын сөрөг үр дагаврыг шийдвэрлэх зорилгоор хүний хөгжил, нийгмийн оролцооны асуудлууд дээр илүү анхаарал хандуулна. Ингэснээр, хөдөлмөрийн зах зээлд, тэр дундаа жижиг дунд үйлдвэр болон оролцоог хангасан бизнесийн байгууллагуудад чанартай ажлын байр шинээр бий болох явцыг дэмжих юм. АХБ нь ХБГО-ууддаа боловсрол, мэргэжлийн сургалтыг чанаржуулах, нийтийн эрүүл мэндийг сайжруулах, эмзэг бүлгийнхэнд чиглэсэн нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийг

нэмэгдүүлэх, нийгмийн хамгааллыг бэхжүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлнэ.

ii. **Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үйл явцыг эрчимжүүлэх.** АХБ нь охид, эмэгтэйчүүдийн эрхийг бэхжүүлэхэд чиглэсэн зорилтот үйл ажиллагааг болон жендэрийн тэгш бус байдлыг шууд бууруулах үр дагавар бүхий үзэл баримтлалыг үр өгөөжтэй нэвтрүүлсэн үйл ажиллагааг, зарим бүрэлдэхүүн хэсэг нь жендэрийн тэгш байдлыг хангах арга хэмжээг шийдэл, хэрэгжилтэндээ багтаасан төсөл хөтөлбөрийн үйл ажиллагааг тус тус дэмжих болно. 2030 он гэхэд АХБ-наас батлагдсан үйл ажиллагааны 75-аас доошгүй (засгийн газар болон хувийн хэвшлийг санхүүжүүлэх төсөл хөтөлбөрүүдийн 3 жилийн дунджаар) хувь нь жендэрийн тэгш байдлыг хангах зорилгыг агуулсан байна.

iii. **Уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, уур амьсгал, гамшгийн сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй байдлыг болон байгаль орчны тогтвортой байдлыг бэхжүүлэх.** Эдгээр чиглэлээр АХБ үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх бөгөөд 2030 он гэхэд батлагдсан нийт үйл ажиллагааны 75-аас доошгүй (засгийн газар болон хувийн хэвшлийг санхүүжүүлэх төсөл хөтөлбөрүүдийн 3 жилийн дунджаар) хувь нь уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, түүнд дасан зохицох асуудлыг дэмжсэн байна. 2019-2030 оны хооронд уур амьсгалтай холбоотой үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх АХБ-ны өөрийн эх үүсвэрийг өссөн дүнгээр 80 тэрбум ам.доллар болгон нэмэгдүүлэх төлөвлөгөөтэй байна.

iv. **Хот, суурин газрын амьдрах орчинг сайжруулах.** АХБ нь иргэдэд ээлтэй, ногоон, өрсөлдөх чадвартай, тэсвэртэй, хүртээмжтэй хотуудыг бүтээн байгуулахад чиглэсэн цогц шийдлүүдийг боловсруулан хэрэгжүүлнэ. Энэ хүрээнд, хотын хүн амын эрүүл мэнд, хотын тээвэр, жендэрийн тэгш байдал болон байгаль орчны тогтвортой байдлын хэрэгцээг хангах олон салбарыг хамарсан төслүүдийг хэрэгжүүлнэ. АХБ нь хотуудад санхүүжилтийн эх үүсвэрүүдээ өргөтгөхөд нь болон шинэ санхүүжилтийн эх үүсвэрийг олж нээхэд нь туслахын зэрэгцээ

оролцоог хангасан хүртээмжтэй хот төлөвлөлтийг бэхжүүлэх үйл явцыг нь дэмжиж, хот төлөвлөлтийн үе шатанд уур амьсгалын өөрчлөлтөд тэсвэртэй байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах асуудлуудыг нэвтрүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлэн ажиллана.

- v. **Хөдөөгийн хөгжил болон хүнсний баталгаат байдлыг бэхжүүлэх.** АХБ нь хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг зах зээлд ойртуулж, нэмүү өртгийн сүлжээг сайжруулах хүчин чармайлтыг дэмжинэ. Энэ хүрээнд фермерийн болон фермерийн бус аж ахуйн нэгжүүдийн орлогыг нэмэгдүүлэх, дэвшилтэт технологи болон уур амьсгалд зохицсон ухаалаг хөдөө аж ахуйг нэвтрүүлэх, байгалийн нөөц баялгийн менежментийн стандартыг сайжруулах замаар ХБГО-ууддаа хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээмжийг өсгөх, хүнсний баталгаат байдлыг сайжруулахад нь дэмжлэг үзүүлнэ. Түүнчлэн, хүнсний аюулгүй байдлаа дээшлүүлэхэд нь туслана.

- vi. **Засаглал, институцийн чадавхийг бэхжүүлэх.** АХБ нь төрийн удирдлагын шинэчлэлийг дэмжих замаар ХБГО-уудынхаа засаглалыг сайжруулах, тогтвортой хөгжилд ээлтэй орчин бүрдүүлэхэд нь туслалх болно. Энэ хүрээнд улс орнуудыг эдийн засгийн хямралд тэсвэртэй, хариу арга хэмжээ авах чадвартай байхад нь тусалж, төрийн үйлчилгээний хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, институцийн чадавхи болон үйл ажиллагааны стандартуудыг сайжруулах үйл хэрэгт нь дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь бүхий л төсөл хөтөлбөртөө байгаль орчин, нийгмийн хамгааллыг чухалчилж, нийтийн сайн сайхны төлөө стандарт зарчмыг баримтлан, авилгын эсрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх болно.

- vii. **Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, интеграцийг хөхиүлэн дэмжих.** АХБ нь ХБГО-уудынхаа бүс нутгийн уялдаа холбоо, өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэхэд анхаарна. Энэ хүрээнд, уур амьсгалын өөрчлөлт, орчны бохирдол, эрчим хүч ба ундны усны баталгаат байдал, халдварт өвчний тархалт зэрэг хил дамнасан эрсдлийг бууруулахад чиглэсэн хамтын ажиллагаа, бүс нутгийн хэмжээний бодлогыг түлхүү дэмжих

болно. АХБ нь санхүүгийн салбар дахь хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлж, мэдлэгийн солилцоо, хамтын ажиллагааг дэмжин, шинэ тутам гарч буй санал санаачилгыг хэрэгжүүлэх замаар дэд бүс нутгийн санаачилгыг бэхжүүлнэ.

АХБ нь хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж, 2024 он гэхэд нийт үйл ажиллагааныхаа гуравны нэгийг хувийн хэвшилд чиглүүлнэ. Ингэхдээ, хөгжлийн үр нөлөөг хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааныхаа үндсэн зорилго болгон тодорхойлж, ашигтай ажиллагаа, тогтвортой байдлыг чухалчлах болно. АХБ нь эмзэг болон мөргөлдөөнд өртсөн, мөн жижиг арлын хөгжиж буй улсууд зэрэг шинэ зах зээл дэх хувийн хэвшил рүү чиглэсэн үйл ажиллагаагаа төрөлжүүлэн тэлнэ. АХБ нь төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих цар хүрээгээ нэмэгдүүлэх зорилгоор хувийн хөрөнгө оруулалтын санг ашиглана. Мөн хувийн хэвшилтэй газар дээр нь очиж ажиллах боловсон хүчнийхээ тоог нэмэгдүүлнэ.

АХБ нь хөгжлийг дэмжих санхүүжилтийг хурдасгаж, эх үүсвэрүүдийг татан төвлөрүүлнэ. АХБ олон талт, хоёр талт болон хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг эрчимжүүлэн, арилжааны болон хөнгөлөлттэй санхүүжилтийн эх үүсвэрүүдийг эрэлхийлэх болно. 2030 он гэхэд урт хугацаат санхүүжилтийг үлэмж нэмэгдүүлэхээр төлөвлөсөн бөгөөд хувийн хэвшлийн санхүүжилтийн 1 ам.доллар тутамд урт хугацааны санхүүжилтийн 2.50 ам.долларын эх үүсвэрийг бий болгохоор зорин ажиллана. Хөрөнгө оруулалтыг өсгөх зорилгоор АХБ нь төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийг ашиглах, ХБГО дахь бизнесийн орчинг сайжруулах, ХБГО-ы дотоодын эх үүсвэрийн ашиглалтыг сайжруулах зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

АХБ нь мэдлэг түгээх чиг үүргээ өргөжүүлнэ. АХБ нь ХБГО-ынхаа хэрэгцээг зөв тодорхойлж, нэн хэрэгцээтэй мэдлэгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох үүднээс ХБГО-тойгоо нягт хамтран ажиллана. Үйл ажиллагааны бүх үе шатанд хамгийн шилдэг мэдлэг, туршлагыг институцийн чадавхи бэхжүүлэх үйл ажиллагаа болон санхүүжилттэй хослуулан ажиллах сэдлийг ажилтнууддаа хэвшүүлнэ. АХБ нь судалгаа шинжилгээнд идэвхи зүтгэлтэй оролцож, ХБГО-ууддаа бодлогын оновчтой зөвлөгөөгөөр хангахын зэрэгцээ хөгжлийн сорилтуудыг даван

туулах болон төсөл хэрэгжүүлэх институцийн чадавхийг нь бэхжүүлж, мэдлэгийн түншлэлийн цар хүрээгээ тэлж ажиллана. Мөн түүнчлэн, банк дотроо төдийгүй бүс нутгийн хэмжээнд шинэ мэдлэг, туршлага бий болгож, харилцан солилцох хүчин чармайлтыг дэмжин ажиллана.

АХБ нь илүү хүчтэй, чадвартай, хурдтай болохыг чармайсан хэвээр байх бөгөөд цаашдын үйл ажиллагааныхаа бат бөх суурийг бэлтгэнэ. АХБ нь хүний нөөцөө бэхжүүлж, суурин төлөөлөгчийн газруудаа чадавхижуулах замаар тухайн улс орон дахь үйл ажиллагаагаа өргөжүүлнэ. АХБ нь өөрийн бүтээгдэхүүн, үйл ажиллагааны хэрэгслүүдийг чанаржуулахын зэрэгцээ бизнес процессоо үндсээр нь шинэчилж (үүнд хурдан шуурхай, үнэ өртгийн хувьд зохистой худалдан авах ажиллагаа явуулах болон улс орны дотоодын тогтолцоог түлхүү ашиглах зэрэг багтана), цахим шинэчлэлийг эрчимжүүлнэ. Мөн түүнчлэн, төсөл хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх, хянах үйл ажиллагаанд иргэний нийгмийн байгууллагуудтай илүү нягт хамтран ажиллах болно.

Стратегиа хэрэгжүүлэх зорилгоор АХБ нь өөрийн тодорхойлсон тэргүүлэх 7 чиглэл бүхий үйл ажиллагааны төлөвлөгөө боловсруулж, стратегийн үндсэн чиглэл, үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх тодорхой салбарууд, ашиглах аргачлал, шаардлагатай ур чадваруудыг нарийвчлан төлөвлөнө. Улс орны түвшний тэргүүлэх чиглэлүүдийг тухайн улс оронтой хамтран боловсруулах түншлэлийн стратегийн хүрээнд илүү нарийвчлан тодорхойлно. Ажлын төлөвлөгөө, төсвийн хүрээг оновчилж, жил бүрийн ажлын төлөвлөгөө, нөөцийн хуваарилалтыг үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлүүдтэй нягт уялдуулах болно. Хэрэгжилтийн явцыг хянан, үнэлэх зорилгоор байгууллагын үр дүнгийн хүрээ буюу үр дүнг хянах шинэ системийг боловсруулан, тогтмол шинэчлэх ба байгууллагын үйл ажиллагааны үр дүнгийн жилийн тайлангаа энэхүү үр дүнгийн хүрээнд үргэлжлүүлэн гаргана.

АХБ нь “Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг нэвтрүүлж, 2030 он хүртэлх стратегийн төлөвлөгөөгөө үр өгөөжтэй хэрэгжүүлэхийн төлөө байгууллага даяарх мэдлэг туршлагаа нэгтгэн ажиллах болно.

I. ОРШИЛ

1. Ази, Номхон далайн бүс нутаг ядуурлыг бууруулах, эдийн засгийн хөгжлийг цогцлоох тал дээр өнгөрөгч тавин жилд гайхалтай амжилт гаргасан.¹ Цаашид үүнээс ч илүү ахиц дэвшилд хүрэх хүсэл эрмэлзэл бий. Энэхүү томоохон шилжилтийн үед Азийн хөгжлийн банк (АХБ) нь бүс нутгийн чухал түнш байсаар ирсэн бөгөөд хөгжлийн дараагийн үе шатанд нь ч үргэлжлүүлэн хамтран зүтгэх зорилготой ажиллаж байна.

2. 2030 он хүртэлх байгууллагын урт хугацааны стратегийн хүрээнд банкны зүгээс Ази, Номхон далайн бүс нутгийн хувьсан өөрчлөгдөж буй хэрэгцээг хэрхэн үр дүнтэй хангах чиглэлийг тодорхойлсон. Энэхүү баримт бичгийг АХБ-ны үйл ажиллагааны үнэлгээ болох 2020 он хүртэлх стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ, хөгжлийн төсөл хөтөлбөрийн үр дүнгийн үнэлгээ (ХҮДҮ) болон Хараат бус үнэлгээний газар (ХБҮГ)-ын судалгаанд түшиглэн боловсруулсан.

3. **2020 он хүртэлх Стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ.** 2014 онд хийсэн энэхүү дунд хугацааны үнэлгээгээр 2020 он хүртэлх стратегийн хэрэгжилтээс авсан сургамжуудыг тодорхойлж, АХБ-ны ирээдүйн стратегийн тэргүүлэх чиглэлүүдийг тэнцвэржүүлэн оновчилж, үйл ажиллагааны үр өгөөжийг сайжруулах 10 чиглэл бүхий хөтөлбөрийг санал болгосон.² Энэхүү хөтөлбөрийн хүрээнд ядуурлыг бууруулах хүчин чармайлт, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт, байгаль орчин ба уур амьсгалын өөрчлөлт, бүс нутгийн хамтын

ажиллагаа ба интеграци (БХАИ), дэд бүтцийн хөгжил, дунд орлоготой улс орнууд, хувийн хэвшлийн хөгжил ба үүнд чиглэсэн үйл ажиллагаа, мэдлэгт суурилсан шийдэл зэрэг чиглэлээр авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээгээ сайжруулахыг зорьсон. Мөн түүнчлэн санхүүгийн нөөц ба түншлэл, бизнесийн үйл явц, боловсон хүчний ур чадвар, цалин урамшуулал болон байгууллагын дотоод зохицуулалт зэрэг чиглэлд банкны чадамж, бүтээмж, үр ашгийг нэмэгдүүлэх үйл ажиллагааг багтаасан.

4. **АХБ-ны гүйцэтгэлийн үнэлгээ.** АХБ-ны жил бүрийн гүйцэтгэлийг байгууллагын үр дүнгийн хүрээтэй нь харьцуулж үздэг ХҮДҮ-ний дүгнэлт болон ХБҮГ-аас хийсэн үнэлгээний дүгнэлтүүд нь дунд хугацааны үнэлгээний үр дүнтэй нийцэж байв. Тухайлбал, АХБ нь үйл ажиллагаагаа 2020 оны стратегиар тодорхойлсон тэргүүлэх чиглэлүүдтэй оновчтой уялдуулж, дэд бүтэц, уур амьсгалын өөрчлөлт, жендэрийн асуудлаар нааштай үр дүн гаргасан хэмээн эдгээр дүгнэлтэнд дурджээ. Гэхдээ, ядуурлыг бууруулах, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлт бий болгох үр нөлөөг нэмэхийн тулд АХБ-аас үйл ажиллагаагаа тэнцвэржүүлж, нийгмийн салбарт хандуулах анхаарлаа нэмэгдүүлэх шаардлагатайг үнэлгээний үр дүн харуулав. Мөн түүнчлэн, бүс нутгийн өсөн нэмэгдэж буй хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэн хувийн хэвшилд чиглэсэн үйл ажиллагааг өргөжүүлж, хөрөнгө нөөцийг нэмүү татан төвлөрүүлэхэд түлхүү анхаарахыг зөвлөжээ. ХБҮГ-аас өсөлтийн хэмжээнд нь бус чанарт нь анхаарахыг

Ази, Номхон далайн бүс нутгийн хувьсан өөрчлөгдөж буй хэрэгцээ шаардлагад АХБ хэрхэн үр дүнтэй нийцэж ажиллах чиглэлийг 2030 он хүртэлх урт хугацааны стратегийн хүрээнд тодорхойлсон.

¹ “Ази, Номхон далай” гэдэг нь Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны гишүүн орон болох Ази, Номхон далайн бүс нутгийн 48 улсыг хэлнэ. Эдгээр улс орныг хөгжиж буй гишүүн орон болон хөгжингүй гишүүн орон гэж бүлэглэдэг. “Хөгжингүй гишүүн орон” гэдэгт Австрали, Япон, Шинэ Зеланд улсууд багтдаг ба үлдэх 45 хөгжиж буй гишүүн орныг хамтад нь “Хөгжиж буй Ази тив” хэмээн нэрлэнэ.

² АХБ. 2014 он. *2020 он хүртэлх стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ: Хувьсан өөрчлөгдөж буй Ази, Номхон далайн бүс нутгийн сорилтуудыг даван туулах нь*. Манила.

Хөгжиж буй болон хөгжингүй орнуудын бодлого тодорхойлогчид, эрдэмтэн судлаачид, иргэний нийгмийн байгууллагууд болон АХБ-ны Захирлуудын зөвлөлийн гишүүд, ажилтнууд зэрэг өргөн хүрээний оролцогч талуудын санал зөвлөмжийг 2030 он хүртэлх Стратегийн баримт бичигт тусгасан.

АХБ-д зөвлөж, ингэхдээ нийгэм-газар зүйн оролцоо, байгаль орчны тогтвортой байдал, БХАИ хэмээсэн харилцан уялдаатай 3 чиглэлээр ажиллахыг уриалсан. Мөн түүнчлэн, 2030 он хүртэлх стратегийнхаа хүрээнд, салбарын болон тодорхой сэдвийн нарийн мэдлэг туршлагаа нэгтгэн илүү ярвигтай хөгжлийн сорилтуудыг шийдвэрлэхийг АХБ-нд ХБҮГ-аас санал болгосон байна.

5. Оролцогч талуудын хэлэлцүүлгийн үр дүн. Хөгжиж буй болон хөгжингүй орнуудын бодлого тодорхойлогчид, эрдэмтэн судлаачид, иргэний нийгмийн байгууллагууд болон АХБ-ны Захирлуудын зөвлөлийн гишүүд, ажилтнууд зэрэг өргөн хүрээний оролцогч талуудын өгсөн санал зөвлөмжийг 2030 он хүртэлх Стратегийн баримт бичигт тусгасан. Хэлэлцүүлгийн хүрээнд, Лондон, Манила, Токио, Вашингтон хотуудад хөгжлийн чиглэлийн олон улсын нэртэй эрдэмтэн судлаачидтай 4 удаагийн дугуй ширээний ярилцлага зохион байгуулахын зэрэгцээ гишүүн орнуудад олон тооны хэлэлцүүлэг өрнүүлсэн. АХБ-ны ихэнх хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО) дунд

орлоготой орны ангилалд шилжээд байгаа хэдий ч АХБ Ази, Номхон далайн бүс нутагт чухал үүрэг гүйцэтгэсэн хэвээр байгааг оролцогч талууд онцолсон байна. Өргөн хүрээг хамарсан ядуурал ба эмзэг байдал, дэлхий дахины эдийн засгийн тогтворгүй байдал, тэгш бус байдал, уур амьсгалын өөрчлөлт болон байгаль орчны доройтол, хотжилт ба хүн амын насжилт зэргээс улбаатай сорилтуудтай цөөнгүй ХБГО тулгарсаар байгаа юм. Иймд, ХБГО-уудад эдгээр хүндрэл бэрхшээлийг даван туулахад нь туслахын тулд АХБ дэд бүтцийн санхүүжилт, БХАИ чиглэлээр бий болгосон давуу талуудаа оновчтой ашиглах, нийгмийн салбар дахь чадавхаа бэхжүүлэх, мөн хувийн хэвшлийн санхүүжилт болон төр, хувийн хэвшлийн түншлэл (ТХХТ)-д олгодог дэмжлэгийн цар хүрээгээ өргөжүүлэх шаардлагатай байна. Мөн түүнчлэн, мэдлэгт суурилсан үйлчилгээгээ өргөжүүлэн, улс орнуудын хоорондох мэдлэг туршлагын солилцоог хөхиүлэн дэмжиж, бизнесийн үйл ажиллагааг сайжруулан, үр өгөөжийг нь нэмэгдүүлэхэд анхаарах хэрэгтэй байна.³

³ Эдгээр үнэлгээний үр дүн, оролцогч талуудын хэлэлцүүлгийн товчооныг хавсралтаас үзнэ үү.

II. ХУВЬСАН ӨӨРЧЛӨГДӨЖ БУЙ ОРЧИН БА СОРИЛТ

6. Эдийн засгийн таталцлын төв Ази, Номхон далайн бүс нутаг руу шилжиж буй нь. Сүүлийн хэдэн арван жилийн хугацаанд хөгжлөөрөө дэлхийд тэргүүлж буй Ази, Номхон далайн бүс нутаг 2000 онд дэлхийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 25 хувийг бүрдүүлж байсан бол энэ дүн 2016 онд 33 хувь болж өсчээ (Зураг 1). 2050 он гэхэд тус бүс нутаг дэлхийн үйлдвэрлэлийн хагасаас илүүг бүрдүүлэх төлөвтэй байна.⁴ Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ), Энэтхэг Улс өдгөө дэлхийн хамгийн том эдийн засгуудын эгнээнд шилжлээ. Зүүн Өмнөд Азийн бүс нутгийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэг (АСЕАН)⁵-ийн гишүүн орнуудын нийт хүн ам 640 орчим саяд хүрсэн бөгөөд чухал ач холбогдол бүхий зах зээлийн эдийн засагтай орнуудын тоонд багтаж байна. Эдийн засгийн хурдацтай өсөлтийн дүнд орлогын ядуурал үлэмж буурч, иргэдийн амьжиргааны түвшин дээшилж байна. Өдрийн 1.90 ам.доллар (2011 оны худалдан авах чадвараар тооцсон)-ын орлогоор тодорхойлогдох нэн ядуурлын түвшин Ази тивд ихээхэн буурч, 1990 онд нийт хүн амын 53 хувийг эзэлж байсан нэн ядууралд амьдарч буй хүмүүсийн хувь хэмжээ 2013 онд 9 хувь болж буурчээ.⁶ Хэдийгээр энэхүү эерэг чиг хандлага хадгалагдах төлөвтэй байгаа ч, ядуурал бүрмөсөн арилаагүй байна. Дэлхий дахинд өрнөж буй үйл явдлууд, бүс нутгийн хэмжээнд шинээр үүсч буй хүндрэл бэрхшээлээс улбаалан тус бүс нутгийн хөгжлийн дүр төрх хурдацтай өөрчлөгдөж улам нарийн төвөгтэй болж байна.

⁴ АХБ. 2011. Ази тив 2050: *Азийн зууныг цогцлоох нь*. Сингапур.

⁵ АСЕАН-ы 10 гишүүн оронд Бруней Даруссалам, Камбож, Индонез, Бүгд Найрамдах Ардчилсан Лаос Ард Улс (БНАЛАУ), Малайз, Мьянмар, Филиппин, Сингапур, Тайланд, Вьетнам орно.

⁶ Дэлхийн банк. PovcalNet. <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/home.aspx> (2017 оны 10-р сарын 11-д татав). Өгөгдөл нь бүрэн дараах 34 ХБГО-д үндэслэн хөгжиж буй Ази тивийн ядуурлын түвшинг тооцов: Армени, Азербайжан, Бангладеш, Бутан, Микронезийн холбооны улс, Фижи, Гүрж, Энэтхэг, Индонез, Казахстан, Кирибати, Киргизийн БНУ, БНАЛАУ, Малайз, Мальдив, Монгол, Мьянмар, Непал, Пакистан, Папуа Шинэ Гвиней, Филиппин, БНХАУ, Самоа, Соломон Арал, Шри Ланк, Тажикистан, Тайланд, Зүүн Тимор, Тонга, Туркменистан, Тувалу, Узбекистан, Вануату, Вьетнам.

Зураг 1: Дэлхийн дотоодын нийт бүтээгдэхүүнд Ази, Номхон далайн бүс нутгийн эзэлж буй хувь хэмжээний өсөлт, 2000 ба 2016 он

АХБ = Азийн хөгжлийн банк, ДНБ = дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, БНХАУ = Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс.

Тайлбар: Ази, Номхон далай гэдэгт АХБ-ны хөгжингүй болон хөгжиж буй гишүүн орнууд орсноос, өгөгдөл дутуу Кук Арал, Тайвань багтаагүй. ДНБ-ий ам.доллараар илэрхийлсэн дүнг тооцохдоо дотоодын валютыг тухайн жилийн албан ёсны ханшаар хөрвүүлэн тооцов.

Эх сурвалж: Дэлхийн банк. Дэлхийн хөгжлийн үзүүлэлтүүд. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> (2018 оны 3-р сарын 5-д татав).

Зураг 2: АХБ-ны хөгжиж буй гишүүн орнууд дахь ядуурал ба эмзэг байдал

АХБ = Азийн хөгжлийн банк.

Тайлбар: Хамгийн сүүлийн үеийн ядуурлын статистик 2013 оны байдлаар тогтоогдсон. Ядуурлын босго хэмжээг 2011 оны худалдан авах чадвараар тооцсон. Тоог бүхэлдсэний улмаас зарим нийлбэр дүн зөрж болзошгүй.

Эх сурвалж: Дэлхийн банк. PovcalNet. <http://iresearch.worldbank.org/PovcalNet/home.aspx> (2017 оны 10-р сарын 11-д татав).

7. Шийдэгдээгүй үлдсэн ядуурал ба эмзэг байдлын асуудал. Ази, Номхон далайн бүс нутагт ядуурлыг бууруулах зорилт нь нэг хүнд ногдох орлого өндөр улс орнуудын хувьд ч бүрэн гүйцэд биелээгүй хэвээр байна. Ахиц дэвшил сайтай байгаа хэдий ч, 2013 оны байдлаар бүс нутгийн хэмжээнд нэн ядууралд (өдрийн 1.90 ам.доллараас бага орлоготой) амьдарч буй иргэдийн тоо 326 сая байна. Үүний дээр, 915 сая хүний өдрийн орлого 1.90 ам.доллараас их ч 3.20 ам.доллараас бага байгаа бөгөөд эдгээр иргэд эдийн засгийн хямрал, гадны цочролын нөлөөгөөр нэн ядуурал руу гулсан орох байнгын эрсдэлтэй байна. Мөн түүнчлэн, хоол тэжээлийн баталгаат байдал нь

хангагдаагүй иргэдийн тоо маш өндөр байна: 2016 оны байдлаар, дэлхийн хоол тэжээлийн дутагдалтай нийт хүн амын 64 хувь нь (520 орчим сая хүн) Азид амьдарч байна.⁷

8. Өсөн нэмэгдэж буй тэгш бус байдал. Цөөнгүй улс орнуудад орлогын тэгш бус байдал газар авч, нийгмийн ялгаатай байдал ужгирсаар байна. Бүс нутгийн нийт хүн амын 80 орчим хувь нь 1990-2000 онуудад тэгш бус байдал (Жини итгэлцүүрээр хэмжигдэх) нь хүрээгээ тэлсэн улс орнуудад амьдарч байна.⁸ Хөдөө орон нутагт хот суурин газраас илүү ядуурал нүүрлэсэн байгаагийн дээр сургуульд

⁷ НҮБ-ын Хүнс, хөдөө аж ахуйн байгууллага (ХХАБ), Хөдөө аж ахуйн хөгжлийн олон улсын сан, НҮБ-ын Хүүхдийн сан (ЮНИСЕФ), Дэлхийн хүнсний хөтөлбөр (ДХХ), ба Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллага (ДЭМБ). 2017. *Дэлхийн хоол тэжээлийн баталгаат байдал 2017 онд: Энхтайван, хоол тэжээлийн баталгааг хангах зорилгоор тэсвэртэй байдлыг бүрдүүлэх нь*. Ром хот: ХХАБ. Хоол тэжээлийн дутагдал гэдгийг тухайн хүний тогтмол хэрэглэдэг хоол хүнсний хэмжээ нь хэвийн, идэвхитэй, эрүүл аж төрөхөд нь шаардагдах шим тэжээлийг хангахад хүрэлцэхгүй байх явдал хэмээн тодорхойлсон. Ази тивийн тооцоолол нь ХХАБ-ын улс орны ангилалд суурилсан.

⁸ Дэлхийн банк. Дэлхийн хөгжлийн үзүүлэлтүүд. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> (2018 оны 2-р сарын 15-д татав). Харьцуулах боломжтой өгөгдөл бүхий 22 улсаас, 2015 онд хөгжиж буй Ази тивийн нийт хүн амын 79 хувь оршин суудаг 8 (Энэтхэг, Индонез, БНАЛАУ, Монгол, БНХАУ, Шри Ланк, Тажикистан, Вьетнам) улс оронд 1990-2000 оны хооронд Жини итгэлцүүр өссөн.

хамрагдалт, боловсролын түвшин, цахилгаан, цэвэр, бохир усны шугам сүлжээнд холбогдсон байдал зэрэг нь ихээхэн ялгаатай хэвээр байна.⁹ Ажлын бүтээмж, цалин, орлогын түвшинд жендэрийн ялгаатай байдал гүн гүнзгий ужгирсан бөгөөд нэн ялангуяа эмэгтэй хүн өрх толгойлж буй айл өрхүүдэд энэ байдал давамгайлж байна. Тэгш бус байдал ийнхүү нэмэгдэж байгаа нь нийгмийн нэгдмэл байдлыг эвдэж, улс төр ба нийгмийг тогтворгүй болгож, бүс нутгийн эдийн засгийн хэтийн төлөвт заналхийлэх эрсдэлтэй юм.

9. Технологийн хөгжил. Үүрэн холбоо, цахим технологи, роботикс, хиймэл оюун ухаан, “эд юмсын сүлжээ” буюу “The Internet of Things” болон 3-D хэвлэл зэрэг үй олон талбаруудын хурдацтай хөгжил нь ирээдүйд бүтээгдэхүүн ба үйлчилгээний үйлдвэрлэл, түгээлт, хүргэлт болон хэрэглээг үндэс сууриар нь өөрчлөх нь дамжиггүй. Эдгээр шинэ технологи хөгжсөнөөр шинэ салбаруудыг бий болгож хүмүүний амьдралыг үлэмж сайжруулах боломж бүрдэнэ. Тухайлбал, дэд бүтэц, анагаах ухаан, боловсролын үйлчилгээний загварчилал ба удирдлага сайжирч,

санхүүгийн үйлчилгээний хүртээмж тэлж, төрийн хариуцлага, иргэний нийгмийн оролцоо нэмэгдэх болно. Гэхдээ, технологийн хөгжлийн нийгэмд үзүүлэх үр нөлөөний талаар эргэлзэх, зовних асуудлууд байгаагийн дотор хүний гүйцэтгэх ажлын байр үгүй болох эрсдэлийг дурьдаж болно (Шигтгээг үзнэ үү). Иймд, болзошгүй сөрөг нөлөөнд бэлэн байхын тулд улс орнуудын засгийн газрууд өөрсдийн боловсрол, мэргэжлийн сургалт, нийгмийн хамгааллын тогтолцоогоо зохицуулах шаардлагатай тулгарч байна.

10. Уур амьсгалын өөрчлөлт ба гамшгийн эрсдэл. Уур амьсгалын өөрчлөлт болон гамшгийн эрсдэл бүс нутгийн урт хугацааны тогтвортой хөгжилд заналхийлж байна. Сүүлийн хэдэн арван жилийн хугацаанд, Ази, Номхон далайн бүс нутагт хуй салхи, үер, ган, хэт халалт гэх мэт цаг агаарын онцгой үзэгдэл илүү олон давтамжтайгаар ноцтой цар хүрээг хамран асар их хохиролтойгоор тохиох болжээ. Мөн түүнчлэн, газар хөдлөлт, цунами гэх мэт геофизикийн гамшгийн улмаас олон хүн амиа алдаж, үлэмж хэмжээний эдийн засгийн хохирол учирсан. Дэлхийн

АЗИ ТИВ БА ТЕХНОЛОГИЙН ХӨГЖИЛ

Технологийн хөгжил нь харилцаа холбоо, худалдаа, үйлчилгээний урьд өмнө байгаагүй асар өргөн боломжуудыг хүмүүст нээн өгч байна. Шинэ технологийн ачаар боловсрол (онлайн хичээл, виртуал хичээлийн танхим) болон эрүүл мэнд (зайн эмчилгээ, оношилгоо) зэрэг салбарт шинэ платформууд бий болж байна. Цахим арилжаа болон онлайн үйлчилгээнүүд жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдэд худалдаа арилжаа эрхлэх шинэ суваг нээж, блокчэйн гэх мэт технологийн ачаар төлбөр, логистикийн үйл ажиллагаанд хувьсгал гарч санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх боломжтой болоод байна. Сүүлийн үеийн технологийн дэвшлийн ачаар сэргээгдэх эрчим хүчний өрсөлдөх чадвар түлшний эрчим хүчнээс давсан ба бие даасан сэргээгдэх эрчим хүчний бичил сүлжээгээр цахилгаанжуулалтын цар хүрээ өргөжиж байна. Харилцаа холбооны орчин үеийн шийдлүүд нь алслагдмал бүс нутагт харьцангуй бага өртөгөөр хүрэх боломжийг олгож байна.

Технологийн өөрчлөлт эдийн засагт өсөлт авчирч, амьжиргааг дээшлүүлдэг. Гэхдээ, роботикс болон хиймэл оюун ухааны хөгжлийн түвшин дээшлэх тусам олон тооны ажлын байр үгүй болно хэмээсэн зовнил буй. Шинэ технологи шинэ ажлын байр бий болгодог ч тэдгээр ажлын байранд одоогийн олон ажилчдын эзэмшээгүй ур чадвар шаардагдах тул ур чадвар багатай ажилчдын хувьд ажилгүйдэл нэмэгдэж, цалингийн хэмжээ буурах магадлалтай. Ийнхүү, технологийн боломжуудыг бүрэн ашиглахын зэрэгцээ эрсдэлүүдэд бэлтгэж, сөрөг нөлөөллийг нь бууруулах сорилт бүс нутгийн өмнө тулгарч байна.

Эх сурвалж: Азийн хөгжлийн банк. 2018. *Азийн хөгжлийн төлөв 2018*. Манила.

⁹ АХБ. 2017. *Ази, Номхон далайн бүс нутгийн 2017 оны үндсэн үзүүлэлтүүд*. Манила. Ядуурлын өгөгдлийг хот, хөдөөгөөр салгах боломжтой (үндэсний өрхийн орлого ба зарлагын судалгааны үр дүн, 2010-2016) 19 орны байдлаас харахад, ядуурлын түвшнээс доогуур амьжиргаагаар иргэдийн хувь хэмжээ хөдөө орон нутагт хот суурин газраас өндөр байна.

Зураг 3: Бүс нутгууд дахь нүүрстөрөгчийн давхар ислийн ялгаралт

Тайлбар: Газрын тос, хий, нүүрс шатаах үйл ажиллагаанаас улбаатай ялгаралтыг харуулсан болно.

Эх үүсвэр: БП. Дэлхийн эрчим хүчний 2017 оны статистикийн судалгаа, БП. Лондон.

хамгийн өндөр гамшгийн эрсдэлтэй 10 орны 7 нь АХБ-ны хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО) байна.¹⁰ Далайн усны түвшин нэмэгдэх төлөвтэй байгаа нь Номхон далайд байрлах цөөнгүй арлуудад аюул заналхийлж байгаа тул Номхон далайн бүсийн гамшгийн эрсдэл үлэмж өндөр байна.¹¹

11. Хурцадсаар буй орчны бохирдлын асуудлууд.

Бүс нутагт тулгарч буй байгаль орчны гол асуудалд агаарын бохирдол, усны бохирдол ба хомсдол, далай болон эрэг орчмын бохирдол, хог хаягдлын оновчгүй менежмент, ой мод, хөрс, биологийн олон төрөл байдлын доройтол зэрэг орж байна. Байгаль орчны асуудлууд ийнхүү даамжирч байгаа нь тогтвортой хөгжилд саад болж, байгалийн экосистемээс амьжиргаа, хоол тэжээлийн баталгаат байдал нь шууд хамаардаг ядуу иргэдийг улам эмзэг болгож байгаа юм. Мөн түүнчлэн, уур амьсгалын өөрчлөлт болон

хүн ам, эдийн засгийн огцом өсөлтийн улмаас усны хэрэглээ эрс өсч буйгаас усны хомсдолын асуудал бүс нутаг даяар тулгарч байна. Ус - хоол тэжээл - эрчим хүчний баталгаат байдлын зангилааг бүрэн зөв ойлгох нь туйлын чухал байна. Ази тивийн хувьд нийт усны нөөцийн 70 орчим хувийг хүнс ногоо тариалахад ашигладаг ба эрчим хүчний үйлдвэрлэлд мөн ус ихээр ашиглаж байна. Иймд шинэ технологи, зөв зохистой төрийн бодлогын тусламжтайгаар нөөцөө хэмнэх, хамгаалах асуудал онцгой ач холбогдолтой юм.

12. Хөгжлийн томоохон зорилтууд. Өнөөдөр дэлхий дахины ирээдүйн хөгжлийн зорилтуудыг тодорхойлсон баримт бичигт Тогтвортой хөгжлийн зорилтууд (ТХЗ), Уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Парисын гэрээ, Гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн хүрээ, (тэрбумыг ашиглан их наядыг татан төвлөрүүлэхийг гол зорилгоороо тодорхойлсон) Аддис

¹⁰ Эдгээрт Бангладеш, Камбож, Филиппин, Соломон Арал, Зүүн Тимор, Тонга, Вануату багтсан. Л. Кирч ба бусад. 2017. *Дэлхийн эрсдэлийн тайлан: 2017 оны дүн шинжилгээ ба хэтийн төлөв*. Берлин: Bündnis Entwicklung Hilft.

¹¹ АХБ. 2013. *Номхон далайн бүс нутаг дахь уур амьсгалын өөрчлөлтийн эдийн засгийн үр дагавар*. Манила.

Ази, Номхон далайн бүс нутаг хүн ам ихтэй тул тус бүс нутгийн гаргах амжилтаас ядуурал, өлсгөлөн, нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийн талаарх ТХЗ-ын биелэлт ихээхэн хамаарна. Мөн түүнчлэн, Ази, Номхон далайн бүс хүлэмжийн хийн хамгийн хурдацтай тэлж буй эх үүсвэр болоод байгаагийн хувьд хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах дэлхий нийтийн хүчин чармайлтыг тэргүүлэх боломжтой.

Абаба-ийн Үйл ажиллагааны хөтөлбөр зэрэг багтаж байна. ТХЗ-ын хүрээнд ядуурлыг арилгаж, дэлхий ертөнцийг хамгаалан, бүх хүн энх амгалан, чинээлэг аж төрөх боломжийг бүрдүүлэх үйл хэрэгт дэлхийн бүх улс орныг нэгдэхийг уриалсан.¹² Парисын гэрээний хувьд дэлхийн дулаарлыг Цельсийн 2 градусаас бага байлгахад чиглэсэн төлөвлөгөөг тодорхойлсон.¹³ Ази, Номхон далайн бүс нутаг хүн ам ихтэй тул тус бүс нутгийн гаргах амжилтаас ядуурал, өлсгөлөн, нийгмийн үйлчилгээний хүртээмжийн талаарх ТХЗ-ын биелэлт ихээхэн хамаарна.¹⁴ Мөн түүнчлэн, хүлэмжийн хийн ялгарлыг бууруулах дэлхий нийтийн хүчин чармайлтыг Ази, Номхон далайн бүс манлайлах боломжтой. Учир нь тус бүс нутаг хүлэмжийн хийн хамгийн хурдацтай тэлж буй эх үүсвэр болсныг 2016 онд дэлхийн эрчим хүчний салбарын ялгаруулсан нийт нүүрстөрөгчийн давхал ислийн 48 хувь тус бүс нутгаас гаралтай байснаас харж болно (Зураг 3).¹⁵

13. Шинэ тутам бий болж буй хөгжлийн шинэ түншүүд. Сүүлийн арван жилийн хугацаанд Ази,

Номхон далайн бүс нутагт үйл ажиллагаа явуулдаг олон улсын болон бүс нутгийн хөгжлийн байгууллагын тоо үлэмж нэмэгджээ. Үүнд, иргэний нийгмийн байгууллага (ИНБ) болон уламжлалт бус донор болох буяны байгууллагууд, мөн Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк, Шинэ хөгжлийн банк зэрэг олон талт хөгжлийн шинэ банкуудыг дурдаж болно. Хувийн хэвшлээс орох хөрөнгө оруулалтын ач холбогдол нэмэгдэж байгаа тул, хөгжлийн аливаа үйл ажиллагаанд хувийн хэвшлийн оролцоог хөхиүлэн дэмжих нь нэн чухал. Мөн улс үндэстэн, институт, төр ба хувийн хэвшил хоорондын түншлэлээр дамжуулсан уялдаа холбоо, харилцан дэмжлэг амин чухал болоод байна.

14. Даяарчлалын үр нөлөө. Дэлхийн зах зээлүүдтэй нягт холбогдсоноор бүс нутгийн худалдаа эрчимжиж, гадаад хөрөнгө оруулалтын урсгал нэмэгдсэн. Дэлхий нийтийн үнэ цэнийн сүлжээнүүд боловсронгуй болж, хил дамнасан үйлдвэрлэлийн сүлжээнүүдийг бий болгосон нь зах зээлд суурилсан шинэчлэл

¹² НҮБ. Тогтвортой хөгжлийн зорилтууд. <http://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals>.

¹³ НҮБ-аас 2015 оны 12-р сарын Францийн Парис хотноо зохион байгуулсан НҮБ-ын Уур амьсгалын өөрчлөлтийн суурь конвенцийн Талуудын 21 дүгээр Бага хурлаар баталсан гэрээ.

¹⁴ Дэлхийн банк. PovcalNet. <http://research.worldbank.org/PovcalNet/home.aspx> (2017 оны 10-р сарын 11-нд татав); Ази, Номхон далайн бүс нутгийн Эдийн засаг, нийгмийн хороо, НҮБ-ын Байгаль орчны хөтөлбөр ба бусад 2016. *Тогтвортой хөгжлийн хувьсал: Ази, Номхон далайн байгаль орчны тогтвортой байдлыг хөгжүүлэх нь*. <http://www.unescap.org/sites/default/files/Full%20report.pdf>; ба ХХАБ, Хөдөө аж ахуйн хөгжлийн олон улсын сан, ЮНИСЕФ, ДХХ ба ДЭМБ. 2017. *Дэлхийн хоол тэжээлийн баталгаат байдал 2017 онд: Энх тайван, хоол тэжээлийн баталгааг хангах зорилгоор тэсвэртэй байдлыг бүрдүүлэх нь*. Ром хот: ХХАБ. Сүүлийн тооцоогоор, Ази, Номхон далайн бүс нутагт дэлхийн хөгжиж буй орнуудын (Дэлхийн банкны улс орны ангилалд суурилсан PovcalNet санд орсон бага, дунд орлоготой улс орнууд) нийт нэн ядуу (өдрийн орлого нь 1.90 ам.доллар, 2011 оны худалдан авах чадвараар тооцсон) иргэдийн 43 хувь, дэлхийн хоол тэжээлийн дутагдалтай нийт хүн амын 64 хувь, цахилгаан эрчим хүчинд холбогдоогүй нийт хүн амын 35 хувь, сайжруулсан усны эх үүсвэргүй хүн амын 42 хувь, бохир усны шугамд холбогдоогүй хүн амын 63 хувь нь амьдарч байна.

¹⁵ БП Плс. *Дэлхийн эрчим хүчний 2017 оны статистикийн судалгаа*, БП. Лондон. Нүүрстөрөгчийн давхар ислийн ялгаруулалт гэдэгт газрын тос, хий, нүүрс шатаах үйл ажиллагаанаас улбаатай ялгаруулалтыг хэлэх ба тооцохдоо Уур амьсгалын өөрчлөлтийн асуудлаарх засгийн газар хоорондын мэргэжилтний хороо (IPCC)-ны хүлэмжийн хийн үндэсний мэдээллийн сангуудад бүртгэгдсэн нүүрстөрөгчийн давхар ислийн ялгаруулалтын жишиг үзүүлэлтүүдийг ашигласан (IPCC. 2006. IPCC Хүлэмжийн хийн үндэсний мэдээллийн сангийн удирдамж. Япон). Үүнд, ялгаруулалтын бусад эх үүсвэр, өөр төрлийн хүлэмжийн хий болон “булшлагдсан” нүүрстөрөгчийн давхар ислийн хэмжээг тооцоогүй. Ази тивийн үзүүлэлтийг БП-н улс орны ангилалд суурилсан болно.

болон макро эдийн засгийн тогтвортой байдалтай хослон тус бүс нутгийн эдийн засаг өсөхөд гол нөлөөг үзүүлжээ. Нөгөө талаар, дэлхий нийтийн сүлжээнд холбогдсоноор бүс нутгийн эдийн засгууд гадны нөлөөгөөр цочролд орсон. Хөрөнгийн зах зээлийн хямрал ба тогтворгүй байдлын үр дагавар улам ихээр мэдрэгдэх болжээ. Хоорондоо салшгүй уялдаа холбоотой санхүүгийн зах зээлүүдийн эрин үед их хэмжээний мөнгөний урсгал ямар эрсдэл дагуулж болдгийг 2007-2009 оны дэлхийн санхүүгийн хямрал харуулсан. Мөн түүнчлэн, даяарчлал болон технологийн хөгжил олон улс оронд тэгш бус байдлыг нэмэгдүүлж байна.

15. Дэд бүтцийн хомсдол. Тус бүсэд дэд бүтцийн хомсдолтой газар нутаг олон тул их хэмжээний хөрөнгө оруулалт шаардлагатай байна. Азид 400 гаруй сая хүн тог цахилгаангүй¹⁶, 300 орчим сая хүн баталгаат ундны усгүй, 1.5 тэрбум хүн бохир ус зайлуулах шугамд холбогдоогүй амьдарч байна.¹⁷ Чанар муутай дэд бүтцийг яаралтай сайжруулах шаардлагатай байна. Цөөнгүй улс оронд цахилгаан түгээлтийн доголдлоос болж эдийн засгийн хөгжил саарч, зам тээврийн сүлжээ хөгжөөгүйгээс хүн, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээний урсгал боомилгодож байна. Дэд бүтцийг шинэчилэн засварлах, илүү оновчтой удирдах хэрэгтэй байна. Ази, Номхон далайн бүс нутаг өсөлтийн хурдаа хадгалж, ядуурлыг арилган, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицохын тулд 2016-2030 оны хооронд нийт 26.2 их наяд ам.доллар буюу жилд 1.7 их наяд ам.долларын дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтыг хийх шаардлагатай гэсэн АХБ-ны хамгийн сүүлийн үеийн тооцоо байна (Зураг 4). Санхүүжилтийн амин чухал эх үүсвэрүүдийн нэг нь хувийн хэвшил байх болно.

16. Хурдацтай хотжилт. 1950-аад онд бүс нутгийн нийт хүн амын 20 хувь нь хотын оршин суугч байсан бол 2018 онд 48 хувь болж өсчээ. 2030 он гэхэд энэ хувь хэмжээ 55 болох буюу хот суурин газарт нийт 2.5 тэрбум хүн амьдрах тооцоо байна.¹⁸ Хотжилт хурдацтай явагдах нь боломж ба сорилтын аль алиныг

Зураг 4: Дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын хэрэгцээ, салбараар, 2016–2030 (2015 оны үнээр)

бий болгодог. Илүү өргөн эдийн засгийн боломж, эрүүл мэнд, боловсролын үйлчилгээнд хамрагдах, мөн амьжиргаагаа сайжруулах зорилгоор иргэд хөдөөгөөс хот суурин газар руу шилжин ирдэг. Гэвч, Ази, Номхон далайн бүс нутгийн хотууд үлэмж томорч, удирдан зохицуулахад бэрх болсноос шалтгаалж орчны бохирдол, дэд бүтцийн хурц хомсдол зэрэг асуудлуудыг шийдвэрлэх шаардлага тулгарч байна. 2014 оны байдлаар, хөгжиж буй Азийн орнуудын ядуусын хороололд амьдардаг хүний тоо 431 сая буюу

¹⁶ Ази, Номхон далайн бүс нутгийн эдийн засаг, нийгмийн хороо, АХБ, ба НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөр. 2017. *Хувьсан өөрчлөгдөж буй Ази, Номхон далайн бүс нутагт ядуурлыг арилгаж, хөгжлийг цогцлоох нь*. Бангкок.

¹⁷ ЮНИСЕФ ба ДЭМБ. 2015. *Цэвэр, бохир усны сүлжээний хүртээмжийн ахиц дэвшил: 2015 оны төлөв байдал ба ТХЗ-ын хэрэгжилтийн үнэлгээ*. Женев.

¹⁸ НҮБ-ын Эдийн засаг, нийгмийн асуудал эрхэлсэн байгууллагын Хүн амын хэлтэс. 2018. *Дэлхийн хотжилтын ирээдүй: 2018 шинэчилсэн хувилбар*. Нью Йорк.

дэлхийн нийт ядуу хорооллын оршин суугчдын 58 хувийг бүрдүүлж байв.¹⁹ Бүс нутгийн хотууд, ялангуяа далайн эрэг дээр байрлаж байгаа суурин газрууд байгалийн гамшигт улам эмзэг болж байна.

17. Хүн ам зүйн өөрчлөлт. Хүн амын нас уртасч, төрөлт буурсны улмаас, нэлээд олон ХБГО-ы хүн ам хурдацтай хөгширч байна. Нэгдсэн үндэстний байгууллагын тооцоогоор Ази, Номхон далайн бүс нутгийн ахмад настны (65 ба түүнээс дээш настай хүмүүс) тоо 2016 оны 334 саяас 2050 онд 870 сая болж өсөх аж. Энэ хугацаанд өндөр настнуудын нийт хүн амд эзлэх хувь 8.1-ээс 18.1 болж нэмэгдэх юм байна.²⁰ Хөдөлмөрийн насны хүн амтай харьцуулахад өндөр настны тоо нэмэгдэхийн хирээр татварын орлого багасах, эрүүл мэндэд зарцуулах зардал өсөх гэх мэт төсвийн хүндрэл бэрхшээл засгийн газруудад тулгарна. АХБ-ны ХБГО-уудад өндөр настнууд, тэр дундаа өндөр настай эмэгтэйчүүд хангалттай хэмжээний тэтгэвэр тэтгэмжгүй эсвэл эрүүл мэндийн даатгалгүй байх явдал түгээмэл байна. Эсрэгээр, нилээд олон ХБГО-д хүн ам дахь залуучуудын хувь хэмжээ өсч байна. Ази,

Номхон далайн бүс нутагт 30-аас доош насны 2 тэрбум хүн амьдарч байгаа нь дэлхийн нийт залуучуудын 54 хувь юм.²¹ Хүн ам зүйн эерэг чиг хандлага нь эдийн засгийн өсөлт болон нийгмийн ахиц дэвшилтэй шууд хамааралтай байх нь түгээмэл бөгөөд энэ нь ХБГО-ы ажлын байр бий болгох, ажилчдын бүтээмжийг өндөр байлгах чадвараас шалтгаалдаг.²²

18. Засаглал ба институцийн чадавх. Бүс нутгийн хувьсан өөрчлөлтөөс үүдэлтэй сорилт болон боломжийг оновчтой удирдахын тулд үр дүнтэй засаглал шаардлагатай. Гэтэл цөөнгүй улс орнуудад засаглалын асуудлууд ужгирсаар байгаагийн дотор төрийн үйлчилгээний чанар муу, захиргааны байгууллагуудын чадавх сул, авилга газар авсан зэргийг дурьдаж болно. Хөгжлийн хурдыг хадгалж, өсөлтийн үр өгөөжийг өргөнөөр бөгөөд шударгаар хүртдэг байхын тулд авилгатай тэмцэх, мэргэшсэн төрийн үйлчилгээг бэхжүүлэхэд чиглэсэн засаглалын шинэчлэл хийх, зохицуулалтын орчныг чанаржуулах, эрх зүйт ёсыг чандлан мөрдөх шаардлагатай байна.

¹⁹ Дэлхийн банк. Дэлхийн хөгжлийн үзүүлэлтүүд. <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=world-development-indicators> (2018 оны 2-р сарын 19-д татав).

²⁰ НҮБ-ын Эдийн засаг, Нийгмийн асуудал эрхэлсэн байгууллагын Хүн амын хэлтэс. 2017. *Дэлхийн хүн амын ирээдүй: 2017 шинэчилсэн хувилбар*. Нью Йорк.

²¹ НҮБ-ын Эдийн засаг, Нийгмийн асуудал эрхэлсэн байгууллагын Хүн амын хэлтэс. 2017. *Дэлхийн хүн амын ирээдүй: 2017 шинэчилсэн хувилбар*. Нью Йорк.

²² Д.Парк, С-Х Ли, ба А. Мэйсон, нийт. 2011. *Ази тив дэх хүн амын хөгшрөлт, эдийн засгийн хөгжил ба өндөр настны аюулгүй байдал*. Манила: АХБ / Чэлтэнхам, Их Британи; ба Нордхэмптон, Массачусеттс, АНУ: Эдвард Элгар Нийтлэлийн компани.

III. АХБ-НЫ ХЭТИЙН ЗОРИЛГО БА ҮНЭ ЦЭНИЙН БҮТЭЭН БАЙГУУЛАЛТ

19. **Ази, Номхон далайн бүс нутаг дахь АХБ-ны хэтийн зорилго.** Бүс нутаг хувьсан өөрчлөгдөж, хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-ы эрэлт хэрэгцээ болон тулгарч буй сорилтууд өөрчлөгдөхийн хэрээр АХБ ч мөн адил зохицон өөрчлөгдөх хэрэгтэй болж байна. 2030 он хүртэлх стратегийн хүрээнд, АХБ нь өнөөг хүртэл бүс нутагт ядуурлын асуудал оршсоор байгааг харгалзан нэн ядуурлыг арилгах ажлаа үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ Ази, Номхон далайн бүс нутгийг цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй, тогтвортой болгон хөгжүүлэхэд чиглэсэн хэтийн зорилгоо тодорхойллоо. Чанартай эдийн засгийн өсөлтийг цогцлоон, ажлын байрыг бий болгох замаар бүс нутгийн хөгжил дэвшилд дэмжлэг үзүүлэх болно. АХБ нь эдийн засгийн хөгжлийн үр өгөөжийг хүн бүрт хүртээх зорилготой хүртээмжтэй байдлын зарчмыг хөхиүлэн дэмжихийн зэрэгцээ улс орнуудыг, ялангуяа нийгмийн эмзэг бүлгийн хүн амыг, тогтвортой бөгөөд сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй байхад нь дэмжлэг үзүүлж, бүс нутгийн хамтын ажиллагаа ба интеграци (БХАИ)-ийг хөгжүүлнэ (Зураг 5). АХБ нь бүс нутгийн нэн ядуу, эмзэг улс орнуудад тэргүүн ээлжинд тусламж дэмжлэг үзүүлсэн хэвээр байх болно.

20. **Дэлхий дахины өмнөө тавьсан зорилтуудыг биелүүлэх нь.** АХБ-наас Ази, Номхон далайн бүс нутгийн ирээдүйн төлөө тавьсан зорилго зорилтууд нь ХБГО болон АХБ-наас дэмжихээ илэрхийлсэн дэлхий

дахины зорилтууд болох ТХЗ, хөгжлийг дэмжих санхүүжилтийн хөтөлбөр, уур амьсгалын өөрчлөлтийн тухай Парисын гэрээ, гамшгийн эрсдэлийг бууруулах Сендайн хүрээ зэрэгтэй бүрэн нийцсэн. АХБ-наас цаашид авч хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа нь эдгээр зорилго, зорилтуудыг биелүүлэхэд чиглэх юм.²³ АХБ нь дэлхийн хөгжлийн эх үүсвэр болох дэд бүтцийн хөгжлийг тодорхойлсон Их 20-ийн хөтөлбөрийг дэмжихэд чухал үүрэг гүйцэтгэх болно.

АХБ нь өнөөг хүртэл бүс нутагт ядуурал оршсоор байгааг харгалзан нэн ядуурлыг арилгахад чиглэсэн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэхийг зэрэгцээ Ази, Номхон далайн бүс нутгийг цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй, тогтвортой болгон хөгжүүлэхийг зорин ажиллах болно.

АХБ нь бүс нутгийн нэн ядуу, эмзэг улс орнуудад тэргүүн ээлжинд тусламж дэмжлэг үзүүлсэн хэвээр байх болно.

²³ АХБ-ны цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй ба тогтвортой Ази, Номхон далайн бүс нутгийг цогцлоох хэтийн зорилго нь ТХЗ болон 2030 он хүртэлх хөгжлийн хөтөлбөртэй уялдсан. АХБ-ны үйл ажиллагаа нь дараах үндсэн зорилготой, үүнд ядуурлыг бүрмөсөн арилгах (ТХЗ 1), жендэрийн тэгш байдлыг хангах (ТХЗ 5), цэвэр, хямд төсөр эрчим хүчийг хөгжүүлэх (ТХЗ 7), зохистой ажлын байр ба эдийн засгийн өсөлтийг цогцлоох (ТХЗ 8), аж үйлдвэр, инноваци ба дэд бүтцийг хөгжүүлэх (ТХЗ 9), тэгш бус байдлыг бууруулах (ТХЗ 10) ба уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх (ТХЗ 13) зэрэг орно. Үүний зэрэгцээ, АХБ нь үйл ажиллагаагаараа дамжуулан дараах зорилтын хэрэгжилтэд хувь нэмэр оруулна, үүнд өлсгөлөнг бүрмөсөн арилгах (ТХЗ 2), эрүүл, сайн сайхан аж төрөх (ТХЗ 3), чанартай боловсрол олгох (ТХЗ 4), цэвэр ус, эрүүл ахуй (ТХЗ 6), тогтвортой хот суурин газрыг хөгжүүлэх (ТХЗ 11), тогтвортой хэрэглээг дэмжих (ТХЗ 12), ба энх тайван, шударга ёс ба чадамжтай засаглалыг тогтоох (ТХЗ 16) зэрэг орно. Мөн АХБ-наас байгалийн баялгийн хамгаалал, нөхөн сэргээлтийг дэмжсэнээр (52-р хэсэг) далайн гүний амьд ертөнцийг хамгаалах (ТХЗ 14) болон газрын гадаргуу дээрх амьд ертөнцийг хадгалж хамгаалах (ТХЗ 15)-д дэмжлэг болох бөгөөд ТХЗ-ыг биелүүлэхэд чиглэсэн түншлэлийн зарчмыг хөхиүлэн дэмжихэд (ТХЗ 17) АХБ-ны үйл ажиллагаа чухал үүрэг гүйцэтгэх болно.

Зураг 5: АХБ-ны хэтийн зорилго, үнэ цэнэ ба суурь зарчмууд

АХБ = Азийн хөгжлийн банк.
Эх сурвалж: Азийн хөгжлийн банк.

21. **Нийгмийн салбар, дэд бүтцэд чиглэсэн үйл ажиллагаагаар дамжуулан тогтвортой хөгжлийг дэмжих нь.** АХБ нь боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгаалал зэрэг нийгмийн салбар дахь үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэн тэлэхийн зэрэгцээ дэд бүтцийг тэргүүлэх чиглэл хэвээр байлгах болно. Дэд бүтэц нь эдийн засгийн өсөлт, нийгмийн хөгжилд амин чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, гамшгийн эрсдэлийн менежментийг бэхжүүлэх дэлхий нийтийн үйл хэрэгт дэд бүтцийн тогтвортой хөрөнгө оруулалт үндсэн нөхцөл болно.²⁴ Мөн түүнчлэн, өндөр чанартай боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн бусад үйлчилгээний өсөн нэмэгдэж буй хэрэгцээг хангах, хүн амын хөгшрөлт зэрэг шинэ сорилтыг даван туулах, дэвшилтэт технологид дасан зохицоход шаардлагатай ур чадварыг хөгжүүлэхэд дэд бүтэц тулгуур болно. АХБ нь ногоон, тогтвортой,

тэсвэртэй, хүртээмжтэй дэд бүтцийн чанартай хөрөнгө оруулалтыг хөхиүлэн дэмжинэ. АХБ нь дэд бүтцийн салбарт хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаагаараа дамжуулан ядуу иргэд, эмэгтэйчүүд болон өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд зэрэг эмзэг бүлгийнхнийг эрчим хүч, тээвэр, цэвэр ус, эрүүл ахуйн үйлчилгээнд хамрагдахад нь туслахыг зорин ажиллана. АХБ нь эдийн засгийн өсөлтийг хурдасгаж, ядуурлыг бууруулах зорилгоор улс орнуудын дотоод ба гадаад харилцаа холбоог хөхиүлэн дэмжинэ.

22. **АХБ үнэ цэнийг бүтээх нь.** АХБ нь өндөр чанартай үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэгч, итгэл даасан хөгжлийн түнш хэвээр байх болно. АХБ нь улс орны идэвхитэй оролцоо, олон жилийн хамтын ажиллагаанд суурилсан түншийн харилцааг бүс нутгийн онцлогт тохирсон үзэл баримтлалтай хослуулан ажиллана. АХБ-ны

²⁴ Тогтвортой дэд бүтэц гэдэг нь эдэлгээ сайтай, нийтэд хүртээмжтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, байгаль орчинд хор багатай байхаар төлөвлөгдөж, баригдаж, ашиглагдаж буй дэд бүтцийг хэлнэ. АХБ. 2018. 2017 оны жилийн тайлан. Манила.

дэмжлэг туслалцаа нь санхүү, мэдлэг, түншлэлийг хослуулан гишүүн орнууддаа үзүүлэх хөгжлийн үр нөлөөгөө нэмэгдүүлнэ. Итгэлтэй санхүүжүүлэгч, эх үүсвэр бүрдүүлэгчийн хувьд АХБ нь шаардлагатай хөрөнгийг өөрөө санхүүжүүлээд зогсохгүй бусад эх үүсвэрээс татан төвлөрүүлэх болно. АХБ нь мэдлэг түгээгчийн хувиар орон нутгийн онцлогт тохирох практик ач холбогдолд анхаарлаа хандуулж, сургамж хуримтлуулан, бүс нутаг болон дэлхийн түвшинд технологийн шилжилт, байгаль орчны ба нийгмийн хамгаалал, засаглалын стандартууд гэх мэт шилдэг туршлагуудыг түгээн дэлгэрүүлнэ. Түншлэлийг дэмжих чиг үүргийнхээ хүрээнд, АХБ нь олон улсын

санхүүгийн байгууллага, хоёр талт хөгжлийн түнш, буяны болон сайн үйлсийн байгууллага, ИНБ, хувийн хэвшил зэрэг олон төрлийн түнш, оролцогч талуудын хоорондын хэлэлцүүлэг, хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжинэ. Дэлхийн санхүүгийн салбарын засаглалыг бэхжүүлэх зорилготой Их-20 санаачлагад үйл ажиллагаагаа нийцүүлэн, Олон улсын валютын сан болон бусад олон талт хөгжлийн банкуудтай хамтран ажилласнаар олон улсын санхүүгийн байгууллагуудын үр нөлөөг бүхэлд нь нэмэгдүүлэх болно. АХБ нь үүний зэрэгцээ төсөл боловсруулах чиг үүргээ бэхжүүлэхэд анхаарна.

IV. АХБ-НЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ СУУРЬ ЗАРЧМУУД

23. Улс орны онцлогт тохирсон аргачлалыг ашиглах. Дэлхий нийтийн хөгжлийн томоохон зорилтуудыг биелүүлэхийн тулд тухайн орон нутгийн онцлогийг харгалзах шаардлагатай. Хөгжиж буй гишүүн (ХБГО)-ы хэрэгцээ шаардлага, институцийн чадамж, хөрөнгө нөөцийн бололцоо нь нэг хүнд ногдох орлогын түвшин ойролцоо улс орнуудын хооронд ч харилцан адилгүй байдаг. АХБ нь олон янзын үйлчлүүлэгчдийнхээ хувьсан өөрчлөгдөж буй хэрэгцээ шаардлагад нийцэх үүднээс аргачлалаа уян хатнаар тохируулах болно. 2030 он хүртэлх стратегийнхаа хүрээнд АХБ нь ТХЗ болон Парисын гэрээгээр улс орнуудын хүлээсэн үүргийн биелэлтийг дэмжихэд чиглэсэн болон бусад төрлийн бодлогын хэлэлцүүлэг, дүн шинжилгээний үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ. Улс орны түншлэлийн стратеги (УТС) нь тухайн улс орон дахь АХБ-ны үйл ажиллагааны чиглэлийг тодорхойлох үндсэн баримт бичиг хэвээр байх бөгөөд тухайн ХБГО нь хөгжлийг цогцлоох гол тоглогч байх бол АХБ нь түүний хөгжлийн хэрэгцээ, сорилтуудад тохирсон шийдлүүдийг санал болгогч түнш нь байх юм. АХБ нь хөрөнгө нөөцийг оновчтой ашиглаж, уян хатан байх орон зай үлдээх үүднээс хөрөнгө оруулалтын сонголт ба шийдвэрийг тухайн улс орны түвшинд хийх болно. Банкны зүгээс аливаа улс орны тодорхой салбар, чиглэлд үйл ажиллагаа явуулахдаа бусад хөгжлийн түнштэй харьцангуй давуу тал байгаа эсэх болон тухайн улсын онцлог хэрэгцээ, мөн АХБ-ны чадавх ба нөөцийн багцад шинэ үнэ цэнийг бүтээх боломж бий эсэхийг харгалзан үзнэ. АХБ нь тухайн улс оронд үйл ажиллагаа явуулж буй бусад олон улсын санхүүгийн байгууллага, хоёр талт түншүүд, ИНБ болон хувийн салбартай хийх зохицуулалт, түншлэлээ улам бүр бэхжүүлэн ажиллах болно.

24. Дэвшилтэт технологийг дэмжих. АХБ нь үйл ажиллагаандаа дэвшилтэт технологи нэвтрүүлэх арга замыг санаачлагатайгаар эрэлхийлж, ХБГО-ууддаа чадавхи бэхжүүлэх дэмжлэг үзүүлэх болно. Энэ хүрээнд, цахим эдийн засгийг хөгжүүлэх бодлого боловсруулан эрх зүйн орчинг сайжруулах, интернет сүлжээний хамрах хүрээг тэлэх, дэд бүтэц ба програм хангамжид хөрөнгө оруулах зэрэгт улс орнуудад дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь ашиглалтын

зардлыг бууруулан, эдэлгээг уртасгах, үйлчилгээний чанар болон ашигтай ажиллагааг сайжруулах, мөн байгаль орчин ба нийгэмд үзүүлж болзошгүй сөрөг нөлөөг хамгийн бага түвшинд аваачих дэвшилтэт технологийг дэд бүтцийн салбар дахь үйл ажиллагаандаа нэвтрүүлэх болно. Ингэхдээ, АХБ шинэ технологийг турших, зураг төсөл боловсруулах чадавхийг бэхжүүлэх, худалдан авах ажиллагаандаа чанарыг чухалчлах, мөн салбарын мэргэжилтнүүдийг дайчлан ажиллуулах зэргээр дэвшилтэт технологийг өргөн хүрээнд ашиглана.

ХБГО-ы хэрэгцээ шаардлага, институцийн чадамж, хөрөнгө нөөцийн бололцоо нь нэг хүнд ногдох орлогын түвшин ойролцоо улс орнуудын хооронд ч харилцан адилгүй байдаг. АХБ нь олон янзын үйлчлүүлэгчдийнхээ хувьсан өөрчлөгдөж буй хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлэх үүднээс аргачлалаа уян хатнаар тохируулах болно.

25. Цогц шийдэл гаргах нь. АХБ нь олон салбар, чиглэлийн мэдлэг туршлагыг нэгтгэсэн цогц шийдлүүдийг санал болгох бөгөөд тухайн улс орны онцлог хэрэгцээ шаардлагад нийцэхүйц төр ба хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааг хослуулах замаар тэдгээр шийдлүүдээ хэрэгжүүлнэ. АХБ нь хувийн хэвшлийн шийдэл гаргах боломж байгаа эсэхт хэрэгжилт болон санхүүжилт талаас нь үнэлгээ хийдэг засгийн газар ба хувийн хэвшлийн асуудал эрхэлсэн ажилтнуудаараа дамжуулан “Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг хэрэгжүүлж, боломжтой бүх тохиолдлыг ашиглах болно. Эдгээр цогц шийдлүүдийг улс орнуудын гүн гүнзгий оролцоо болон чадварлаг суурин төлөөлөгчийн газруудаараа дамжуулан авч хэрэгжүүлэх гол баримт бичиг нь УТС юм.

V. УЛС ОРНУУДЫН АНГИЛАЛД ТОХИРУУЛСАН АРГАЧЛАЛ

26. **Эмзэг ба мөргөлдөөнд өртсөн орнууд.** Эмзэг ба мөргөлдөөнд өртсөн орнууд (ЭМӨО) нь туйлын эмзэг нөхцөл байдалд оршдог бөгөөд тогтолцоог нь бэхжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай байдаг.²⁵ ЭМӨО-дад хэрэгжих АХБ-ны үйл ажиллагаа нь институцийн хөгжил болон засаглалын шинэчлэл, суурь дэд бүтэц ба нийгмийн үйлчилгээ, зорилтот нийгмийн хамгаалал зэрэгт чиглэнэ. Сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй байдлыг бий болгох, зөрчил мөргөлдөөний суурь шалтгааныг шийдвэрлэх, эвлэрэл ба сэргээн босголтыг эрчимжүүлэх хүчин чармайлтыг АХБ дэмжин ажиллана. АХБ нь УТС болон үйл ажиллагаагаа эмзэг байдал, мөргөлдөөнийг мэдэрдэг байлгах үүднээс боловсон хүчнээ чадавхжуулж, төсөл хэрэгжүүлэх явцыг орон нутгийн бодит байдалд тохируулан, хөгжлийн бусад түнш байгууллагууд болон ИНБ-уудтай хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлнэ. Төслийг бэлтгэх болон гүйцэтгэлийг хянахад гарах зардал аюулгүй байдлын болон бусад хэрэгцээ шаардлагын улмаас нэмэгдэхэд болон мөргөлдөөнт болон эмзэг байдлыг даван туулсан улс орнуудыг эргээд хүнд нөхцөл байдалдаа орохоос нь сэргийлэх зэрэгт зарцуулах эх үүсвэрээ АХБ тэлнэ.

27. **Жижиг арлын хөгжиж буй улсууд.** АХБ-ны Дүрэмд бүс нутгийн жижиг эсвэл буурай хөгжилтэй улс орнуудын хэрэгцээ шаардлагад онцгойлон анхаарахыг заасан байдаг.²⁶ Жижиг арлын хөгжиж буй орнууд (ЖАХО) уур амьсгалын өөрчлөлт болон гамшгийн эрсдэлд хамгийн ихээр өртдөг. Тэдний давтагдашгүй баялаг биологийн олон янз байдал, эрэг орчмын бүсүүд нь байгаль орчны доройтолд ихээр өртдөг. Дотоод зах зээлийн хэмжээ жижиг, бизнес

эрхлэх зардал өндөр, бүс нутгийн болоод дэлхийн зах зээлд холбогдоход хүндрэлтэй зэргээс шалтгаалан эдгээр орнуудын эдийн засаг хязгаарлагдмал байдаг. ЭМӨО-ын адилаар тогтолцооны чадавхийн хомсдол ЖАХО-дад ужгирсан байдаг. Үүнээс болоод, АХБ-ны гишүүн олон тооны жижиг арлын улсууд мөргөлдөөнд өртөх эрсдэл багатай хэдий ч ЭМӨО-уудын ангилалд багтдаг ажээ.²⁷ Эдгээр улс орны эдийн засгийн суурь давчуу, экспорт хязгаарлагдмал, ихэнх чухал бараа, үйлчилгээний нийлүүлэлт гадаадаас өндөр хамааралтай байдаг тул эдийн засгийн хямралд өртөмтгий байдаг. 2030 он хүртэлх стратегийн хүрээнд, АХБ нь ЖАХО-дад хандуулах анхаарлаа нэмэгдүүлнэ (үүнд ЭМӨО-ны ангилалд багтаагүй ЖАХО мөн багтана).²⁸ АХБ-ны дэмжлэг туслалцаа уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангах, гамшгийн эрсдэлийн менежментийг сайжруулах чиглэлүүдэд төвлөрнө. АХБ нь цаашлаад мэдээлэл, холбооны технологи (МХТ), далайн болон агаарын тээвэр зэрэг салбарын хүртээмж, цар хүрээг нэмэгдүүлэх, санхүү, эдийн засгийн эрсдэлүүдийг удирдахад шаардлагатай тогтолцооны чадавхийг бэхжүүлэх зэрэгт анхаарна. Энэ нь ЖАХО-дад бизнесийн орчноо сайжруулах, төрийн өмчит компаниуддаа (ТӨК) шинэчлэл хийх, бизнес эрхлэх зардалыг багасгах үүднээс төр, хувийн хэвшлийн түншлэл (ТХХТ)-ийг өргөжүүлэх, төрийн үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлэх, хувийн хэвшил манлайлсан өсөлтийг дэмжихэд нь тусална. АХБ нь жижиг арлын улсуудын хэрэгцээ шаардлагад нийцүүлж, сорилтуудыг нь шийдвэрлэх зорилгоор бизнесийн үйл явцаа тохируулах, одоогийн Номхон далайн төсөл хөтөлбөрийг сайжруулах ажлын төлөвлөгөөнд

²⁵ АХБ нь Африкийн хөгжлийн банк, АХБ болон Дэлхийн банкны хамтран ашигладаг нэгдмэл аргачлалаар ЭМӨО-уудыг ангилдаг. АХБ-ны ЭМӨО-уудын талаар баримталдаг үйл ажиллагааны төлөвлөгөөний дагуу газар нутгийн зарим хэсэг дээр нь мөргөлдөөнт эсвэл эмзэг байдал үүссэн улс орныг тухайн оронтой нь зөвшилсөний үндсэн дээр ЭМӨО ангиллын тусламжид хамруулах боломж байдаг. 2018 оны 6-р сарын байдлаар, энэ аргачлалын дагуу ЭМӨО-ы ангилалд орсон улс орон байхгүй байна. АХБ. 2013. *Эмзэг, мөргөлдөөнд өртсөн улс орнууд дахь АХБ-ны үйл ажиллагааны үр нөлөөг сайжруулах ажлын төлөвлөгөө*. Манила.

²⁶ АХБ. 1966. *Азийн хөгжлийн банкныг үүсгэн байгуулах тухай гэрээ*. Манила.

²⁷ ЖАХО ангиллыг НҮБ-аас тогтоодог. 2018 оны 5-р сарын байдлаар, ЭМӨО-ы ангилалд багтсан АХБ-ны 9 ХБГО-ы 7 нь ЖАХО байв. АХБ нь ЭМӨО болон ЖАХО ангиллын тодорхойлолтуудыг хөгжлийн бусад түншүүдийнхээ хамтаар тогтмол үнэлж, шинэчилнэ.

²⁸ ЭМӨО-ы ангилалд ороогүй ЖАХО-дад одоогоор Күүк Арал, Фижи, Мальдив, Палау, Самоа, Зүүн Тимор, Тонга, Вануату багтаж байна.

Хүртээмжтэй байдлыг дэмжих хэтийн зорилгынхоо хүрээнд АХБ нь дээд-дунд орлоготой орнуудыг оролцуулан бүс нутгийн хамгийн ядуу, эмзэг гишүүн орнууддаа анхаарлаа хандуулна.

тусгасны адилаар мэргэжлийн чадавхийг сайжруулж, хэрэгжилтийн дэмжлэгийг өргөжүүлэх, суурин төлөөлөгчийн газруудын үйл ажиллагааг үргэлжлүүлэн бэхжүүлэх зэрэг ажлыг хийнэ.²⁹

28. Бага болон бага-дунд орлоготой орнууд. Бага болон бага дунд-орлоготой орнуудад өсөлт хөгжлийн хурдаа хадгалах ба эрчимжүүлэхэд саад болж буй олон төрлийн сорилтууд тулгарсаар байна. АХБ нь бага болон бага-дунд орлоготой орнуудад их хэмжээний, тогтвортой, урт хугацааны санхүүжилт олгож, тэдний тогтолцоо болон бүтцийн шинэчлэлийг нь дэмжигч итгэлтэй түнш хэвээр байх болно. АХБ-ны үйл ажиллагаа нь ногоон бөгөөд хүртээмжтэй дэд бүтэц, нийгмийн үйлчилгээ ба нийгмийн хамгаалал, тогтвортой хотжилт, бүтээмж ба өрсөлдөх чадварыг сайжруулах тогтолцооны шинэчлэл, төрийн салбарын шинэчлэл, хувийн хэвшлийн хөгжил ба дотоодын хөрөнгийн ашиглалт зэрэг чиглэлээр хэрэгжинэ. Үүний зэрэгцээ, ТӨК-ийн шинэчлэлийг дэмжин, хувийн салбарын хөрөнгө оруулагчид болон арилжааны санхүүгийн эх үүсвэрүүдийг татан төвлөрүүлэх замаар хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ. Уулархаг тогтоц гэх мэт газар зүйн онцлогийн улмаас эрсдэлд өртөж буй орнуудад онцгой анхаарал хандуулна. Эдгээр орнуудад уур амьсгалын өөрчлөлтөөс үүдэлтэй ноцтой хүндрэл бэрхшээлүүд тулгардаг.

29. Дээд-дунд орлоготой орнууд. Ихэнх дээд-дунд орлоготой орнуудын (ДДОО) амьжиргааны түвшин харьцангуй сайжирсан байдаг ч эдийн засгийн хөгжил, нийгмийн асуудал, хөрөнгийн зах зээлд нэвтрэн гарах чадвар болон тогтолцооны чадамжийнхаа хувьд ялгаатай хэвээр байна. АХБ эдгээр улс орнуудыг хөрөнгийн зах зээлд гарахад нь дэмжлэг үзүүлэх, тогтолцоог нь бэхжүүлэх, загвар төсөл хэрэгжүүлэх

зэргээр хамгийн их үнэ цэнэ бүтээж чадах чиглэлүүдэд нь төвлөрч ажиллана. АХБ нь хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаа болон ТХХТ-ийг өргөжүүлж, санхүүгийн салбар болон ТӨК-ийн шинэчлэлийг дэмжих зорилтот туслалцааг үзүүлэхийн зэрэгцээ улс орнуудын гадны цочролд тэсвэртэй байдлыг хөгжүүлнэ. Мэдлэг мэдээлэл, шилдэг туршлага ба шинэ санаачлагын солилцоо нь ДДОО-дад явуулж буй АХБ-ны үйл ажиллагаанд, нэн ялангуяа бүс нутгийн сайн сайхан байдал, уур амьсгалын өөрчлөлт, хотжилт, бүс нутгийн хамтын ажиллагаа ба интеграци (БХАИ) болон шинээр тулгарч буй асуудал болох хүн амын насжилт зэрэг асуудлаар авч хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаанд, зээл тусламжийн тоо хэмжээнээс илүү чухал байр суурийг эзлэх болно. АХБ нь хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-уудын хоорондын мэдлэг туршлагын солилцоог дэмжин ажиллана.

30. Орон нутгийн түвшин дэх ядуурал ба эмзэг байдлын шийдэгдээгүй асуудлууд. Хүртээмжтэй байдлыг дэмжих хэтийн зорилгынхоо хүрээнд, АХБ нь ДДОО-ыг оролцуулан ХБГО-уудынхаа хөгжлөөс хоцрогдсон хэсгүүдэд, ядуурлын хэтэвчинд анхаарлаа хандуулна. Эдгээр хоцрогдсон газар нутаг болон хүн амын хэсэг нь орон нутгийн түвшний эмзэг байдал, зөрчил мөргөлдөөний улмаас ядуу хэвээр үлдэх явдал үргэлжилсээр байна. АХБ нь нэмэлт техникийн туслалцаа болон хялбаршуулсан үйл ажиллагаа зэрэг зорилтот бүлэгт чиглэсэн аргачлал ашиглан эдгээр орон нутгийн онцлог хэрэгцээ шаардлагыг шийдвэрлэх болно.

31. Ангилал ахих буюу “төгсөх” бодлого. АХБ нь одоо мөрдөж буй ангилал ахих буюу “төгсөх” бодлогоо үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ энэ бодлогынхоо үр дүнг хянан үзнэ.³⁰ АХБ-ны тогтмол тусламжийн ангиллаас гарах буюу төгсөх эсэхийг тухайн оронтой зөвшилцөн

²⁹ АХБ. 2016. *Номхон далайн бүс нутагт баримтлах аргачлал, 2016–2020*. Манила.

³⁰ АХБ. 1998. *Банкны ХБГО-уудын ангилал ахих бодлого*. Манила; АХБ. 2008. *Азийн хөгжлийн банкны ангилал ахих 1998 оны бодлогын үнэлгээ*. Манила. Ангилал ахих бодлогод улс орны орлого, боломжит нөхцөлтэй арилжааны санхүүжилтийн хүртээмж, эдийн засаг ба нийгмийн үндсэн институцийн хөгжлийн түвшин зэргийг үндэслэн ангилал тогтоох хүрээг тодорхойлдог.

шийдвэрлэхийн зэрэгцээ ангилал ахих бодлогын үндсэн хэсгүүдэд дүн шинжилгээ, үнэлгээ хийнэ. Шилжилтийн хугацаанд, АХБ-ны тусламж дэмжлэг нь тогтвортой ангилал ахихад чиглэсэн бодлого болон тогтолцоог бэхжүүлэх, дэлхийн болон бүс нутгийн нийгмийн сайн сайхныг хамгаалах, мэдлэгийн бүтээгдэхүүн бий болгоход чиглэнэ. Эдгээр тэргүүлэх чиглэлийг УТС-т тусгах болно.

32. Бүтээгдэхүүн, хэрэгслийн нөхцөлийг төрөлжүүлэх нь. АХБ нь өөрийн санхүүжилтийн нөхцөлийг илүү төрөлжүүлэх боломжийн талаар нарийвчилсан дүн шинжилгээ хийж, оролцогч талуудтай хэлэлцүүлэг өрнүүлнэ. АХБ нь тухайн онцлогт тохирсон аргачлалыг хэрэгжүүлэх, өөрийн үүрэг зорилгоо биелүүлэх болон хөгжлийн үр нөлөөг нэмэгдүүлэхэд туслах зорилгоор олон төрлийн санхүүжилтийн нөхцөлийг ашиглахад анхаарна.

33. Хөнгөлөлттэй зээл олгох. АХБ нь хамгийн ядуу болоод хамгийн эмзэг ХБГО-уудаа дэмжих зорилгоор ердийн хөрөнгийн эх үүсвэрийн хөнгөлөлттэй зээл болон Азийн хөгжлийн сан (АХС)-гийн буцалтгүй тусламжийн аль алианаас нь хөнгөлөлттэй санхүүжилт олгоно. Цөөнгүй ЭМӨО болон ЖАХО хөнгөлөлттэй туслалцаа авах шалгуурыг хангасан байдаг. АХБ түүнчлэн хөнгөлөлттэй туслалцааны ангиллаас гарч байгаа орнуудад нэмэлт дэмжлэг туслалцаа үзүүлэхэд анхаарна. АХС-гийн буцалтгүй тусламжийг цаашид хэрхэн үр өгөөжтэй ашиглах талаар АХС-ийн хандивлагч нартай хамтран зөвлөлдсөний дагуу хянах болно. Мөн түүнчлэн АХБ-ны удирдаж буй итгэлцлийн сангийн эх үүсвэрүүдээр болон хоёр талт ба олон талт түншүүдийн хамтарсан санхүүжилтээр дамжуулан, хөнгөлөлттэй зээлийн эх үүсвэрүүдийг гаднаас татан төвлөрүүлэх ажлаа үргэлжлүүлнэ (87 ба 89 дүгээр хэсгүүд).

VI. ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ТЭРГҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛҮҮД

34. 2030 он хүртэлх стратегийн хэтийн зорилгодоо хүрэхийн төлөө АХБ энэхүү баримт бичгийн 35-57 дугаар хэсэгт танилцуулах 7 тэргүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулна. Эдгээр чиглэлийг дангаар нь эсвэл бусад тэргүүлэх чиглэлтэй хослуулан хэрэгжүүлнэ. Тухайлбал, ядуурлыг бууруулах, оролцоог сайжруулах, жендэрийн тэгш байдлыг хангах, засаглалыг бэхжүүлэх зэрэг зорилгыг АХБ-ны бүхий л үйл ажиллагаанд баримтлах болно. Тэргүүлэх чиглэлээр ажиллахдаа, АХБ нь төр болон хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллаж, зөвлөх үйлчилгээгээр ханган, мэдлэгийн дэмжлэг үзүүлнэ.

А. Ядуурлын асуудлыг бүрэн шийдвэрлэх ба тэгш бус байдлыг бууруулах

35. **Хүний хөгжил, нийгмийн оролцоог түлхүү анхаарах нь.** Ядуурал нь маш олон талтай сорилт юм. Ази, Номхон далайн бүс нутаг орлогын ядуурлыг бууруулах тал дээр үлэмж ахиц гаргасан хэдий ч, хот ба хөдөөгийн ядуурлыг арилгах, эмзэг байдалтай холбоотой орлогын бус ядуурлыг бууруулах, нийгмийн оролцоо, хөгжлийг дэмжих, ялангуяа эмзэг бүлгийн иргэдийн, сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй байдлыг бий

болгоход нэмэлт хүчин чармайлт гаргах шаардлагатай хэвээр байна. Нийгмийн бүх гишүүд эдийн засгийн хөгжил дэвшилд хамрагдаж, үр өгөөжийг нь хүртэх боломжийг бүрдүүлэх үүднээс АХБ (i) боломжийг хүртэхэд тулгарч буй тэгш бус байдлыг бууруулах; (ii) чанартай ажлын байр бий болгоход туслах; (iii) боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын хөтөлбөрийн тусламж дэмжлэгээ өргөжүүлэх зэрэгт дэмжлэг үзүүлнэ.

36. **Чанартай ажлын байр бий болгох нь.** Бүх нийтэд хүртээмжтэй өсөлт хөгжлийг цогцлоох зорилгоор АХБ нь бүтээмж өндөртэй, нөхцөл сайтай ажлын байр бий болгох үйл явцыг дэмжинэ. Ажлын байр нь гол төлөв хувийн хэвшлийн салбарт бий болдог тул АХБ-наас бизнес эрхлэгчид ба компаниуд, ялангуяа жижиг дунд үйлдвэр (ЖДҮ) эрхлэгчид болон оролцоог хангасан бизнес нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор бизнесийн орчинг сайжруулах Засгийн газрын үйл хэргийг дэмжинэ. АХБ нь бизнес хөгжлийн үйлчилгээгээ тэлж, санхүүгийн салбарыг бэхжүүлэх, тэр дундаа хүртээмжтэй санхүүгийн үйлчилгээг хөхиүлэн дэмжих үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлнэ. АХБ нь түүнчлэн хөдөлмөрийн суурь стандартуудыг мөрдүүлэх замаар ажиллах орчинг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

2030 ОН ХҮРТЭЛХ СТРАТЕГИЙН 7 ТЭРГҮҮЛЭХ ЧИГЛЭЛ

Ядуурлын асуудлыг бүрэн шийдвэрлэх, тэгш бус байдлыг бууруулах

Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үйл явцыг эрчимжүүлэх

Уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, уур амьсгал ба гамшгийн сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй байдлыг хөгжүүлэх, болон байгаль орчны тогтвортой байдлыг өргөжүүлэх

Хотуудын амьдрах орчныг сайжруулах

Хөдөөгийн хөгжил, хүнсний аюулгүй байдлыг дэмжих

Засаглал, тогтолцооны чадавхийг бэхжүүлэх

Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, интеграцчиллыг хөхиүлэн дэмжих

37. Боловсрол, сургалтын чанарыг дээшлүүлэх нь. Хүний суурь хэрэгцээ болсон боловсролыг дэмжих үйл хэргээ АХБ үргэлжлүүлнэ. Үүний тулд АХБ бүх нийтийн сургалтын үр өгөөжийг сайжруулах, төгсөгчдийг хөдөлмөрийн зах зээлд эрэлттэй болгон ажил олох чадварыг нь бэхжүүлэх, бүх насныхны боловсрол, сургалтад хамрагдах боломжийг бүрдүүлэхэд нь хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ. Тухайлбал, хэн ч, хэзээ ч, хаанаас ч чанартай боловсрол, сургалтад хамрагдах боломжийг бий болгох МХТ-ийн шийдлийг ашиглахад нь Засгийн газруудад туслана. АХБ суралцагчдын суурь чадвар болох цахим орчинд ажиллах чадвар болон хувь хүний чадавхийг нь хөгжүүлж, мэргэжлийн болон техникийн боловсрол, сургалтыг чанаржуулна. Мөн түүнчлэн, дунд ба дээд боловсролыг шинжлэх ухаан, технологи, инженер, математик чиглэлээр илүү сайжруулж, эмэгтэй суралцагчдыг энэ чиглэлээр суралцахад нь дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь аж үйлдвэрийн салбартай нягт холбоо тогтоож, дунд ба ахмад насны ажилчдыг үр бүтээлтэйгээр үргэлжлүүлэн ажиллах бололцоотой болгох үүднээс бүх насныхны сурч боловсрох болон шинэ ур чадвар эзэмших хөтөлбөрүүдийг дэмжин ажиллана.

38. Бүх нийтэд эрүүл мэндийг хүргэх нь. АХБ нь төрийн болон хувийн хэвшлийн эрүүл мэндийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар бүх нийтийг эрүүл мэндийн үйлчилгээнд хамруулах ХБГО-ыхоо хүчин чармайлтыг дэмжсээр байх болно. Эрүүл мэндийн үйлчилгээг чанаржуулж, орлого багатай иргэдийн өөрсдөө хариуцдаг төлбөрийн хувь хэмжээг бууруулахын тулд эрүүл мэндийн санхүүжилт, тэр дундаа эрүүл мэндийн даатгалын тогтолцоог шинэчлэх явцыг дэмжинэ. АХБ нь тээвэр (замын хөдөлгөөний аюулгүй байдал), хот (эрүүл хот), ус (усны аюулгүй байдал), эрүүл ахуй (халдварт өвчин) ба эрчим хүч (нүүрстөрөгчийн ялгаралт, бохирдлыг бууруулах) зэрэг салбар дахь үйл ажиллагааныхаа дотоод уялдааг хангах замаар эрүүл мэндийн шууд бус үр өгөөжийг нэмэгдүүлэхийг зорино. АХБ нь халдварт бус өвчин болон ахмад настны асаргаа сувилгаатай холбоотой өсөн нэмэгдэж буй ачааллыг тогтвортой, хэмнэлттэйгээр шийдвэрлэхэд нь ХБГО-ууддаа туслана. Түүнчлэн, эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлэх шинэлэг, ухаалаг шийдлүүдийг хөхиүлэн дэмжинэ.

39. Нийгмийн хамгааллыг хэрэгцээтэй хүнд нь хүргэх нь. АХБ нь нийгмийн хамгааллын тогтолцоо, үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулах чиглэлээр ХБГО-уудтайгаа үргэлжлүүлэн хамтран ажиллана. Ингэхдээ, нөхцөлт мөнгөн тэтгэмж гэх мэт нийгмийн халамж, тэтгэвэр ба эрүүл мэндийн даатгал зэрэг нийгмийн даатгал, ажилчдыг мэргэшүүлэх, дахин сургах зэрэг хөдөлмөрийн зах зээлийн хөтөлбөрүүдийн төлөвлөлт ба хэрэгжилтийг сайжруулахад анхаарлаа хандуулна. Нийгмийн хамгааллын агуулгыг боловсрол (сургалтын тэтгэлэг, тэр дундаа охидод зориулсан тэтгэлэг, өдрийн хоол, ур чадварын сургалт гэх мэт), санхүү ба төрийн удирдлага (нийгмийн даатгал ба тэтгэврийн тогтолцоо), эрүүл мэнд (эрүүл мэндийн даатгал), хот байгуулалт (нас, хүйсэнд тохирсон, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд ээлтэй дэд бүтэц) зэрэг салбарын төслүүдэд оруулна.

Б. Жендэрийн тэгш байдлыг хангах үйл явцыг эрчимжүүлэх

40. Жендэрийн тэгш байдлыг дэмжих ажлыг эрчимжүүлэх нь. АХБ нь дараах үйл ажиллагаагаар дамжуулан ХБГО дахь жендэрийн тэгш байдлыг хангах үйл явцыг эрчимжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. Үүнд: (i) боловсрол, эрүүл мэнд, санхүүгийн хүртээмж, шинэ ажлын байр зэрэг асуудлаарх эмэгтэйчүүд, охидын эрхийг хамгаалж, тэдэнд дэмжлэг үзүүлэхэд чиглэсэн зорилтот үйл ажиллагаа; (ii) жендэрийн тэгш бус байдлыг шууд бууруулж, охид эмэгтэйчүүдэд үр ашиг хүртээхэд чиглэсэн арга хэмжээ, тухайлбал, эмэгтэйчүүдийг ур чадварын сургалтаар ханган, орлого олох боломж нээсэн орон нутгийн замын төсөл; ба (iii) АХБ-ны төсөл хөтөлбөрийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх явцад жендэрийн зарим агуулгыг оруулсан үйл ажиллагаа, тухайлбал барилга угсралт, ашиглалт ба засвар үйлчилгээнд эмэгтэйчүүдийн ажил эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлэх гэх мэт. АХБ нь энэхүү (i)–(iii) ангилалд багтаагүй мөртлөө охид, эмэгтэйчүүдийн амьдралд эерэгээр нөлөөлөх төсөл байж болно гэдгийг хүлээн зөвшөөрнө. Жишээ нь, цахилгаан станцийн төслийн хувьд түгээх сүлжээнд эрчим хүч нийлүүлэх зорилготой бөгөөд жендэрийн тэгш бус байдлыг бууруулах тусгайлсан зорилго байхгүй ч цахилгаан эрчим хүчээр хангагдах нь эмэгтэйчүүдийн цагийн ачааллыг бууруулж, ажил эрхлэх боломжийг нь нэмэгдүүлэх эерэг үр дагавартай.

41. **Жендэрийн зорилт.** 2030 он гэхэд АХБ-наас баталгаажсан үйл ажиллагааны 75-аас доошгүй (засгийн газар болон засгийн газрын бус төсөл хөтөлбөрүүдийн 3 жилийн дунджаар) хувь нь жендэрийн тэгш байдлыг дэмжих болно.³¹

42. **Анхаарал хандуулах чиглэлүүд.** АХБ нь дараах 5 чиглэлд төвлөрнө. Үүнд: эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн эрх мэдлийг бэхжүүлэх, хүний хөгжил дэх жендэрийн тэгш байдлыг хангах, шийдвэр гаргалт ба манлайлал дахь жендэрийн тэгш байдлыг сайжруулах, эмэгтэйчүүдийн цагийн ачааллыг багасгах, гадаад сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй байх эмэгтэйчүүдийн чадамжийг бэхжүүлэх зэрэг байна.

43. **Эмэгтэйчүүдийн эдийн засгийн эрх мэдлийг бэхжүүлэх нь.** АХБ нь эмэгтэйчүүдэд ажлын байр болон бизнес эрхлэх боломжийг бий болгоход түлхүү анхаарна. Дэд бүтцийн төслүүд нь зах зээлд эмэгтэйчүүдийн оролцох оролцоо, мэргэшсэн ажил эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлнэ. Техник мэргэжлийн боловсрол, сургалтыг чанаржуулснаар, эмэгтэйчүүд илүү өндөр цалинтай, уламжлалт бус салбаруудад чанартай ажлын байранд очих боломжтой болно. АХБ нь санхүүгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх, шинэ технологи, бодлого ба тогтолцооны шинэчлэлийг авч хэрэгжүүлэхэд нь туслах замаар бизнес, ЖДҮ эрхлэгч эмэгтэйчүүдэд цогц дэмжлэг үзүүлнэ.

44. **Хүний хөгжилд жендэрийн тэгш байдлыг хангах нь.** Сургууль төгсөлтийн хувь, сурлагын чанар болон сургуулиас хөдөлмөрийн зах зээлд шилжих явц зэрэгт жендэрийн тэгш байдлыг сайжруулах чиглэлээр боловсролын төсөл хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ. АХБ нь охидыг шинжлэх ухаан, технологи, инженерчлэл болон математикийн боловсрол, мэргэжил эзэмшихэд нь дэмжлэг үзүүлнэ. Эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын чиглэлээр хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааны хүрээнд охид, эмэгтэйчүүдийн нөхөн үржихүйн болон бусад эрүүл мэндийн шийдэгдээгүй хэрэгцээ шаардлага, жендэрт суурилсан хүчирхийллийн асуудлуудыг анхаарна. Эмэгтэйчүүдийн гэр бүлээ асран тэтгэх үүргийг хөнгөвчлөх, ахмад настай эмэгтэйчүүдийн олон талт

хэрэгцээ шаардлагад нийцэх өндөр настны асаргаа сувиллын үйлчилгээг нэвтрүүлнэ.

46. **Эмэгтэйчүүдийн цагийн ачааллыг багасгах нь.** Гэр бүлээ асран сувилах, амьжиргаагаа авч явах зэрэг цалин хөлсгүй гэр орны ажилд эмэгтэйчүүдийн зарцуулж буй цагийг хэмнэж, ачааллыг багасгахад тус нэмэр болох дэд бүтцийн үйлчилгээнд, тухайлбал цэвэр бохир усны шугам сүлжээ, хөдөө орон нутгийн цахилгаанжуулалт ба зам, цэвэр зуух, биохий, газар тариалан, хүнсний технологи зэрэг чиглэлд АХБ хөрөнгө оруулалт хийнэ. Хот суурин болон хөдөө орон нутгийн дэд бүтцийн төлөвлөлтөд эмэгтэйчүүдийн аюулгүй бөгөөд хөдөлгөөнт байдлыг хангахад анхаарна.

47. **Эмэгтэйчүүдийн гадаад сөрөг нөлөөг даван туулах чадавхыг бэхжүүлэх нь.** АХБ нь уур амьсгалын өөрчлөлт болон гамшгийн эрсдэлийн удирдлагын үйл ажиллагаанд жендэрийн асуудлыг шигтгэж, ногоон ажлын байр, уур амьсгалд зохицсон ухаалаг технологи, уур амьсгалын өөрчлөлттэй холбоотой шийдвэр гаргалт зэрэгт эмэгтэйчүүдийн оролцох боломжийг бүрдүүлэхэд ХБГО-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ. Бага орлоготой, эмзэг өрхийн эмэгтэйчүүдийг эдийн засаг, хоол хүнс болон бусад хямралаас хамгаалахад чиглэсэн нийгмийн халамжийн зорилтот дэмжлэг, жендэрийн мэдрэмжтэй төсвийн төлөвлөлтийг АХБ дэмжин ажиллана.

В. Уур амьсгалын өөрчлөлттэй тэмцэх, уур амьсгал, гамшгийн эрсдэлийг даван туулах, байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангах

48. **Уур амьсгалын өөрчлөлт, гамшгийн эрсдэл, байгаль орчны доройтлыг бууруулах дэмжлэгийг өргөжүүлэх нь.** АХБ нь уур амьсгалын өөрчлөлт, гамшгийн эрсдэл, байгаль орчны асуудлыг үйл ажиллагааны стратеги, улс орнуудад хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хэрэгжүүлэлт, хяналт, үнэлгээндээ бүрэн тусгаж ажиллана. АХБ нь ХБГО-уудынхаа цэвэр, ухаалаг технологи нэвтрүүлэх,

³¹ АХБ-наас батлагдсан үйл ажиллагааны 55-аас доошгүй хувийг (засгийн газрын болон засгийн газрын бус дэмжлэгийг оролцуулсан 3 жилийн гулсах дунджаар) 40 дэх хэсэгт тайлбарласан (i) ба (ii) ангиллын үйл ажиллагаа бүрдүүлнэ.

ногоон эдийн засгийг хөгжүүлэх хүчин чармайлтыг дэмжихийн зэрэгцээ төсөл, хөтөлбөрүүдийнхээ уур амьсгал, гамшгийн эрсдэлийн асуудлыг онцгой анхааран, нарийн шалгуур тавьж ажиллана.

49. Уур амьсгалын чиглэлээр үйл ажиллагааны зорилт. Уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, сөрөг үр дагаврыг бууруулах асуудлыг төсөл хөтөлбөрүүдийнхээ төлөвлөлтөнд амжилттай тусгаж ирсэн сайн туршлага дээрээ үндэслэн 2030 он гэхэд санхүүжилт нь баталгаажсан үйл ажиллагааныхаа (засгийн газрын болон засгийн газрын бус дэмжлэгийг оролцуулсан 3 жилийн гулсах дунджаар) 75-аас доошгүй хувийг уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, сөрөг үр дагаврыг бууруулахад чиглэсэн төслүүд байлгахыг зорино. 2019-2030 онд уур амьсгалын чиглэлээр АХБ-ны өөрийн эх үүсвэрээс олгох санхүүжилтийг өссөн дүнгээр 80 тэрбум ам.долларт хүргэнэ.³²

50. Хүлэмжийн хийн ялгарал багатай хөгжлийг эрчимжүүлэх нь. Хүлэмжийн хийн ялгарал багатай эрчим хүчийг дэмжихэд чиглэсэн хөрөнгө оруулалтанд тэргүүлэх ач холбогдол өгөх, тогтвортой зам тээвэр, хотын тээврийн стратеги хэрэгжүүлэх, "Парисын гэрээ"-ний дагуу хүлээсэн үүргийнхээ хүрээнд хүлэмжийн хийн ялгарал багатай хөгжлийн замнал руу шилжих ХБГО-уудынхаа хүчин чармайлтыг хөхиүлэн дэмжих замаар АХБ уур амьсгалын өөрчлөлтийн сөрөг нөлөөллийг бууруулах үйл ажиллагаагаа өргөжүүлнэ. Үүний тулд хөнгөлөлттэй зээлийг тодорхой нөхцөлтэйгээр олгох, хувийн хэвшилтэй илүү нягт уялдаатай ажиллах, төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн шинэлэг хэлбэрийг дэмжих зэрэг ажлыг хэрэгжүүлнэ. Мөн түүнчлэн, АХБ нь сөрөг нөлөөллийг бууруулахад чиглэсэн хөрөнгө оруулалтыг урамшуулах зорилгоор дотоод, гадаадын нүүрстөрөгчийн зах зээлээс санхүүжилт босгох үйл ажиллагааг дэмжинэ.

51. Уур амьсгалын өөрчлөлт, гамшгийн эрсдэлийг даван туулах чадавх бий болгох цогц арга хэмжээ хэрэгжүүлэх нь. АХБ уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, уур амьсгал, гамшгийн эрсдэлийг

даван туулах чадавхи бэхжүүлэх цогц аргачлалыг хөгжүүлэхэд нь ХБГО-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ. Үүнд, эрсдэлд мэдрэмжтэй газар ашиглалт, үерийн эрсдэлийн нэгдсэн менежментийг хөгжүүлэх, уур амьсгал ба гамшгийн эрсдэлд тэсвэртэй дэд бүтцийн төлөвлөлт хийх, амьжиргааны эх үүсвэрийг уур амьсгалын өөрчлөлтийн урт хугацааны нөлөөллийг харгалзан төрөлжүүлэх, урьдчилан сэрэмжлүүлэх тогтолцоог бэхжүүлэх зэрэг үйл ажиллагаанууд багтана. АХБ нь гамшгийн үед хариу арга хэмжээ авахад туслалцаа үзүүлэхдээ "илүү сайныг эргүүлэн босгох" зарчмыг баримтална. АХБ нь бодлогод суурилсан нөхцөлт санхүүжилт болон гамшгийн эрсдэлийн даатгал зэрэг хэрэгслээр дамжуулан ХБГО-уудынхаа гамшгийн үед хариу арга хэмжээ авах санхүүгийн бэлэн байдлыг бэхжүүлнэ.³³ Мөн түүнчлэн, ХБГО өөрийн хөгжлийн төлөвлөгөө, төсөв болон чадавх бэхжүүлэх, мэдлэг түгээх үйл ажиллагаандаа уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох болон гамшгийн эрсдэлийн менежментийг тусгахад АХБ дэмжлэг үзүүлнэ.

52. Байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангах нь. АХБ нь (i) ХБГО-ыхоо байгаль орчны менежмент, тэр дундаа агаар, усны чанарыг сайжруулах хүчин чармайлтыг дэмжинэ, (ii) байгалийн баялгийг хамгаалах, нөхөн сэргээх үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулна. Эко-мэдрэмжтэй төслийн төлөвлөлтийг бэхжүүлэх замаар экосистемийн доройтлоос сэргийлж, бохирдлын хор нөлөөг бууруулна. Ингэхдээ, экосистемийн үйлчилгээнд төлбөр нэвтрүүлэх, байгальд суурилсан шийдлийг дэмжих (далайн усны түвшин нэмэгдэхээс болон далайн шуурганы давллагаанаас хамгаалах эргийн ойжуулалт гэх мэт), нутгийн иргэдийн санаачлагад түшиглэсэн арга хэмжээ авах зэрэг олон янзын аргачлалыг ашиглана.

53. "Ус-хүнс-эрчим хүч"-ний аюулгүй байдлын гурвалсан холбоог түлхүү анхаарах нь. АХБ нь төсөл, салбар, улс орны түвшинд хүнс, эрчим хүчний аюулгүй байдлын хэрэгцээ шаардлагын харилцан хамаарал, уялдаа холбооны ойлголтыг гүнзгийрүүлэх замаар усны аюулгүй байдлыг хангахад ХБГО-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь хоорондоо зөрчил,

³² Эдгээр зорилтууд нь олон талт хөгжлийн банкуудын зөвшилцөн тохирсон нэгдмэл тодорхойлолт ба аргачлалд үндэслэсэн.

³³ АХБ нь бодлогод суурилсан зээлийн хэлбэрээр 2016 онд Кук Аралд, бүсийн гамшгийн эрсдэлийг даван туулах чадавхи хөтөлбөрийн хүрээнд 2017 онд Самоа, Тонга, Тувалу улсад гамшгийн нөхцөлт санхүүжилт олгосон.

өрсөлдөөнтэй ус ашиглалтын олон хэрэгцээ шаардлагыг шударга, тогтвортой, үр ашигтайгаар хангах зорилгоор усны нөөцийн нэгдсэн удирдлагыг бий болгоход чиглэсэн дэмжлэг тусалцаагаа нэмэгдүүлнэ. Мөн түүнчлэн, (i) уур амьсгалын баталгаат загварчлал, цаг агаарын урьдчилан мэдээлэх технологи ашиглах зэргээр хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх; (ii) нар, салхи зэрэг ус харьцангуй бага шаарддаг эрчим хүчний үйлдвэрлэлийг дэмжих; (iii) эрчим хүчний хэмнэлттэй цэвэр, бохир усны шугам сүлжээг ашиглах зэрэг үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ.

Г. Хот суурин газрын амьдрах орчинг сайжруулах

54. Цогц шийдлүүд хэрэгжүүлэх нь. АХБ нь хүнд ээлтэй, ногоон, өрсөлдөх чадвартай, сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй, хүртээмжтэй хотуудыг бүтээн байгуулах зорилгоор хот суурин газрын хүн амын эрүүл мэнд, тээвэр, жендэрийн тэгш байдал, байгаль орчны тогтвортой байдлыг хангахад дэмжлэг болох салбар дамнасан төслүүдийг хэрэгжүүлнэ. Орлогод нийцсэн, аюулгүй, үр өгөөжтэй цэвэр, бохир ус, хог хаягдлын үйлчилгээг иргэдэд хүргэх зорилгоор АХБ-ны төслүүд нь усны аюулгүй байдал, байгаль орчны хамгааллын асуудлыг анхааран авч үзнэ. Түүнчлэн, дугуй болон явган хүний замтай холбогдсон автобусны сүлжээ, метро зэрэг нийтийн тээврийн шийдлийг дэмжсэнээр хот суурин газрын оршин суугчид, ялангуяа өндөр настай, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд нийтийн тээврийн нэг хэрэгслээс нөгөөд аюулгүй, хялбар дамжин суух боломжтой болох юм. АХБ нь хот суурин газрыг илүү өрсөлдөх чадвартай, бүтээмжтэй болох нөхцлийг бүрдүүлэх зөв бодлого, байгууллагын тогтолцоог хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ-ны санхүүжүүлж буй төслүүд нь хот суурин газрын нийт оршин суугчдын эрүүл, аюулгүй орчинг бүрдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

55. Хот суурин газрын санхүүжилтийг дэмжих нь. АХБ нь хот суурин газрын үл хөдлөх хөрөнгийн татвар, нийтийн үйлчилгээний болон захиргааны төлбөр хураамж, төсвийн тогтвортой татаас тэтгэмж зэрэг одоогийн санхүүжилтийн эх үүсвэрүүдийг өргөжүүлэх, мөн шинэ санхүүжилтийн эх үүсвэрүүдийг эрэлхийлэхэд нь дэмжлэг үзүүлнэ. Мөн түүнчлэн, орон нутгийн захиргаа, нийтийн үйлчилгээний

байгууллагуудад төслийн эсвэл хотын бонд гаргахад нь болон төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн боломжийг судлахад нь тусална.

56. Оролцоог хангасан, хүртээмжтэй хот төлөвлөлтийг хөгжүүлэх нь. АХБ нь хотуудын дотоод эрэлт хэрэгцээнд түшиглэсэн хот төлөвлөлтийн нэгдсэн шийдлүүдийг боловсруулах, хөрөнгө оруулалтаа ач холбогдлоор нь эрэмбэлэх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ. Ингэхдээ, бизнес эрхлэгчид, судлаачид, иргэний нийгмийн байгууллагуудын оролцоотойгоор хот суурин газарт ажиллаж, сурч, амьдарч байгаа иргэдийн олон төрлийн хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлон, үйл ажиллагаандаа тусгахад анхаарна. АХБ нь салбарын төлөвлөлтийг сайжруулах, байгууллагуудын зээлжих чадварыг бэхжүүлэх, төслийн төлөвлөлт ба гүйцэтгэлийг чанаржуулах, үйлчилгээний тогтвортой байдлыг хангах үүднээс оролцогч талууд болон үйлчилгээ үзүүлэгчидтэй нягт хамтран ажиллана.

57. Уур амьсгалын сөрөг нөлөөллийг даван туулах чадвар, гамшгийн удирдлагыг сайжруулах нь. АХБ нь уур амьсгалын өөрчлөлт, гамшгийн эрсдэлийн асуудлыг хот суурин газрын төлөвлөлттэй уялдуулахад дэмжлэг үзүүлснээр сөрөг нөлөөллийг даван туулах чадвартай хотыг хөгжүүлнэ. Ингэхдээ, гамшгийн хохирлыг арилгах төлөвлөгөө, урьдчилан сэргийлэх тогтолцоог бэхжүүлэх замаар гамшгаас үр дүнтэй хамгаалах чадавхийг бий болгон, иргэдийн амь нас эрсдэхээс сэргийлнэ.

Д. Хөдөөгийн хөгжил, хүнсний аюулгүй байдлыг дэмжих

58. Зах зээлд гарах гарц, хөдөө аж ахуйн үнэ цэнийн сүлжээг сайжруулах нь. АХБ нь үндэсний, бүс нутгийн, дэлхийн хүнсний сүлжээнд илүү олон үйлдвэрлэгч, агро-бизнес, хэрэглэгчдийг холбох зорилгоор хөдөө орон нутгийн замын сүлжээ, зах зээлийн дэд бүтэц, агро-логистикийн төвүүдэд анхаарлаа хандуулна. Ургац хураалтын хорогдлыг бууруулах, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнд нэмүү өртөг шингээх нь хөдөөгийн орлогыг нэмэгдүүлж, хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулахад тус нэмэр болно. Мөн түүнчлэн, хот хөдөөгийн хоорондох эдийн засгийн болон зам тээврийн харилцаа холбоог сайжруулахад ХБГО-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ.

59. Хөдөө аж ахуйн бүтээмжийг нэмэгдүүлж, хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулах нь. АХБ нь фермерийн болон фермерийн бус аж ахуйн орлогыг нэмэгдүүлэх замаар хөдөө аж ахуйн бүтээмжийг өсгөж, ядуурлыг бууруулахад ХБГО-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ. Усалгааны үр өгөөжийг сайжруулж, газар болон усны нөөцийн тогтвортой ашиглалтыг хангахад чиглэсэн хиймэл дагуул, дронд суурилсан програм зэрэг дэвшилтэт технологийн шийдлийг нэвтрүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ. Мөн түүнчлэн, үер, ганд тэсвэртэй үр тарианы сорт, дуслын усалгааны технологи зэрэг уур амьсгалд зохицсон хөдөө аж ахуйн ухаалаг туршлагыг нэвтрүүлэхийг дэмжин ажиллана. АХБ-наас үзүүлэх туслалцаа нь газрын нөхөн сэргээлт, ойжуулалт, усны сав газрын зохистой менежментийн төслөөр дамжуулан хөрсний доройтлыг бууруулах, биологийн олон янз байдлыг хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлж, байгалийн нөөцийн удирдлагыг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлнэ.

60. Хүнсний аюулгүй байдлыг сайжруулах нь. АХБ нь ХБГО-уудынхаа хүнсний аюулгүй байдлын бодлого, стандартуудыг боловсруулан хэрэгжүүлэх, чанарын шинжилгээний лаборатори байгуулах, хүнсний бүтээгдэхүүний гарал үүслийг тодорхойлох, хянах зэрэгт МХТ нэвтрүүлэх үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ. Ингэхдээ, боловсрол, мэргэжлийн сургалт зохион байгуулах, олон нийтэд таниулах хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлэх, фермерүүд, үйлдвэрлэгчид ба хэрэглэгчид зэрэг бүх оролцогч талууд стандартуудыг сайн дураараа даган мөрддөг болоход дэмжлэг үзүүлэх зэрэг ажлуудыг хийнэ.

Е. Засаглал, тогтолцооны чадавхийг бэхжүүлэх

61. Төрийн удирдлагын шинэчлэл, санхүүгийн тогтвортой байдлыг дэмжих нь. Сайн засаглал, өндөр чадамжтай тогтолцоо нь улс орны хөгжлийн суурь юм. АХБ нь бодлогын шинэчлэл явуулах, хувийн хэвшлийн хөгжлийг дэмжих төрийн байгууллагуудын чадвар, чанарыг бэхжүүлэх замаар ХБГО-уудынхаа засаглалыг сайжруулж, тогтвортой өсөлт бий болох орчинг бүрдүүлэхэд нь тусална. Бодлогод суурилсан зээл, үр дүнд суурилсан зээл, төслийн зээл болон техникийн туслалцаагаар дамжуулан татварын орлого төвлөрүүлэлт зэрэг төсвийн орлого бүрдүүлэлт,

төсвийн зарцуулалт, хөрөнгийн зах зээлийн чиглэлээр хийх шинэчлэлүүдийг үргэлжлүүлэн дэмжинэ. АХБ нь мөнгө угаах болон авилгатай тэмцэх засгийн газруудын хүчин чармайлтыг дэмжинэ. Түүнчлэн, улс орнуудыг татварын ил тод байдлыг нэмэгдүүлэх олон улсын санаачлагад нэгдэхэд нь дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь Олон улсын валютын сан зэрэг хөгжлийн түншүүдтэй хамтран улс орнуудыг эдийн засгийн цочролд цаг тухайд нь хариу арга хэмжээ авах, даван туулах чадвартай болоход туслана.

62. Үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулах нь. АХБ нь үр дүнтэй, шуурхай, авилгагүй төрийн үйлчилгээг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх замаар тэдгээр үйлчилгээний хариуцлагыг нэмэгдүүлнэ. Төрийн үйлчилгээг чанаржуулах зорилгоор МХТ-ийн шийдлүүдийг түлхүү ашиглана. Мөн дэд бүтэц болон бусад үйлчилгээний ашиглалт, засвар үйлчилгээг үр дүнтэй болгох, санхүүгийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлэхэд чиглэсэн бодлого, зохицуулалт, тарифын шинэчлэлийг дэмжин ажиллана. АХБ нь төрийн өмчит компаниуд (ТӨК) болон нийтийн үйлчилгээ хариуцагч орон нутгийн бүтэц нэгжүүдтэй нягт хамтран ажиллаж, тэдний санхүүгийн удирдлагын чадавх, дотоод засаглалыг бэхжүүлэхэд нь болон арилжааны нөхцөлтэй санхүүжилтэд хамрагдах чадамжтай болоход нь тусална.

63. Чадавх бэхжүүлж, стандартыг сайжруулах нь. АХБ нь бүхий л төсөл хөтөлбөртөө байгаль орчин, нийгмийн хамгааллыг эрхэмлэн, худалдан авалт, санхүүгийн удирдлагын зохих стандартуудыг даган мөрдөж, авилгын эсрэг арга хэмжээнүүдийг хэрэгжүүлнэ. Үүний зэрэгцээ, олон улсын хөгжлийн түнш байгууллагуудын даган мөрдөх стандартуудыг сайжруулж, нийцлийг хангахад анхаарал хандуулна. Мөн эдгээр чиглэлд шинэчлэл хийж, үндэсний тогтолцоогоо бүрдүүлэхэд нь ХБГО-ууддаа дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь тус банкны санхүүжилттэй төсөл хөтөлбөрийг төлөвлөх, боловсруулах, санхүүжүүлэх, хэрэгжүүлэх, тэр дундаа дэвшилтэт технологи ашиглах, төслийн бүх үе шатны зардлыг бууруулах, хөрөнгө оруулалтын үр өгөөжийг зохистой байлгах, дэд бүтцийн ашиглалт болон арчлалтыг сайжруулах зэрэг чиглэлээр засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлагуудын чадавхийг үргэлжлүүлэн бэхжүүлэх болно.

Ё. Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, интеграцчиллыг хөхиүлэн дэмжих

64. Харилцаа холбоо, өрсөлдөх чадварыг сайжруулах нь. АХБ нь хил дамнасан дэд бүтцийн хэрэгцээ шаардлагыг хангах замаар бүс нутаг дахь харилцаа холбоог сайжруулж, ХБГО-уудын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ. Зам тээврийн сүлжээг худалдаа, эдийн засгийн сүлжээ болгон хөгжүүлэх чиглэлээр хийж буй ХБГО-уудын бодлогын хэлэлцүүлэг, хамтын ажиллагааг дэмжин ажиллана. Дэд бүс нутгийн хооронд олон төрөлт тээврийн холбоос, эрчим хүчний сүлжээний уялдаа холбоог бэхжүүлнэ. Ингэхдээ, далайд гарцгүй болон жижиг арлын орнуудын хэрэгцээ шаардлагыг онцгойлон авч үзнэ. АХБ-ны тусламж дэмжлэг нь ХБГО-уудынхаа бүс нутгийн болон дэлхийн түвшний нэмүү өртгийн сүлжээнд холбогдох үйл хэрэгт түлхэц өгнө. Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, интеграцчиллын чиглэлийн төсөл хөтөлбөр нь хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний худалдаа, бүс нутгийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

65. Бүс нутгийн сайн сайхны төлөө ажиллагаа. АХБ нь уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль орчны бохирдол, эрчим хүч ба усны аюулгүй байдал, халдварт өвчин зэрэг хил дамнасан эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн хамтын ажиллагаа, бүс нутгийн хамтарсан хүчин чармайлтыг дэмжин ажиллана. Үүний тулд гамшгийн эрсдэлийн удирдлагын санхүүжилт, голын ай сав газрын удирдлага, эрүүл мэндийн бодлого, эрүүл ахуй, хорио цээрийн стандарт, хөл хорионы

журмууд зэрэг чиглэлээр бүс нутгийн түвшинд нягт хамтран ажиллах шаардлагатай болно.

66. Санхүүгийн салбар дахь хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх нь. АХБ нь тус бүсийн бондын зах зээлийг хөгжүүлэх замаар санхүүгийн салбарын хамтын ажиллагааг өргөжүүлж, санхүүгийн хяналт, зохицуулалтыг ижилсүүлэх, хил дамнасан санхүүгийн гүйлгээг жигдлэх арга хэмжээг дэмжин ажиллана. АХБ нь бүс нутгийн санхүү, эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангахын тулд ХБГО-уудын хамтарсан үйл ажиллагааг дэмжиж, татварын ил тод байдал, мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх чиглэлээрх бүс нутгийн болон олон улсын зөвлөгөөн, хэлэлцүүлэгт ХБГО-уудын оролцоог нэмэгдүүлэхэд туслалцаа үзүүлнэ.

67. Дэд бүсийн санаачлагуудыг дэмжих нь. 1990-ээд оны эхэн үеэс хойш, АХБ нь Их Мекон дэд бүсийн хөтөлбөр (GMS), Төв Азийн Бүс нутгийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хөтөлбөр (КАРЕК) болон Өмнөд Азийн Дэд бүсийн эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хөтөлбөр (САСЕК) зэрэг дэд бүсийн түвшний хамтын ажиллагааны хөтөлбөрүүдийг дэмжсээр ирсэн. Мөн АХБ нь Номхон далайн орнуудын форум болон Зүүн өмнөд азийн орнуудын холбоо (АСЕАН)-той хамтран ажилладаг. Эдгээр санаачилгын хүрээнд, АХБ нь хөдөө аж ахуйн үнэ цэнийн сүлжээ, боловсрол, мэргэжлийн ур чадварын хөгжил, хөдөлмөрийн зах зээл, эрүүл мэндийн үйлчилгээ зэрэг чиглэлээр бодлогын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн ажиллана. Банкнаас дэд бүс хоорондын мэдлэг, туршлагын солилцоог тэтгэн дэмжиж, олон улс болон бүс нутгийн шинэ санаачлагуудтай хамтран ажиллах болно.

VII. ХУВИЙН ХЭВШЛИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ӨРГӨЖҮҮЛЭХ НЬ

68. **Үйл ажиллагааны 7 чиглэлийг дэмжих хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг өргөжүүлэх нь.** АХБ нь өөрийн үйл ажиллагааны 7 чиглэлийн хэрэгжилтийг дэмжих зорилгоор хувийн хэвшилд чиглэсэн үйл ажиллагааныхаа цар хүрээг өргөжүүлэн тэлнэ. Хувийн хэвшил нь хөгжлийн зорилгоор эх үүсвэр, нөөцийг дайчилж, ажлын байрыг бий болгон, хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-уудын инноваци ба үр өгөөжийг бүрдүүлж, эмэгтэйчүүд болон ядуу, эмзэг бүлгийнхнийг эдийн засгийн үйл ажиллагаанд хамруулан оролцуулдаг. Үүнээс гадна, богино хугацааны худалдааны санхүүжилт³⁴ болон дунд хугацааны ЖДҮ-ийн санхүүжилт³⁵ зэрэг Ази, Номхон далайн бүс нутагт тулгарч буй зах зээлийн томоохон цоорхойг нөхөхөд хувийн хэвшил амин чухал үүрэг гүйцэтгэдэг. Түүнчлэн, бүс нутгийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын урт хугацааны санхүүжилтийг бүрдүүлэхэд хувийн хэвшлийн эх үүсвэр чухал шаардлагатай байна.³⁶

69. **Хувийн хэвшилд чиглэсэн үйл ажиллагааны зорилт.** АХБ-ны хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаа нь 2024 он гэхэд нийт үйл ажиллагааны гуравны нэг хэсгийг бүрдүүлнэ.

70. **АХБ-ны давхар зорилго.** АХБ-ны хувийн хэвшилд чиглэсэн үйл ажиллагаа нь бүс нутаг дахь зах зээлийн хангагдаагүй орон зайг нөхөж, хөгжлийн үйл хэрэгт бодит хувь нэмэр оруулах илүү идэвхтэй хувийн хэвшлийг бий болгоход чиглэнэ. АХБ-ны хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааны гол зорилт нь хөгжлийн үр нөлөө байх бөгөөд үүний зэрэгцээ ашигтай ажиллагаа, арилжааны тогтвортой байдлыг

хангахад анхаарна. Учир нь арилжааны амжилт нь хөгжлийн үр дагавартай шууд хамааралтай байдаг.

71. **АХБ-ны хувийн хэвшилд үзүүлэх дэмжлэг нэмүү үнэ цэнийг бий болгох нь.** АХБ зэрэг хөгжлийг дэмжигч санхүүгийн байгууллагууд нь байгаль орчин, нийгэм, засаглалын стандартыг сайжруулахад туслах, зах зээлээс илүү уян хатан нөхцлөөр санхүүжилт олгох, төслийн төлөвлөлтийг сайжруулж, хөгжлийн үр нөлөөг нэмэгдүүлэх, таамаглаж буй эрсдэлийг бууруулах зэрэг чадвартай байдаг тул хувийн хэвшил тэдэнтэй хамтран ажилладаг.³⁷ АХБ нь эдгээр давуу талаа улам сайн бататгахад илүү анхаарна. Өөрийн эх үүсвэрээс санхүүжилт олгохоос гадна бусад томоохон эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлж, компаний засаглал, ёс зүйт байдал, ил тод байдал, байгаль орчин ба нийгмийн хамгааллын хатуу чанд стандартуудыг даган мөрдүүлэх замаар арилжааны тогтвортой байдлыг дэмжин, зах зээлийн тэнцвэрийг алдагдуулалгүйгээр алдаа дутагдлыг нь засан залруулна.

АХБ-ны хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааны гол зорилт нь хөгжлийн үр нөлөө байх бөгөөд үүний зэрэгцээ ашигтай ажиллагаа, арилжааны тогтвортой байдлыг хангахад анхаарна. Учир нь арилжааны амжилт нь хөгжлийн үр дагавартай шууд хамааралтай байдаг.

³⁴ А. Ди Каприо, К. Ким, С. Бек нар. 2017. *Худалдааны санхүүжилтийн хомсдол, Өсөлт ба Ажлын байрны судалгаа*. АХБ-ны товч нийтлэлүүд. No. 83. Манила: АХБ.

³⁵ П. Ванденберг, П. Чантапакепонг, Н.Ёшино нар, 2016. *Хөгжиж буй Ази тивийн жижиг дунд үйлдвэрүүд: Зах зээлийн алдааг засах шинэ аргачлалууд*. Токио: Азийн хөгжлийн банкны хүрээлэн.

³⁶ АХБ. 2017. *Ази тивийн дэд бүтцийн хэрэгцээг хангах нь*. Манила.

³⁷ Олон улсын санхүүгийн корпораци. 2011. *Олон улсын санхүүгийн байгууллагууд ба Хувийн хэвшлийн бүтээх хөгжил*. Вашингтон хот.

72. Санхүүжүүлэх боломжтой хувийн хэвшлийн төсөл боловсруулах нь. АХБ нь (i) төслийн инкубатор болж, төсөл бэлтгэх дэмжлэг үзүүлэх; (ii) компани, төсөл, санхүүгийн байгууллагуудад дүрмийн сангийн санхүүжилт бүрдүүлэх; (iii) АХБ-ны оролцоо, техникийн туслалцаа, холимог санхүүжилт (хөнгөлөлттэй зээл болон бусад итгэлцлийн сангийн эх үүсвэрүүдийн хамт) болон стэндбай санхүүжилтийн хэрэгсэл ашиглан төслийн хөрөнгө оруулалтын өгөөжийг сайжруулах; (iv) шинэ аргачлал, загвар, технологийн туршилт хийх; ба (v) АХБ-ны зээлжих зэрэглэл ахиулах, эрсдэлийг удирдах хэрэгслүүдийн тусламжтайгаар төслийн эрсдэлийн үнэлгээг сайжруулах зэрэг арга замаар хувийн хэвшлийн санхүүжилтийг татахуйц, банкны шалгуур хангасан төсөл бэлтгэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

73. Дэд бүтцийн салбар дахь цар хүрээгээ тэлж, бусад салбарт дэмжлэг үзүүлэх нь. АХБ нь байгууллага болон төслийн санхүүжилтээр дамжуулан дэд бүтцийн салбар дахь хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд анхаарсан хэвээр байх болно. Хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаа нь (i) сэргээгдэх эрчим хүч ба бусад дэд бүтцийн салбарууд, үүнд зам харилцаа, ялангуяа хотын тээвэр; (ii) цэвэр, бохир усны шугам сүлжээ, хог хаягдлын менежмент гэх мэт хотын амьдрах орчинг сайжруулах санхүүжилт; ба (iii) алслагдсан газар нутаг, оршин суугчдад зориулсан харилцаа холбооны шинэ технологи зэрэг чиглэлээр тусламж дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ нь хөдөө аж ахуйн бизнесийн санхүүжилтээ өргөжүүлнэ. Мөн түүнчлэн, үйлчилгээний шинэ загвар, үнэ өртөг багатай шийдэлд анхаарсан хувийн хэвшлийн санаачлагуудыг дэмжих замаар эрүүл мэнд, боловсрол зэрэг нийгмийн салбарт дэмжлэг үзүүлнэ.

74. Газар зүйн хамрах хүрээгээ тэлэх нь. АХБ нь эмзэг ба мөргөлдөөнд өртсөн орон (ЭМӨО), жижиг арлын хөгжиж буй орнууд (ЖАХО) зэрэг шинэ, чадвар сорьсон зах зээлүүд дэх хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаагаа өргөжүүлнэ. Ингэхдээ, оролцоог хангасан бизнесийн загвар гэх мэт эрсдэл ихтэй ч, хөгжлийн үр нөлөө өндөртэй жижиг хэмжээний төсөл хөтөлбөрийг анхаарч авч үзнэ.

75. Санхүүгийн илүү өргөн хүртээмжийг дэмжих нь. АХБ-ны хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа нь ХБГО дахь санхүүгийн салбарыг хөгжүүлж, санхүүгийн хүртээмж, жендэрийн тэгш байдал, ажлын байр, орлогод нийцсэн орон сууцны нийлүүлэлт, даатгал, хадгаламжийн үйлчилгээний хамрах хүрээ зэргийг сайжруулахад анхаарах болно. Богино хугацааны санхүүжилтийн дутагдлыг шийдвэрлэх зорилгоор, АХБ нь ХБГО-уудын банк болон банк бус санхүүгийн байгууллагуудад дэмжлэг туслалцаа үзүүлж, тэдний чадавх, үйлчилгээний чанар ба хүртээмжийг, ялангуяа бага орлоготой иргэдэд үйлчлэх цар хүрээг нь өргөжүүлнэ. АХБ нь худалдааны санхүүжилт, ханган нийлүүлэх сүлжээний санхүүжилт, бичил санхүүжилт зэрэг санхүүгийн салбарын хөтөлбөрүүдийнхээ ашиглалт, цар хүрээг нэмэгдүүлнэ.

76. Санхүүгийн салбар, хөрөнгийн зах зээлийг бэхжүүлэх нь. Санхүүжилтийн дунд болон урт хугацааны дутагдлыг шийдвэрлэх зорилгоор, АХБ нь хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа, Засгийн газрын бодлогод суурилсан зээл (БСЗ), техникийн туслалцаа, чадавхи хөгжүүлэлт болон мэдлэгт түшиглэсэн үйл ажиллагаа зэргээр дамжуулан зээлжих зэрэглэл ахиулах, андеррайтинг хийх зэрэг санхүүгийн хэрэгслүүдийг ашиглан бондын зах зээлийг, тэр дундаа төслийн бондыг хөгжүүлнэ. АХБ нь “ASEAN+3” Азийн Бондын зах зээлийн санаачлага болон Зээлийн батлан даалт, хөрөнгө оруулалтын сангуудтай илүү нягт холбоотой ажиллахыг зорино.³⁸

77. Хувийн хөрөнгө оруулалтын сангийн эх үүсвэрийг ашиглан үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх нь. Хувийн хөрөнгө оруулалтын сангуудын санхүүгийн эх үүсвэрийг татах боломж, цар хүрээ асар өргөн байдаг тул АХБ-ны дэмжлэгийн чухал хэсгийг бүрдүүлдэг. АХБ энэ эх үүсвэрийг дэд бүтэц, санхүүгийн салбар, уур амьсгалын өөрчлөлтийн чиглэлээр ашиглана.

78. Төр ба хувийн хэвшлийн түншлэлийг түлхүү дэмжих нь. АХБ нь төр, хувийн хэвшлийн түншлэл (ТХХТ)-ийн дэмжлэгээ дараах арга замаар эрчимжүүлнэ. Үүнд: (i) бодлогын зөвлөгөө

³⁸ ASEAN+3 хөтөлбөрт ACEAN-н 10 гишүүн орон болон Япон, БНХАУ, БНСУ орно.

АХБ-ны хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаа нь байгаль орчин, нийгэм, засаглалын стандартыг сайжруулахад тусалж, зах зээлээс олдохгүй нөхцлөөр санхүүжилт олгон, төслийн төлөвлөлтийг сайжруулж, хөгжлийн үр нөлөөг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ таамаглаж буй эрсдэлийг бууруулна.

ба чадавх бэхжүүлэх сургалтаар хангах; (ii) ээлтэй орчин бүрдүүлэхэд туслах; (iii) хөрөнгө оруулалтын мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх; (iv) төслийн төлөвлөлт, зохион байгуулалт, бэлтгэл ажилд туслах; ба (v) засгийн газрын болон засгийн газрын бус зээл хэлбэрээр төслийн санхүүжилт олгох зэрэг орно. Төсөл боловсруулагчийн хувьд АХБ үйлчлүүлэгчиддээ ТХХТ-ийн оновчтой бүтэц сонгох, ирээдүйн төсөл хөтөлбөрийн зөв төлөвлөлт хийхэд нь дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хөрөнгө оруулалтын мэргэжлийн зөвлөгөө өгөх ажлаа нэмэгдүүлнэ.

79. “Нэгдмэл АХБ” аргачлалаар ажиллах нь. АХБ-ны хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаа нь цогц шийдэл санал болгох үүднээс засгийн газрын үйл ажиллагаан дээр тулгуурлана. Засгийн газрын үйл ажиллагаа (төслийн санхүүжилт болон БСЗ) нь хувийн

хэвшлийн хөгжилд таатай орчин бүрдүүлэх, ТӨК-иудыг арилжааны санхүүжилтийн шалгуур хангахад нь бэлтгэх замаар банкны хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааг дэмжин ажиллах болно. АХБ нь хөгжлийн цогц шийдлийг санал болгох засгийн газар, хувийн хэвшил болон ТХХТ-д төвлөрсөн хөрөнгө нөөцийг ХБГО-ууддаа хүргэнэ.

80. Газар дээрх дэмжлэг, үйл ажиллагааг өргөжүүлэх нь. АХБ-ны хувийн салбарт явуулж буй үйл ажиллагаа нь газарзүйн хувьд илүү өргөн хүрээг хамрах болсон тул гишүүн улс орнууд дахь төлөөлөгчийн газруудынхаа хувийн хэвшил хариуцан ажиллах ажилтны тоог нэмэгдүүлж, суурин төлөөлөгчид, бусад боловсон хүчний сургалт, дэмжлэгийг сайжруулах болно.

VIII. ХӨГЖЛИЙГ ДЭМЖИХ САНХҮҮГИЙН НӨӨЦИЙГ ТАТАН ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ НЬ

81. Эх үүсвэр татан төвлөрүүлэх чадамжтай том түншлэлүүд үүсгэх нь. Засгийн газрын болон засгийн газрын бус үйл ажиллагаагаа санхүүжүүлэх эх үүсвэр татан төвлөрүүлэх зорилгоор хувийн болон засгийн газрын санхүүгийн байгууллагууд, уламжлалт болон шинэ хөгжлийн түншүүд зэрэг олон төрлийн байгууллагуудтай нягт түншлэл үүсгэх нь 2030 он хүртэлх АХБ-ны стратегийн үндсэн чиглэл байх болно. АХБ-ны амжилтыг өөрийн эх үүсвэрээс гадна гаднаас татан төвлөрүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ, чанараар тодорхойлно.

Засгийн газрын болон засгийн газрын бус үйл ажиллагаагаа санхүүжүүлэх эх үүсвэр татан төвлөрүүлэх зорилгоор хувийн болон засгийн газрын санхүүгийн байгууллагууд, уламжлалт болон шинэ хөгжлийн түншүүд зэрэг олон төрлийн байгууллагуудтай нягт түншлэл үүсгэх нь АХБ-ны 2030 он хүртэлх стратегийн үндсэн чиглэл байх болно.

82. Хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаанд зориулсан урт хугацаат хамтын санхүүжилтийн зорилт. АХБ нь 2030 он гэхэд хамтын санхүүжилтээ үлэмж нэмэгдүүлж, хувийн хэвшлийн санхүүжилтийн 1 ам.доллар тутамд урт хугацаат хамтын санхүүжилтийн 2.50 ам.долларыг татан төвлөрүүлнэ.³⁹

83. Арилжааны эх үүсвэрүүдээс санхүүжилт босгох нь. АХБ нь хөрөнгө оруулагчид болон хувийн хэвшлийн хамтран санхүүжүүлэгчдээс санхүүжилт татах, өөрийн эх үүсвэрүүдийн хөшүүргийг нэмэгдүүлэх хүчин чармайлтаа эрчимжүүлнэ. Дэд бүтэц гэх мэт санхүүжилтийн хэрэгцээ өндөр байдаг үйл ажиллагаанд хамтын санхүүжилт хийх боломжуудыг идэвхтэй эрэлхийлнэ. АХБ нь хувийн санхүүжилтийг татах зорилгоор В ангиллын зээл, эрсдэлийн хэсэгчилсэн баталгаа, эрсдэлийн шилжүүлэлт, даатгал, худалдааны санхүүжилтийн эрсдэл хуваах гэрээ зэрэг зээлжих зэрэглэл ахиулах арга хэрэгслийг идэвхтэй ашиглах болно. Үүний зэрэгцээ, хувийн санхүүжилтийн талаарх мэдлэг туршлагыг засгийн газруудтай урт хугацааны туршид үүсгэсэн гүнзгий харилцаатай хослуулсан давтагдашгүй давуу талдаа түшиглэн шинэлэг шийдлүүдийг хэрэгжүүлэх болно.

84. Андеррайтинг ба синдикат зээл. АХБ нь төсөл санаачлагчдад зориулсан санхүүжилтийн олдцыг нэмэгдүүлэх үүднээс том төслүүдийн андеррайтинг хийж, улмаар дотоод валютын синдикат зээл олгож ажиллана.

85. Байгууллагын хөрөнгө оруулагчидтай түншлэлээ өргөжүүлэх нь. Урт хугацаат хувийн санхүүжилтийн эх үүсвэрүүдийг ашиглах боломжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор АХБ нь Ази тивийн болон олон улсын даатгалын компаниуд, тэтгэврийн сангууд зэрэг байгууллагын хөрөнгө оруулагчидтай өргөнөөр хамтран ажиллах болно. “Манлайлж буй Ази тивийн хувийн хэвшлийн дэд бүтцийн сан (одоогийн байдлаар Японы хөрөнгө оруулалттай)”-гийн амжилттай үйл ажиллагаанд түшиглэн, АХБ нь гуравдагч

³⁹ Энэ зорилт нь сүүлийн 3 жилийн хугацаанд хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаанд зориулан олгосон урт хугацааны хамтын санхүүжилтийн хэмжээг хувийн хэвшилд олгохоор баталгаажсан нийт ердийн хөрөнгийн эх үүсвэрт харьцуулсан хувь хэмжээнд суурилсан. Урт хугацааны хамтарсан санхүүжилтэд АХБ-ны санхүүжилт, зөвлөх үйлчилгээтэй уялдсан зэрэгцээ зээл, өөрийн хөрөнгийн санхүүжилт, В ангиллын зээл, АХБ-ны баталгаатай зээлийн хамрагдаагүй хэсэг, зэрэгцээ эх үүсвэр, эрсдэл шилжүүлэх хэлцэл зэрэг эрсдэл бууруулах хэрэгсэл багтана. Үүнд худалдааны санхүүжилт ба ханган нийлүүлэх сүлжээний санхүүжилт багтахгүй. Нийт батлагдсан ердийн хөрөнгийн эх үүсвэрт эрсдэл шилжүүлэх хэлцэл бүхий эрсдэл бууруулах хэрэгслүүд багтахгүй.

талын санхүүжилтийг зохицуулах платформуудыг өргөжүүлнэ. Энэ төрлийн платформууд нь АХБ-ны төсөл хөтөлбөрийн сонголт болон удирдлагад үндэслэн хувийн хэвшлийн салбарын үйл ажиллагаа, төсөл хөтөлбөрүүдтэй хамтын санхүүжилт хийх юм.

86. Төрбахувийн хэвшлийн түншлэлээр дамжуулж хөрөнгө оруулалтыг эрчимжүүлэх нь. ТХХТ-д үзүүлэх дэмжлэг туслалцаагаа нэмэгдүүлснээр (78 дахь хэсэг), АХБ нь илүү олон санхүүгийн эх үүсвэр татах боломжийг улс орнуудад нээж өгөх юм. Зээлийн шалгуур хангасан ТХХТ-ийн төслийг боловсруулах, зохион байгуулах, бэлтгэхэд үзүүлэх АХБ-ны дэмжлэг туслалцаа нь хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалт болон оролцоог нэмэгдүүлэх илүү олон боломжийг бий болгоно. АХБ нь ТХХТ-ийн төсөл бэлтгэх үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор Ази, Номхон далайн Төсөл бэлтгэх хэрэгсэл (одоогоор Австрали, Канад, Японы хөрөнгө оруулалттай) болон энэ чиглэлийн бусад хэрэгслийг түлхүү ашиглана.

87. Хөнгөлөлттэй эх үүсвэрийг татан төвлөрүүлэх нь. Ногоон уур амьсгалын сан, Уур амьсгалын хөрөнгө оруулалтын сангууд болон Дэлхийн байгаль орчны сан зэрэг хоёр талт ба олон талт түншүүдийн хөнгөлөлттэй санхүүжилтийг татан төвлөрүүлэх нь АХБ-ны санхүүжилт бүрдүүлэх ажлын томоохон хэсэг байх болно. Хөнгөлөлттэй санхүүжилт нь хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-уудын хувьд төсөл санхүүжүүлэхийн зэрэгцээ өрийн тогтвортой байдлаа хангах чухал хэрэгсэл юм. Цэвэр технологийн сан болон Ази тивийн хувийн хэвшлийг дэмжих Канадын Уур амьсгалын сангаас,⁴⁰ авсан хөнгөлөлттэй санхүүгийн хосолмол эх үүсвэрийг амжилттай удирдсан туршлага дээрээ үндэслэн АХБ нь ийм эх үүсвэрүүдийг тодорхой нөхцөлд ашиглан, хувийн хөрөнгө оруулалт татна. Ингэхдээ, хөрөнгө оруулагчидтай тохирсон зарчмуудын дагуу загварлах, давтан хэрэгжүүлэх, өргөжүүлэх, тогтвортой үргэлжлэх чадамжтай бөгөөд хөгжлийн үр нөлөө өндөртэй төслүүдийг дэмжинэ.⁴¹

88. Шинэ түншүүдтэй өргөнөөр хамтран ажиллах нь. АХБ нь бизнесийн болон тусламжийн байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа өргөжүүлж, төсөл хөтөлбөрийн санхүүгийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх зорилгоор санхүүжилтийн шинэлэг шийдлүүдийг эрэлхийлнэ. АХБ нь Азийн дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтын банк, Шинэ хөгжлийн банк зэрэг шинээр үүссэн олон талт байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа эрчимжүүлнэ.

89. АХБ-ны итгэлцлийн сангуудын эх үүсвэрийг өргөжүүлэх нь. АХБ нь өөрийн болон бусад донортой хамтарсан итгэлцлийн сангууддаа зориулан илүү их буцалтгүй тусламжийн эх үүсвэрүүдийг эрэлхийлэх болно.⁴² АХБ нь буцалтгүй тусламжаар санхүүжих хөрөнгө оруулалтын төсөл, чадавхийг бэхжүүлэх техникийн туслалцаа, төслийн бэлтгэл ба мэдлэгийн үйлчилгээ зэрэгт эдгээр эх үүсвэрүүдийн үр дүнтэй, үр өгөөжтэй ашиглалтыг хангана. Сангуудад хөрөнгө хандивлагчидтай нягт холбоотой ажиллаж, инновацийг урамшуулан дэмжих, төслийн чанарыг сайжруулах, төслийн хэрэгжилтийн үед амин чухал дэмжлэг үзүүлэх зэрэгт эдгээр эх үүсвэрүүдийг стратегитайгаар ашиглана.

90. Өөрийн хөрөнгийн санхүүжилтэндээ шинэлэг хэрэгсэл ашиглах нь. Эх үүсвэр татан төвлөрүүлэхдээ АХБ нь өөрийн хөрөнгө зохицуулалтын албаараа дамжуулан ногоон бонд, усны бонд, цэвэр эрчим хүчний бонд зэрэг шинэлэг хэрэгслийг ашигласаар байх бөгөөд Тогтвортой хөгжлийн зорилтууд (ТХЗ) бонд, Исламын санхүүжилт зэрэг боломжийг судална.

91. Хувийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих бизнесийн орчинг сайжруулах нь. АХБ нь бодлогын зөвлөгөө, техникийн туслалцаа, БСЗ, төслийн санхүүжилт зэрэг арга хэрэгслээр дамжуулан хувийн хөрөнгө оруулалт татахад шаардлагатай бодлогын ээлтэй орчин болон чанартай дэд бүтэц бий болгоход нь ХБГО-ууддаа туслана. Хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааныхаа

⁴⁰ Үүнд Ази тивийн хувийн хэвшлийг дэмжих Канадын Уур амьсгалын сан болон тус сангийн өргөтгөл багтана.

⁴¹ *Хувийн хэвшлийн төслүүдийн холимог хөнгөлөлттэй санхүүжилтийн талаарх Хөгжлийн санхүүгийн байгууллагуудын ажлын хэсгийн дүгнэлтийн 2017 оны 10 сарын тайлан* Африкийн хөгжлийн банк, АХБ, Азийн дэд бүтцийн хөгжлийн банк, Европын сэргээн босголт хөгжлийн банк, Европын хөгжлийн санхүүгийн байгууллагууд, Европын хөрөнгө оруулалтын банк, Америк тив хоорондын хөгжлийн банкны групп, Хувийн хэвшлийг хөгжүүлэх Исламын корпораци, Олон улсын санхүүгийн корпорацийн мэргэжилтнүүд бэлтгэсэн.

⁴² 2017 оны 3 дугаар сарын байдлаар, АХБ нь нийт 49 итгэлцлийн санг удирдаж байгаагаас 28 нь нэг хөрөнгө оруулагчтай, 21 нь олон хөрөнгө оруулагчтай байна. Хамтарсан санхүүжилтийн 6 орчим хувь нь АХБ-ны итгэлцлийн сангуудаар дамждаг.

явцад зах зээлийн хүндрэл бэрхшээлийг тодорхойлон, тогтмол дүн шинжилгээ хийснээр эдгээр чиглэлд шаардлагатай төрийн оролцооны хувилбарыг санал болгох боломжтой.

92. Улс орны дотоодын нөөц бололцоог өргөжүүлэх нь. Дэд бүтэц, төрийн үйлчилгээний санхүүжилтийн гол эх үүсвэр бол төсвийн хөрөнгө оруулалт. Энэ эх үүсвэрийг өргөжүүлэх зорилгоор, АХБ нь ХБГО-уудынхаа засгийн газарт төсвийн бүрдүүлэлт, зарлагын удирдлагын тогтолцоогоо сайжруулахад нь үргэлжлүүлэн тусална. Мөн өрийн

тогтвортой байдлыг хангахад туслах үүднээс өрийн ил тод байдал, зохистой удирдлагыг бэхжүүлэхэд нь АХБ бусад хөгжлийн түншүүдтэйгээ хамтран дэмжлэг үзүүлнэ. АХБ-наас ХБГО-уудын санхүүгийн салбар, хөрөнгийн зах зээлийг хөгжүүлэхэд үзүүлж буй дэмжлэг туслалцааны дүнд бүс нутгийн мөнгөн хуримтлал илүү бүтээмжтэй хөрөнгө оруулалтад чиглэх болно. Мөн түүнчлэн, АХБ-наас дотоодын валютаар олгох санхүүжилт нэмэгдсэнээр дотоодын валютын зах зээлүүдийг бэхжүүлж, холбогдох эрсдэлийг бууруулна.

АХБ нь 2030 он гэхэд хамтын санхүүжилтээ үлэмж нэмэгдүүлж, хувийн хэвшлийн санхүүжилтийн 1 ам.доллар тутамд урт хугацаат хамтын санхүүжилтийн 2.50 ам.долларыг татан төвлөрүүлнэ.

IX. МЭДЛЭГИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭГ БЭХЖҮҮЛЭХ НЬ

93. **АХБ-ны мэдлэгийн байгууллагын чиг үүрэг.** Ази, Номхон далайн бүс нутгийн асар хурдацтай өөрчлөлт, мөн ихэнх хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО) дунд орлоготой орны ангилалд шилжсэн зэргээс шалтгаалж АХБ-ны бүс нутаг дахь ач холбогдол нь мэдлэг түгээгчийн чиг үүргээ хэрхэн хөгжүүлэхээс ихээхэн хамаарах боллоо. АХБ-ны хуримтлуулсан нуугдмал мэдлэг туршлага нь түүний төсөл хөтөлбөрт шингэсэн байдаг. Харин нээлттэй мэдлэг туршлагаа төрөл бүрийн нийтлэл, форум, техникийн туслалцаа зэрэг бүтээгдэхүүн үйлчилгээгээр дамжуулан түгээдэг. ХБГО-ууд хэдий санхүүгийн өөр эх үүсвэр ашигласан ч, төслийн төлөвлөлт ба хэрэгжилтийн өндөр стандарт, технологи ба шилдэг туршлагын солилцоо, ХБГО-уудтайгаа 50 гаруй жилийн хугацаанд хамтран ажилласан баялаг түүхээс улбаатай мэдлэг, ур чадвар, туршлагаас хуваалцах зорилгоор АХБ-д ханддаг.

94. **АХБ-ны мэдлэг түгээх чиг үүргийг бэхжүүлэх нь.** АХБ нь ХБГО-уудынхаа хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлон, хамгийн тохиромжтой мэдлэгийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нийлүүлэх зорилгоор тэдэнтэй нягт хамтран ажиллана. Үүний зэрэгцээ, ХБГО-уудын ирээдүйн, шинээр үүсч буй хэрэгцээг урьдчилан харж, шаардлагатай мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, түгээхэд анхаарна. Үйл ажиллагааны бүх үе шатуудад санхүүжилтийг хамгийн сайн чанарын мэдлэгийн үйлчилгээ, чадавхи бэхжүүлэх сургалттай хослуулахыг банкны ажилтнууддаа урамшуулан хэвшүүлнэ. АХБ нь үйл ажиллагаанаас хуримтлагдсан мэдлэг, хэрэгжүүлсэн төслийн сургамжуудаас мэдлэгийн сан бүрдүүлэхэд анхаарч, мэдлэгийн үйлчилгээгээ чанаржуулах зорилгоор техникийн туслалцаа болон бусад нөөцийн хуваарилалтыг сайжруулна. Мөн түүнчлэн, шинэ төсөл хөтөлбөр

төлөвлөхдөө хөндлөнгийн болон өөрийн үнэлгээний үр дүн, нотолгоог ашиглана. Мэдлэг бий болгох үйл ажиллагааг дэмжих техникийн туслалцааны зарцуулалтад жил бүр үнэлгээ хийнэ. Салбар болон чиглэл хариуцсан баг, нэгжүүд мэдлэгийн үйлчилгээгээ сайжруулах зорилгоор итгэлцлийн сангуудын эх үүсвэрийг ашиглахыг хөхиүлэн дэмжинэ.

95. **Судалгаа шинжилгээнд гүйцэтгэх үүргээ илүү идэвхжүүлэх нь.** АХБ-ны мэдлэг, нотолгоонд суурилсан судалгаа шинжилгээ нь арга хэмжээ авах шаардлагатай байгаа тулгамдаж буй асуудал болон салбарын талаарх олон нийтийн мэдлэг, ойлголтыг нэмэгдүүлж, ХБГО-ы бодлого тодорхойлох болон шинэчлэх үйл хэрэгт дэмжлэг үзүүлдэг. АХБ нь судалгаа шинжилгээний чадавхаа цаашид бэхжүүлж, ХБГО-ууддаа өндөр чанартай бодлогын зөвлөгөө өгч ажиллана. Ази, Номхон далайн бүс нутгийн онцлог, үзэл бодлыг шингээсэн АХБ-ны судалгааны бүтээгдэхүүнүүд нь дэлхийн хэмжээний хөгжлийн хэлэлцүүлэгт өөрийн хувь нэмрийг оруулна.

96. **Хөгжиж буй гишүүн орнуудын институцийн чадавхыг бэхжүүлэх нь.** АХБ ХБГО-уудын төрийн албан хаагчдын төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх болон хөгжлийн асуудал шийдвэрлэх ур чадварыг бэхжүүлэх чиглэлээр хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлнэ. Энэ хүрээнд, ХБГО-уудын албан тушаалтнууд, хувийн хэвшил, иргэний нийгэм, эрдэмтэн судлаачдыг бүсийн болон дэлхийн хэмжээний мэдлэг, судалгааны төвүүдтэй холбож, бүс нутгийн болон бусад орнуудын хамтын ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлнэ. Мөн ХБГО-уудын чадавхыг бэхжүүлэх, бодлогын хэлэлцүүлэг өрнүүлэхээс гадна, АХБ нь техникийн туслалцаагаар дамжуулан тодорхой чиглэл ба салбарт шинэлэг аргачлал, шийдлүүдийг туршиж, амжилттай

Ази, Номхон далайн бүс нутгийн асар хурдацтай өөрчлөлт, мөн ихэнх хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО) дунд орлоготой орны ангилалд шилжсэн зэргээс шалтгаалж АХБ-ны бүс нутаг дахь ач холбогдол нь мэдлэг түгээгчийн чиг үүргээ хэрхэн хөгжүүлэхээс ихээхэн хамаарах боллоо.

хэрэгжсэн тохиолдолд илүү өргөн цар хүрээнд давтан хэрэгжүүлнэ.

97. Байгууллагын хэмжээнд мэдлэгийг дэмжих нь. Банкны бүх газар хэлтсүүдийг мэдлэгийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ бий болгох болон хариуцаж буй мэргэшсэн чиглэлийнхээ чадавхыг бэхжүүлэх үйл ажиллагаанд хувь нэмэр оруулахыг дэмжих болно. Салбар болон чиглэл хариуцсан баг, нэгжүүд АХБ-ны мэдлэгийн үйл ажиллагааг манлайлан ажиллана. АХБ-ны судалгаа, шинжилгээний баг, АХБ-ны Хүрээлэнгийн хамт банкны үйл ажиллагаа, бодлогын зөвлөгөөний дүн шинжилгээг үргэлжлүүлэн хариуцана. Мөн түүнчлэн, үнэлгээ ба үр дүнгийн удирдлага, авилгатай тэмцэх, ёс зүйтэй үйл ажиллагаа, хууль эрх зүй, худалдан авалт, аудит ба дотоод хяналт, эрсдэлийн удирдлага, мөнгөний удирдлага гэх мэт чиглэлээр банкны хуримтлуулсан мэдлэг болон мэдээллийн технологи нь ХБГО-уудад дэмжлэг үзүүлэхэд хувь нэмэр оруулна.

98. Мэдлэгийн түншлэлийг өргөжүүлэх нь. АХБ нь мэдлэгийн түншлэлээ хоёр ба олон талт түнш

байгууллага, судалгаа шинжилгээний хүрээлэн, их дээд сургуулиуд, иргэний нийгмийн байгууллага (ИНБ), сангууд болон хувийн хэвшилтэй идэвхтэй хөгжүүлэх болно. Эдгээр түншлэл нь, шинэ санаа санаачилгыг турших, хөгжлийн тулгамдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх олон талт арга замыг эргэцүүлэх, мөн мэдлэгийн агуулгыг хамтран хөгжүүлэх болон түгээх платформуудыг бий болгож байгаа юм. Мөн түүнчлэн, эдгээр мэдлэгийн түншлэл нь ТХЗ, уур амьсгалын өөрчлөлт, хотжилт зэрэг чухал чиглэлийн мэдээлэл, тоон баримтыг бүсийн хэмжээнд цуглуулах, цаашлаад үйл ажиллагаанд хэрэглэх судалгаа шинжилгээ хийхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

99. Мэдлэгийг түгээх нь. АХБ нь өөрийн үйл ажиллагаа, судалгаа шинжилгээ, бодлогын хэлэлцүүлэг болон чадавх бэхжүүлэх ажлаасаа олж авсан мэдлэг мэдээллийг олон нийтэд хүртээмжтэй болгох тал дээр үргэлжлүүлэн ажиллана. Банкнаас олон нийттэй харилцах чиг үүргээ бэхжүүлэхэд анхаарч, мэдлэгээ дотоод хэрэгцээнд болон гадагшаа түгээх зорилгоор олон төрлийн харилцаа холбооны суваг, цахим технологийг ашиглана.

АХБ нь ХБГО-уудынхаа хэрэгцээ шаардлагыг тодорхойлон, хамгийн тохиромжтой мэдлэгийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээ нийлүүлэх зорилгоор тэдэнтэй нягт хамтран ажиллана.

Х. ИЛҮҮ ХҮЧТЭЙ, ЧАДВАРТАЙ, ХУРДТАЙ АХБ

100. Хөрөнгө санхүүгийн эх үүсвэрийг бэхжүүлэх нь. Азийн хөгжлийн сан (АХС)-гийн эх үүсвэрийг ердийн хөрөнгийн эх үүсвэртэй нэгтгэснээр, АХБ 2030 он хүртэлх стратегитаа тусгагдсан үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай үндсэн хөрөнгийн сууриа бэхжүүлсэн. Үндсэн хөрөнгийн тааламжтай байдлаа хадгалахын тулд АХБ цаашид удирдлагын болон үйл ажиллагааны зардлаа үргэлжлүүлэн үр ашигтай болгох ба үндсэн хөрөнгийн өсөлтийг бий болгох олон талт боломжуудыг эрэлхийлнэ. Үндсэн хөрөнгийн ашиглалтыг үр дүнтэй болгох, санхүүгийн тогтвортой байдлыг дэмжих зорилгоор АХБ нь өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ болон хүүгийн бодлогодоо тогтмол дүн шинжилгээ хийх, дахин даатгал, баталгаа, зээлийн эрсдэлээ худалдах зэрэг эрсдэл шилжүүлэх арга хэмжээ авах, гуравдагч талуудын арилжааны болон хөнгөлөлттэй санхүүжилтийн эх үүсвэрийн ашиглалт, хамтарсан санхүүжилтийн боломжийг нэмэгдүүлэхэд анхаарна. Санхүүжилтийн хэрэгцээ шаардлага, хувьцаа эзэмшигчдийн дэмжлэгээс хамаарч, ерөнхий эсвэл тусгай хөрөнгийг нэмэгдүүлэх талаар тохиромжтой цагт нь авч үзэх боломжтой.

101. Хүний нөөцөө сайжруулах нь. АХБ нь чадварлаг мэргэжилтнүүдийн багаа өргөтгөн, тэргүүлэх шинэ чиглэлүүдэд шинжээчдийг авч, сонгон шалгаруулалтын явцыг хурд, чанар, ил тод байдал гэсэн гурван талт чиглэлээр сайжруулна. Ажилтнуудаа сургах, хөгжүүлэхэд (үйл ажиллагаа, манлайлал, цахим технологи, өөрчлөлтийн удирдлага гэх мэт чиглэлээр) хөрөнгө оруулах ба аливаа сургалтын хөтөлбөр нь засгийн газар болон хувийн хэвшилтэй ажиллаж буй ажилтнууд хоорондын ойлголцол, хамтын ажиллагааг дэмжинэ. Ажилтнуудыг урамшуулах, гүйцэтгэл өндөртэй байгууллагын соёлыг бий болгох зорилгоор АХБ гүйцэтгэлийн удирдлагын тогтолцоогоо бэхжүүлнэ. Хүний нөөцийн ур чадварыг дээшлүүлж, мэдлэгийн солилцоог тэлэн, инновацийг дэмжих зорилгоор ажилтнуудын дотоод хөдөлгөөн буюу газар, хэлтэс, төлөөлөгчийн газар, төв оффис хоорондын богино хугацааны томилолт болон ээлжлэн солигдох үйл ажиллагааг өргөжүүлнэ.

АХБ нь жендэрийн тэгш байдлыг хангасан, хүн бүрт тааламжтай, хүндэтгэлтэй ажлын орчинг бүрдүүлж, ажиллах хүчийг төрөлжүүлэхийг зорино.

102. Улс орнуудад хүрч ажиллах төлөөллөө бэхжүүлэх нь. АХБ-ны бүхий л бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг харилцагч орнуудад нэг цонхны байдлаар хүргэдэг байхаар суурин төлөөлөгчийн газрын үйл ажиллагааг сайжруулна. Тухайн улс орны хэрэгцээ шаардлагад тохирсон, салбар, чиглэл, засгийн газрын ба засгийн газрын бус үйл ажиллагааны ур чадварыг олгох үүднээс суурин төлөөлөгчийн газруудын техникийн чадавхыг сайжруулна. АХБ нь (эмзэг ба мөргөлдөөнд өртсөн орон) ЭМӨО, ЖАХО дахь төлөөллөө илүү бэхжүүлнэ. Суурин төлөөлөгчийн газрууд салбар болон чиглэлийн мэргэшсэн багуудтай нягт хамтран ажилласнаар улс орны харилцагч талуудтай өрнүүлэх хамтын ажиллагаагаа чанаржуулж, бодлогын тулгамдсан асуудалд цаг тухайд нь зөвлөгөө өгөх боломжтой болохын зэрэгцээ төслийн хэрэгжилтэд үр дүнтэй дэмжлэг үзүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

103. АХБ-ны бүтээгдэхүүн, хэрэгслийг сайжруулах нь. Төрийн болон хувийн хэвшлийн үйлчлүүлэгчдийнхээ онцлогт тохирох дэмжлэг тусалцаа үзүүлж байхын тулд АХБ нь цаашид өөрийн бүтээгдэхүүн болон хэрэгслүүдээ сайжруулан, цар хүрээг нь нэмэгдүүлнэ. Засгийн газрын үйл ажиллагааны хувьд, АХБ нь хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-ууддаа хөгжлийн зорилгод хүрэх замналаа өөрсдөө тодорхойлох уян хатан сонголтыг олгох зорилгоор зээлийн санхүүжилтийн хувилбаруудыг санал болгоно. Хамгийн түгээмэл ашиглагддаг санхүүжилтийн уламжлалт хэрэгсэл болох төслийн зээл нь төсөл боловсруулах, хэрэгжүүлэх, мэдлэг туршлагын солилцооны хувьд ихээхэн үр дүнтэй хэдий ч зарим ХБГО-уудад БСЗ болон үр дүнд суурилсан зээлийн ашиглалт өсч байна. Харилцагч улс орнуудын шаардлага хэрэгцээ улам нарийсч, төрөлжиж байгааг харгалзан, АХБ эдгээр хоёр хэрэгслийг цаашид үр дүнтэй ашиглах болно. Хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааны хувьд, АХБ нь өөрийн

хөрөнгийн санхүүжилт, зээлжих зэрэглэл ахиулах арга хэрэгсэл зэрэг нийт бүтээгдэхүүн үйлчилгээнийхээ цар хүрээг өргөжүүлэн сайжруулсаар байх болно. Банкнаас төр ба хувийн хэвшлийн үйл ажиллагааны аль алинд нь дотоодын валютын санхүүжилтийн шийдлүүдийг санал болгоно.

104. Бизнесийн үйл явцыг шинэчилж, үйл ажиллагааны үр дүнг сайжруулах нь. АХБ нь технологийн дэвшилд түшиглэн бизнесийн үйл явцын томоохон шинэчлэлүүдийг хийнэ. Улмаар зээл, буцалтгүй тусламж, техникийн тусалцааны чанар болон нээлттэй шударга байдалд нөлөөлөхгүйгээр тэдгээрийг бэлтгэх, удирдахад зарцуулах хугацааг багасгаж, үйл ажиллагааны үр дүнг нэмэгдүүлнэ. АХБ нь зөвлөх үйлчилгээ, туршилтын төсөл, үйл ажиллагаа болон засвар үйлчилгээнд зориулсан тоног төхөөрөмж, үйлчилгээний худалдан авалт зэргийн бизнесийн үйл явцыг хялбарчилна. Бизнесийн залгамж чанар, хямралын эсрэг бэлэн байдлаа бэхжүүлэх үүднээс байгууллагын сөрөг нөлөөнд тэсвэртэй чанарыг сайжруулах цогц хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

105. Цахим хувьсал өөрчлөлтийг дэмжих нь. Бизнесийн үйл явцын шинэчлэлээ дэмжих зорилгоор АХБ нь орчин үеийн аюулгүй мэдээллийн технологийн систем болон цахим процессуудыг оновчтойгоор ашиглаж, байгууллагынхаа үр дүнтэй, үр өгөөжтэй, тэсвэртэй байдлыг бэхжүүлнэ. АХБ-ны цахим хувьсал өөрчлөлтийн дүнд бүхий л үйл ажиллагаа, удирдлагын мэдээ мэдээлэлд бодит цагийн горимоор хандалт хийх боломж бүрдэнэ. Үүний үр дүнд түнш болон оролцогч талууд чөлөөтэй ашиглах боломж бүхий өргөн цар хүрээг хамарсан мэдлэгийн бүтээгдэхүүн үйлчилгээний цахим платформууд бий болно. Мөн түүнчлэн, санхүүгийн шинэлэг бүтээгдэхүүнүүдийг хөхиүлэн дэмжиж, харилцагчдын хувьсан өөрчлөгдөж буй эрэлт хэрэгцээнд мэдрэмжтэй, инновацийн соёлыг бий болгоно.

106. Худалдан авалтыг түргэн шуурхай, үнэ цэнэтэй болгох нь. АХБ нь зарчим ба эрсдэлд

тулгуурласан аргачлалыг ашиглан худалдан авалтын тогтолцоогоо сайжруулах ажлаа үргэлжлүүлнэ.⁴³ ХБГО-уудынхаа худалдан авалтын чадавхыг бэхжүүлэхэд банкны зүгээс үзүүлж буй дэмжлэгээ үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ өндөр түвшний технологийн худалдан авалт хийхэд нь тусалж, хамтран санхүүжүүлэгч талуудын худалдан авалтын аргачлалыг түлхүү ашиглана. “Зорилгод нийцэх” худалдан авалтын аргачлал нь дэвшилтэт технологи, АХБ-ны олон төрлийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг ашиглан шинэлэг төслүүдийг дэмжинэ.

107. Улс орны дотоод тогтолцоог түлхүү ашиглах нь. АХБ нь төслийн хэрэгжилтийн саатлыг багасгах, санхүүгийн үйл ажиллагааны зардлыг бууруулах, улс орнуудын оролцоо ба хяналтыг нэмэгдүүлэх, ХБГО-уудын институц болон тогтолцоог бэхжүүлэх зорилгоор засгийн газрын үйл ажиллагаандаа улс орнуудын дотоод систем, тогтолцоог түлхүү ашиглахыг эрмэлзэнэ. Худалдан авалт, төрийн санхүүгийн удирдлага, байгаль орчин ба нийгмийн хамгааллын чиглэлээр улс орнуудын дотоод тогтолцоог ашиглахыг дэмжинэ. ХБГО-уудын дотоод тогтолцооны чадавх харилцан адилгүй байдаг тул АХБ-ны стандартын нийцлийг хангах үүднээс тухайн улс орны онцлогт тохирсон аргачлалыг сонгоно.

108. Иргэний нийгмийн байгууллагуудтай хамтын ажиллагаагаа бэхжүүлэх нь. АХБ нь ИНБ-уудын тухайн орон нутаг дахь үйл ажиллагаа, салбарын мэдлэг туршлага зэрэг онцлог давуу талуудыг сайтар ашиглахад анхаарч хамтран ажиллана. АХБ-ны дэмжлэгтэй төсөл хөтөлбөрийн төлөвлөлт, хэрэгжилтэд тэдгээрийг өргөнөөр оролцуулах боломжийг эрэлхийлнэ. Ингэхдээ, ядуу болон эмзэг бүлгийнхнийг чиглэсэн болон эмэгтэйчүүд ба залуучуудыг хамарсан арга хэмжээг “өвсний үндэс” оролцооны аргачлалаар явуулдаг үйл ажиллагаа, төслийн явц, үр дүнг хянах ажиллагааг тус тус чухалчилна. Мөн түүнчлэн, АХБ-ны чухал бодлогуудын дүн шинжилгээнд тэднээс санал зөвлөгөө авч ажиллахад анхаарах болно.

⁴³ АХБ. 2017. *Худалдан авалтыг шинэчлэх замаар АХБ-ны төслийн гүйцэтгэлийг сайжруулах нь*. Манила.

109. **Стратегийг хэрэгжүүлэх нь.** АХБ-ны удирдлага 2030 он хүртэлх стратегийг Захирлуудын зөвлөлөөс баталсан даруйд хэрэгжүүлж эхэлнэ.⁴⁴ Стратегийн баримт бичгийн хамрах хугацаа урт бөгөөд ХБГО-уудын хөгжлийн хэрэгцээ хурдан өөрчлөгдөж байгаа тул, шинэ стратегийг хэрэгжүүлэх явцад АХБ нь уян хатан бөгөөд мэдрэмжтэй ажиллах шаардлагатай юм. Иймд АХБ нь олон төрлийн сувгаар дамжуулан төлөвлөлт, хэрэгжилт, гүйцэтгэлийн хяналтыг системтэйгээр хэрэгжүүлнэ. Нэн тэргүүнд, үйл ажиллагааны тэргүүлэх зорилго бүрийн анхаарал хандуулах асуудлууд, тусгайлан ажиллах чиглэлүүд, аргачлалууд болон өргөн хүрээний ур чадварын шаардлагууд зэргийг тусдаа үйл ажиллагааны төлөвлөгөөгөөр тодорхойлно. Үүний дараа, ХБГО бүрийн онцлог байдал, тулгамдаж буй сорилтууд болон хэрэгцээ шаардлагад тулгуурлан АХБ-ны үйл ажиллагааны чиглэлүүд ба сонголтуудыг Улс орны түншлэлийн стратегийн баримт бичгүүдэд нарийвчлан

тусгаж, АХБ-ны чадавх ба нөөцийн багцын хүрээнд үнэ цэнэ нэмэх боломжийг нь тодорхойлно. Эцэст нь, ажлын хөтөлбөр, төсөв бэлтгэх үйл явцыг бэхжүүлж, жилийн төлөвлөгөө болон нөөцийн хуваарилалтыг үйл ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлүүдтэй уялдуулахад ашиглана.

110. **Үр дүнг хянах нь.** Хэрэгжилтийн ахицыг хэмжих, хянах зорилгоор байгууллагын үр дүнгийн хүрээг боловсруулна. 2030 он хүртэлх стратегийн тэргүүлэх чиглэлүүдийн зорилт, үр дүнгийн шалгуур үзүүлэлтүүдийг энэхүү хүрээнд тусгана. 2030 он хүртэлх стратегитай уялдах эхний үр дүнгийн хүрээ нь 2019-өөс 2024 он буюу 6 жилийн хугацааг хамарна. АХБ нь энэхүү 6 жилийн хугацааг дуусах үед байгууллагын үр дүнгийн хүрээг шинэчлэнэ. АХБ нь хөгжлийн үр дүнгийн үнэлгээгээр дамжуулан үр дүнгийн хүрээнд түшиглэн байгууллагын жил бүрийн гүйцэтгэлийн тайлангаа үргэлжлүүлэн гаргана.

⁴⁴ 2030 он хүртэлх стратеги батлагдсанаар 2020 он хүртэлх стратеги болон тус стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ хүчингүй болно.

ХІ. НЭГДМЭЛ АХБ

111. **“Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг хэрэгжүүлэх нь.** 2030 он хүртэлх стратегид тодорхойлсон зорилтуудад хүрэхийн тулд АХБ нь “Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг хэрэгжүүлж, банкны үйл ажиллагаа явуулдаг бүхий л чиглэл, салбарын мэдлэг туршлагыг нэгтгэн ашиглана. Төр болон хувийн хэвшилтэй ажилладаг багууд үйл ажиллагаа төлөвлөхдөө нягт хамтран ажиллаж, хөгжлийн үр дүнд саад болж буй хүчин зүйлсийг тодорхойлох, тэдгээрийг шийдвэрлэх, төсөл хөтөлбөр боловсруулах зэрэгт гар нийлүүлэн ажиллах

болно. АХБ нь салбар, чиглэл хариуцсан багуудын дэмжлэгтэйгээр, дэвшилтэт технологийг тусгасан цогц шийдлүүдийг боловсруулна. Мөн банкны судалгаа, шинжилгээний нэгж нь үйл ажиллагаа хэрэгжүүлэх, харилцагчидтай бодлогын хэлэлцүүлэг өрнүүлэхэд хэрэгцээтэй мэдээлэл, дүн шинжилгээний суурийг бүрдүүлнэ. Гүйцэтгэлийг удирдах тогтолцоогоор амжилтыг урамшуулах явц болон ажилтнуудын дотоод шилжилт хөдөлгөөн нь “Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг дэмжинэ.

2030 он хүртэлх стратегид тодорхойлсон зорилтуудад хүрэхийн тулд АХБ нь “Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг хэрэгжүүлж, банкны үйл ажиллагаа явуулдаг бүхий л чиглэл, салбарын мэдлэг туршлагыг нэгтгэн ашиглана.

ХАВСРАЛТ: АХБ-НЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГААГ ҮНЭЛЖ ДҮГНЭХ ЯВЦ БОЛОН ХЭЛЭЛЦҮҮЛГИЙН ТОЙМ

1. Азийн хөгжлийн банк (АХБ) 2020 он хүртэлх стратегийн хэрэгжилтийн явцыг хянаж үнэлсээр ирсэн.¹ 2014 онд, 2020 он хүртэлх стратегийн дунд хугацааны үнэлгээг хийсэн бөгөөд тулгамдсан асуудлуудыг тодорхойлж тэдгээрийг шийдвэрлэх ажлын төлөвлөгөө гарсан.² АХБ жил бүр хөгжлийн үр дүнгийн үнэлгээг хийж, өөрийн үйл ажиллагааг байгууллагын үр дүнгийн хүрээтэй харьцуулдаг. Хараат бус үнэлгээний газар (ХБҮГ)-аас АХБ-ны үйл ажиллагаанд олон шатлалт үнэлгээ хийдэг (тухайлбал, төсөл, салбар, чиглэл, улс орны хөтөлбөр, байгууллагын бодлого гэх мэт). 2030 он хүртэлх стратегийг боловсруулах явцад АХБ нь өөрийн гишүүн орнууд дахь олон тооны оролцогч талууд, мөн АХБ-ны Захирлуудын зөвлөл болон ажилтнуудаас санал, зөвлөмж авсан.

А. 2020 он хүртэлх стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ

2. Дунд хугацааны үнэлгээгээр 2020 он хүртэлх стратегийг хэрэгжүүлэх явцад хуримтлуулсан сургамжуудад дүн шинжилгээ хийсэн бөгөөд хөгжиж буй гишүүн орон (ХБГО)-д тулгарч буй болон, шинээр үүсэн гарч буй хөгжлийн сорилтуудыг шинжилсэн. Дунд хугацааны үнэлгээгээр, АХБ нь 2020 он хүртэлх стратегитаа тодорхойлсон эдийн засгийн хүртээмжтэй өсөлт, байгаль орчинд ээлтэй тогтвортой өсөлт, бүс нутгийн интеграцилал гэсэн үндсэн гурван зорилтдоо үйл ажиллагаагаа нягт уялдуулсан хэмээн дүгнэсэн. 2008–2012 онд батлагдсан АХБ-ны үйл ажиллагааны 80 гаруй хувь нь 2020 он хүртэлх стратегийн үндсэн чиглэлүүдэд нийцсэнээс ихэнх нь дэд бүтцийн салбарт хийгдсэн байна. Мөн үнэлгээгээр, АХБ-ны хувьд

ажилтнуудын ур чадварыг нэмэгдүүлэх, бизнесийн үйл явцыг сайжруулах зэргээр байгууллагын үр дүнг бэхжүүлэх шаардлагатайг тогтоосон. Дунд хугацааны үнэлгээгээр 2020 он хүртэлх стратегийг өргөн хүрээндээ ач холбогдолтой, хамааралтай хэвээр байна хэмээн дүгнэсэн. Гэсэн хэдий ч, бүс нутаг хурдацтай өөрчлөгдөж байгаа тул АХБ үүнийг дагаж өөрчлөгдөх хэрэгтэй. Ийнхүү, АХБ-ны 2020 он хүртэл баримтлах үйл ажиллагааны стратегийн чигийг нарийвчилж, мэдрэмжтэй чанарыг нь бэхжүүлэхийн тулд шинжилгээ, судалгаанд үндэслэн, дараах 10 зорилгыг дунд хугацааны үнэлгээгээр тодорхойлов. Үүнд:

- i. **Ядуурлыг бууруулах болон эдийн засгийн хүртээмжтэй өсөлт.** АХБ нь хурдтай, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлтийг илүү өргөн хүрээнд дэмжих замаар нэн ядуурлыг арилгаж, эмзэг бөгөөд тэгш бус байдлыг бууруулан, ядуурлаас ангид бүс нутгийг хөгжүүлэх хэтийн зорилгынхоо төлөө үргэлжлүүлэн ажиллах хэрэгтэй. АХБ нь эрүүл мэнд, боловсролын салбарын туслалцаагаа өргөжүүлж, бага орлоготой болон эмзэг, мөргөлдөөнд өртсөн ХБГО-ууддаа түлхүү дэмжлэг олгоно.
- ii. **Байгаль орчин ба уур амьсгалын өөрчлөлт.** Бүс нутагт байгаль орчны ноцтой асуудлууд тулгарч байгаа тул, АХБ нь уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицоход зориулан олгож буй туслалцаагаа нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ цэвэр эрчим хүч, эрчим хүчний ашигтай ажиллагааг сайжруулах болон

¹ АХБ. 2008. *2020 он хүртэлх стратеги: Азийн хөгжлийн банкны урт хугацааны стратегийн хүрээ, 2008–2020*. Манила.

² АХБ. 2014. *2020 он хүртэлх стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ: Хувьсан өөрчлөгдөж буй Ази, Номхон далайн бүсийн сорилтуудыг даван туулах нь*. Манила; ба АХБ. 2014. *2020 он хүртэлх стратегийн дунд хугацааны үнэлгээ: Үйл ажиллагааны төлөвлөгөө*. Манила.

тогтвортой тээврийг хөгжүүлэх төсөл зэрэг сөрөг үр дагаврыг бууруулахад чиглэсэн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлнэ.

iii. **Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа ба интеграцчилал.** АХБ нь хил дамнасан дэд бүтцийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжих, эдийн засгийн төвүүдийг хооронд нь холбож худалдаа, эдийн засгийн боломжуудыг тэлэх замаар бүс нутгийн уялдаа холбоог бэхжүүлж, үнэ цэнийн сүлжээнүүдийг хөгжүүлнэ.

iv. **Дэд бүтцийн хөгжил.** АХБ үйл ажиллагааныхаа гол анхаарлыг дэд бүтцийн салбарт тавьсан хэвээр байх болно. АХБ нь салбарын оролцоо, техникийн төлөвлөлт болон хэрэгжилтийг сайжруулах замаар дэд бүтцийн төслийн үр дүнг нэмэгдүүлнэ. Зохистой ашиглалт, засвар үйлчилгээг чухалчилснаар дэд бүтцийн тогтвортой байдлыг бэхжүүлнэ.

v. **Дундаж орлоготой орнууд.** 2020 он гэхэд ихэнх ХБГО-ууд дундаж орлоготой орны ангилалд шилжихийг харгалзан АХБ нь бүс нутаг дахь үйл ажиллагаагаа ХБГО-уудын хөгжлийн хэрэгцээг хангахуйц, ач холбогдолтой байлгах үүднээс аргачлалаа нарийвчлах шаардлагатай.

vi. **Хувийн хэвшлийн хөгжил ба үйл ажиллагаа.** АХБ нь хувийн хэвшлийн хөгжилд чиглэсэн үйл ажиллагаа, дэмжлэг туслалцаагаа системтэйгээр өргөжүүлж, 2020 он гэхэд нийт үйл ажиллагааныхаа 50 хувьд хүргэнэ. Ингэснээр, ердийн хөрөнгийн эх үүсвэрээс нэг жилд санхүүжих үйл ажиллагааны 25 хувь нь хувийн хэвшилд чиглэсэн байна. Банк нь хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг хөхиүлэн дэмжих зорилгоор ХБГО-уудын бизнесийн орчинг сайжруулахад анхаарна. АХБ нь төслийн санхүүжүүлэгч байхаас гадна илүү идэвхтэй төсөл хэрэгжүүлэгч, санаачлагч болно.

vii. **Мэдлэгт суурилсан шийдэл.** АХБ-ны бүх газар хэлтэс мэдлэгт суурилсан шийдлийг санал болгох чиглэлээр хамтран ажиллахдаа “Нэгдмэл АХБ” аргачлалыг нэвтрүүлнэ. Суурин төлөөлөгчийн газрууд ХБГО-той мэдлэгийн түншлэл, хамтын ажиллагаа өрнүүлэх боломжуудыг эрэлхийлж, АХБ-наас үзүүлэх дэмжлэг туслалцааг зохицуулна. АХБ-ны мэдлэгт суурилсан үйлчилгээг үйл ажиллагаатай уялдуулахын тулд АХБ-ны үйл ажиллагааны хороо нь төслийн болон холбогдох мэдлэгийн бүтээгдэхүүний боловсруулалтад илүү идэвхтэй оролцох болно.³

viii. **Санхүүгийн эх үүсвэр ба түншлэл.** Бүс нутгийн хөгжлийн санхүүжилтийн хэрэгцээ үлэмж хэвээр байна. Хангалттай санхүүгийн эх үүсвэр бүхий өргөн хүрээний үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхгүйгээр АХБ ач холбогдолтой хэвээр үлдэх боломжгүй юм. Азийн хөгжлийн сангийн зээлийн үйл ажиллагааг ердийн хөрөнгийн эх үүсвэртэй нэгтгэх зэргээр АХБ нь зээл олгох чадвараа нэмэгдүүлнэ.

ix. **Хөрөнгийг үнэ цэнэтэйгээр хүргэх.** АХБ нь үйл ажиллагааныхаа үр дүн, үр өгөөжийг сайжруулахыг зорин ажиллана. Төслийн хэрэгжилтийг үр дүнтэй болгох зорилгоор АХБ нь бизнесийн үйл явцаа, тэр дундаа худалдан авалтын тогтолцоогоо шинэчлэх, оновчтой болгоход анхаарна. АХБ нь гүйцэтгэлээ хянах, хэмжих зорилгоор үр дүнгийн хүрээгээ байгууллага, улс орон, төслийн түвшинд системтэйгээр ашиглана.

x. **Шинэ сорилтыг даван туулах зохион байгуулалт.** АХБ нь илүү мэдрэмжтэй, уян хатан, инновацийг хэрэгжүүлэгч байгууллага болох зорилгоор хүний нөөцийнхөө ур чадвар, шагнал урамшуулал болон байгууллагын тогтолцоогоо дорвитой бэхжүүлнэ. Суурин төлөөлөгчийн газруудад цаашид илүү бие даан шийдвэр гаргах, үйл ажиллагаа явуулах эрх мэдэл олгоно.

³ Үйл ажиллагааг гүйцэтгэгч баг, нэгжүүд салбарын болон сэдэвчилсэн чиглэлийн баг, нэгж болж өөрчлөгдсөн.

В. Хөгжлийн үр дүнгийн үнэлгээ

3. Сүүлд хийгдсэн хөгжлийн үр дүнгийн үнэлгээнүүдээс АХБ илүү хүчтэй, чадвартай, хурдтай болохын төлөө чухал алхмуудыг хэрэгжүүлж эхэлснийг харж болно. Илүү хүчирхэгжих, стратегийн уялдаа холбоог хангахын хувьд АХБ 2020 он хүртэлх стратеги болон дунд хугацааны үнэлгээнд тодорхойлсон хэтийн зорилтуудаа төлөвлөсний дагуу хэрэгжүүлээд байна. Байгаль орчны тогтвортой байдлыг дэмжих үйл ажиллагаа тасралтгүй өргөжиж, уур амьсгалын өөрчлөлтөд дасан зохицох, сөрөг нөлөөг бууруулах, хувийн хэвшлийн хөгжлийг дэмжих, засаглал ба чадавхийг бэхжүүлэх зэрэг үйл ажиллагаа төлөвлөсний дагуу явагдсан. Бүс нутгийн хамтын ажиллагаа ба интеграци (БХАИ) болон жендэрийн тэгш байдлыг хангах асуудлыг бүх үйл ажиллагаандаа тусгах АХБ-ны зорилтууд биелсээр байгаа ч санхүүжилтийн хэрэгцээ үлэмж хэмжээгээр нэмэгдсэний улмаас хамтарсан санхүүжилтийн зорилт биелэхээргүй байна.⁴ Боловсрол, эрүүл мэнд, нийгмийн хамгааллын зорилтуудын хувьд гүйцэтгэл жигд бус байна. Дунд хугацааны үнэлгээгээр эрүүл мэнд, боловсролын салбарын зорилтуудыг нэмж оруулснаар эдгээр салбаруудад тавих анхаарлыг нэмэгдүүлсэн.⁵ Гэсэн хэдий ч, тоон дүнгээс харахад 2020 оны зорилтод хүрэхийн тулд эрүүл мэндийн үйл ажиллагааны санхүүжилтийг өсгөх шаардлагатай байна.

4. Илүү чадвартай болох зорилгын хүрээнд, эхлэл шатны үйл ажиллагааны чанар жигд сайжирсан. Хэрэгжүүлж дууссан төслүүдийн хувьд авч үзвэл, жендэрийн тэгш байдлыг хангах болон техникийн туслалцааны төслүүдийн гүйцэтгэл хамгийн сайн байв. Бодлогод суурилсан зээл зэрэг Засгийн газрын төслүүдийн хаалтын үеийн амжилтын түвшин ерөнхийдөө дээшилсэн ч, засгийн газрын бус төслүүдийн амжилтын хувь, бие даан үргэлжлэх чадварыг дээшлүүлэхэд хүндрэлтэй байв. АХБ-ны хувьд илүү хурдтай болох тал дээр сорилтуудтай тулгарсаар байна. Төсөл батлагдахаас эхний гэрээ зурагдах хүртэлх хугацаа богиноссон ч, төслийн

удаашрал, төслийн дотоод бэлтгэл ажлын хугацаа, худалдан авалт хийх хугацаа зэрэг үндсэн үзүүлэлтээс харахад цаашид чармайлтыг үргэлжлүүлэх шаардлагатай байна.

С. Хараат бус үнэлгээний газрын хяналт үнэлгээ

5. 2020 он хүртэлх стратегийн гурван үндсэн чиглэл (эдийн засгийн хүртээмжтэй өсөлт, байгаль орчинд ээлтэй тогтвортой өсөлт ба БХАИ) болон өөрчлөлтийг хөтлөгч 5 хүчин зүйлд (хувийн хэвшлийн хөгжил ба үйл ажиллагаа, сайн засаглал ба чадавхийг бэхжүүлэх, жендэрийн тэгш эрх, мэдлэгт суурилсан шийдэл ба түншлэл) ХБҮГ-аас үнэлгээ хийсэн.

6. Үндсэн чиглэлүүдийн тухайд, хүртээмжтэй эдийн засгийн өсөлтийг цогцлооход зайлшгүй шаардлагатай боловч 2020 он хүртэлх стратегид үйл ажиллагааны гол чиглэлээр ороогүй эрүүл мэнд, хөдөө аж ахуй, нийгмийн хамгааллын чиглэлүүдийг орхигдуулсныг ХБҮГ тогтоов. Үйл ажиллагааны чиглэлүүдийг үндсэн болон үндсэн бус гэж зааглах явдлыг ХБҮГ-аас үндэслэл муутай гэж үзэн, цаашид ийнхүү ялгахгүй байхыг санал болгов. АХБ-ны үйл ажиллагааг сонголттойгоор төлөвлөх шаардлагатай ч, дээрээс-доошоо ангилагдах салбарын зорилтуудыг бус улс орны эсвэл газар зүйн онцлогийг харгалзан тодорхойлох шаардлагатай хэмээн дүгнэв. Нийгмийн салбарууд болон хөдөө аж ахуй, жендэрийн тэгш байдал, хоол тэжээлийн баталгаат байдал зэрэгт илүүтэй дэмжлэг үзүүлснээр АХБ-наас эдийн засгийн хүртээмжтэй өсөлтийг цогцлооход оруулж буй хувь нэмрийг бэхжүүлэх юм. 2013-аас 2015 онд байгальд ээлтэй тогтвортой өсөлтийг дэмжсэн АХБ-ны төсөл хөтөлбөрүүдийн эзлэх хувь хэмжээ нэмэгдсэн ч, эдгээр төслийн дөнгөж гуравны нэг нь байгаль орчинд харьцангуй бага эсвэл ялимгүй эерэг нөлөө үзүүлсэн байна. Иймд, АХБ-ны уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль орчинд ээлтэй тогтвортой өсөлтийг дэмжих чиглэлээр явуулж буй үйл ажиллагааг сайжруулах шаардлагатай байна. АХБ-наас БХАИ-ийг дэмжих чиглэлээр хийсэн үйл ажиллагааг ХБҮГ-аас ихээхэн сайшаан магтжээ.

⁴ АХБ нь бүс нутгийн хамтын ажиллагаа ба интеграцийг дэмжих ажлаа эрчимжүүлж, 2020 он гэхэд нийт үйл ажиллагааныхаа 30 хувьд хүргэх зорилт тавьсан. Жендэрийн асуудлыг зорилгодоо багтаасан, батлагдсан засгийн газрын төсөл хөтөлбөрийн тоо нийт засгийн газрын төсөл хөтөлбөрийн 50 хувьд хүрнэ. Жил бүрийн шууд хамтарсан санхүүжилтийн хэмжээ АХБ-ны дангаараа хийх санхүүжилтээс давна.

⁵ Боловсрол, эрүүл мэндийн салбарын санхүүжилт АХБ-ны нийт санхүүжилтийн 6%–10% ба 3%–5% болох зорилттой байсан.

АХБ нь хил дамнасан дэд бүтцээр холбогдох биет харилцаа холбоог чухалчилж ирсэн бол, цаашид бүс нутгийн сайн сайхны төлөө нэгдмэл ажиллагааг дэмжих, бүтээмжийг өсгөх, оролцогч эдийн засгуудын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, бүс нутгийн эмзэг байдлыг бууруулах, дэд бүсүүд дэх тэгш бус байдлыг арилгахад анхаарах шаардлагатай байна.

7. Өөрчлөлтийг хөтлөгч хүчин зүйлсийн хувьд, ХБҮГ-ын дүгнэснээр АХБ-ны хувийн хэвшлийг хөгжүүлэх үйл ажиллагааны дотоод уялдаа ба дэмжлэгийн тогтолцоо сул байгаа бөгөөд “Нэгдмэл АХБ” болж ажиллахад нэмэлт хүчин чармайлт хэрэгтэй байна. Салбарын стратеги, улс орны түншлэлийн стратеги болон холбогдох үр дүнгийн хүрээнүүд дэх засгийн газрын ба засгийн газрын бус үйл ажиллагааг илүү нягт уялдуулах шаардлагатай. АХБ нь цуцлалтын хувийг бууруулах, өөрийн хөрөнгийн санхүүжилтийн цар хүрээ ба чанарыг бэхжүүлэх, синдикат зээл болон баталгааг илүү олноор олгодог болоход анхаарвал зохино. Аж үйлдвэр, арилжаа, үйлдвэрлэл ба агро-бизнесийн төслүүдийг түлхүү дэмжсэнээр илүү их үнэ цэнийг бүтээнэ. Засаглалын тухайд, ХБҮГ-аас засаглалыг сайжруулах нь хөгжлийн үр нөлөөг огцом нэмэгдүүлдгийг онцолсон бөгөөд хэдийгээр төслийн төгсгөлийн амжилтын хувь харьцангуй бага байгаа ч АХБ нь энэ чиглэлийн үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэх нь зүйтэй хэмээн зөвлөжээ.

8. 2020 он хүртэлх стратегийн хүрээнд жендэрийн тэгш байдлыг дэмжих хүчин чармайлт ихээхэн нэмэгдсэн. Энэхүү амжилтаа бататгахын тулд АХБ нь төслүүдийг ангилах жендэрийн ангиллын тогтолцоо болон хүйсээр ялгасан суурь мэдээллийн бүрдүүлэлтийг сайжруулах шаардлагатай. ХБҮГ-аас жендэрийн тэгш байдлын үйл ажиллагааны үр дүнг улс орон ба төслийн түвшинд илүү системтэйгээр баримтжуулах шаардлагатай байгааг онцолжээ. Мэдлэг ба түншлэлийн тухайд, АХБ нь үйл ажиллагаагаа чиглэл тус бүрээр тодорхойлсон нэгдмэл аргачлалаар хэрэгжүүлж, мэдлэг ба санхүүг үндсэн хөшүүргээ болгосон бизнесийн загварыг дагавал зүйтэй. Түүнчлэн, бүс нутгийн газар хэлтсүүдийн хооронд болон төр, хувийн хэвшлийн үйл ажиллагаанд мэргэжлийн ур чадвар, хамтын

ажиллагааг бэхжүүлэх хэрэгтэй. АХБ нь салбараар болон сэдэвчилсэн чиглэлүүдээр мэдлэгийн түншлэл өрнүүлж, хамтран ажиллахдаа амжилт алдаа аль алинтай байв. Хамтын санхүүжилтээр хэрэгжсэн төслүүд бусад төслөөс илүү үр дүнтэй байсан. Түншлэлийн удирдлагыг илүү амжилттай явуулах дүрэм журам, байгууллагын чиг үүргийн хуваарилалт, тогтолцоо зэргийг санал болгосон.

9. ХБҮГ-аас АХБ-нд 2030 он хүртэлх стратегидаа өсөлт хөгжлийн цар хүрээ биш чанарт анхаарч, нийгэм, эдийн засгийн хүртээмжтэй байдал, байгаль орчны тогтвортой байдал ба БХАИ гэсэн харилцан уялдаатай стратегийн тэргүүлэх чиглэлийг үнэ цэнэ бүтээх гол удирдамжаа болгохыг санал болгосон. Хэдийгээр ХБГО-уудын олонх нь дунд орлоготой орны ангилалд шилжсэн буюу шилжиж байгаа ч, тэд орлогын түвшин, ДНБ-ийн бүтэц, ядуурлын шинж чанар, хүнсний аюулгүй байдал болон тогтолцооны чадамжийн хувьд харилцан адилгүй. Ази, Номхон далайн бүсэд сүүлийн хорь орчим жилийн хугацаанд урьд өмнө нь байгаагүй өсөлтийг авчирч, ядуурлыг бууруулахад нөлөөлсөн гадаад хүчин зүйлс үгүй болж байна. Цаашид, уур амьсгалын өөрчлөлт, байгаль орчны доройтол, хотжилт, хүн амын насжилт, технологийн хурдацтай хөгжлийн улмаас шинэ сорилтууд бий болно. Иймд, АХБ чиглэл тус бүрээр тодорхойлсон нэгдмэл аргачлалыг үйл ажиллагаандаа авч хэрэгжүүлэх замаар мэдлэг, санхүүг хөшүүрэг болгон хүлээн авагчийн онцлогт тохирсон шийдэл санал болгох хэрэгтэй байна.⁶

D. Оролцогч талуудын хэлэлцүүлэг

10. 2015 оны 10 дугаар сараас хойш, АХБ нь байгууллага дотроо, мөн бүсийн болон бүсийн бус оролцогч талуудтай өргөн хүрээний хэлэлцүүлэг өрнүүлж, 2030 он хүртэлх стратегийн талаар санал зөвлөгөөг нь сонссон. Хэлэлцүүлэгт улс орнуудын засгийн газар, орон нутгийн захиргаа, иргэний нийгмийн байгууллага, судалгаа шинжилгээний байгууллага, хувийн хэвшил зэрэг олон салбарын өргөн төлөөлөл хамрагдав.

11. **Хөгжиж буй гишүүн орнууд дахь хэлэлцүүлэг, зөвлөлдөх уулзалтууд.** ХБГО-уудын оролцогч

⁶ АХБ. 2017. *Мэдлэг, Санхүү ба Өсөлтийн чанар: 2030 он хүртэлх стратегийн үнэлгээний чиг тусгал*. Манила.

талууд АХБ-ны хэтийн зорилгод хүртээмжтэй өсөлт, тогтвортой хөгжил, эдийн засаг, байгаль орчны хямралд тэсвэртэй байдлын агуулгыг нэмж оруулвал зохино гэж үзсэн. Дэд бүтэц ба БХАИ-ийн чиглэлүүдэд банкны чадамж өндөр байгааг олон оролцогч цохон тэмдэглэж, нийгмийн салбарууд дахь оролцоогоо өргөжүүлэх шаардлагатайг мөн онцолсон. Түүнчлэн, төр ба хувийн хэвшлийн түншлэлийн дэмжлэгийг тэлэх нь зүйтэйг дурьдсан байна. ХБГО-ууд, түүний дотор дунд орлоготой орнуудад ч мөн тулгарч буй олон тооны хөгжлийн сорилт болон санхүүгийн хүндрэлийг шийдвэрлэх үүднээс АХБ зээлийн үйл ажиллагаагаа эрчимжүүлэх шаардлагатай байна. ХБГО-уудын оролцогч талууд АХБ-ыг улс орны онцлог хэрэгцээг харгалзсан, илүү уян хатан, нэгдмэл аргачлалаар ажиллавал зохихыг тэмдэглэв. ХБГО-ууд өөрийн оруулах хувь нэмрийг хэрэгжүүлэх, уур амьсгал ба гамшгийн эрсдэлийг удирдах үйл хэрэгт шинэлэг санхүүжилтийн механизм гэх мэт аргачлалаар дэмжлэг үзүүлэхийг АХБ-наас хүсэв. Мөн шилжүүлгийн зардлыг багасгаж, үр өгөөжийг сайжруулахын тулд АХБ бизнесийн үйл явцаа хялбарчлах хэрэгтэйг дурьдаж, улс орнуудын хооронд хөгжлийн мэдлэг туршлагын солилцоо өрнүүлэх шаардлагатайг онцолсон байна.

12. Хөгжингүй улс орнууд дахь хэлэлцүүлэг, зөвлөлдөх уулзалтууд. Хөгжингүй орнуудын оролцогч талууд АХБ-наас бүс нутгийн хөгжлийн шинэ сорилтуудыг даван туулахад анхаарч, харилцагчдын харилцан адилгүй хэрэгцээ шаардлагад зохицох шаардлагатайг онцлов. АХБ нь санхүүжилт татан төвлөрүүлж, бодлогын хамтын ажиллагаа өрнүүлж, мэдлэгт суурилсан шийдэл санал болгож чаддагийг оролцогч талууд үнэлэв. АХБ нь үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагаа болон төр-хувийн хэвшлийн түншлэлийг дэмжих ажлаа эрчимжүүлэн, улс орнууд дахь салбаруудаа илүү бие даасан болгох шаардлагатай гэсэн зөвлөмжийг өгөв. Мөн түүнчлэн, хүүхэд, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, хотын ядуу оршин суугчид зэрэг эмзэг бүлгүүдийг хамгаалах ажлаа үргэлжлүүлж, бүс нутаг дахь хөгжлөөр хоцрогдсон орнууд болон хөгжингүй эдийн засгуудын хоорондох мэдлэгийн урсгалыг илүү идэвхтэй дэмжихийг АХБ-д зөвлөв. АХБ-ны дунджаас дээгүүр орлоготой орнууд (ДДОО) дахь үйл ажиллагааг банкны зүгээс хамгийн их үнэ цэнэ бүтээж чадах чиглэлүүд рүү төвлөрүүлэх хэрэгтэйг онцлов.

13. Бусад бүлэглэл. Азийн хөгжлийн сангийн хандивлагчид АХБ-ийг ядуурлыг бууруулах, хүртээмжтэй өсөлтийг дэмжих чиглэлээр явуулж буй ажилдаа төвлөрөхийг зөвлөсөн. Тэд хувийн хэвшлийн хөгжил, төрийн удирдлага, бүс нутгийн хамтын ажиллагааны чиглэлээр илүү их хүчин чармайлт гаргах нь зүйтэй гэж үзэв. Түүнчлэн, стратегидаа харилцагч орнуудын ялгаа зөрүүг тусгаж, ДДОО-дад тусгайлсан стратеги боловсруулахыг дэмжив. Тусламж авах ангиллаас гарсан буюу “төгссөн” улс орнуудын оролцогч талууд хөгжлийг дэмжих хувийн салбарын хөрөнгө оруулалт татан төвлөрүүлэхэд АХБ-ны гүйцэтгэсэн үүргийг тэмдэглэж, бүс нутгийн хамтын ажиллагаа, мэдлэг ба технологийн солилцоог өрнүүлэх чадварыг онцлов. Тэд бүс нутаг дахь дэд бүтцийн үлэмж хомсдолыг шийдвэрлэхэд АХБ-ны хөрөнгө оруулалт татан төвлөрүүлэх үүрэг оролцоо онцгой ач холбогдолтойг дурьдсан. АХБ-ны ажилтнууд 2030 он хүртэлх стратегит “юу” буюу зорилгыг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийн тулд “хэрхэн” хэмээх агуулгыг анхаарах шаардлагатайг онцлов. Харилцагч орнуудад тулгамдаж буй асуудлууд нарийсч, салбар дундын арга хэмжээ авах хэрэгтэй болж байгааг харгалзан салбар хоорондын хамтын ажиллагааг бэхжүүлэхэд анхааран ажиллахаа банкны ажилтнууд илэрхийлэв. Ийнхүү салбар дундын болон сэдэвчилсэн чиглэлийн үйл ажиллагаанд илүүтэй анхаарах болсонтой холбогдуулан АХБ ажилтнуудаа давтан ур чадвартай болгох, тэдний чадавхийг бэхжүүлэх хэрэгцээтэйг тэмдэглэв.

14. Хөгжлийн судалгаа шинжилгээний нэрт эрдэмтдийн дугуй ширээний уулзалт. 2017 онд, олонд танигдсан хөгжлийн судлаачидтай Лондон, Манила, Токио, Вашингтон хотуудад 4 удаагийн дугуй ширээний ярилцлага хийсэн. Судлаачид Ази, Номхон далайн бүс нутагт 2030 он хүртэл АХБ-ны гүйцэтгэвэл зохих үйл ажиллагааны талаарх санал бодлоо хуваалцав. Тэдний онцолсноор, ядуурал ба тэгш бус байдалтай тэмцэх, уур амьсгалын өөрчлөлтийг бууруулах, бүс нутгийн хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх, мэдлэг ба технологийн шийдлүүдийг төслүүдэд ашиглах, ДДОО-уудтай нягт хамтран ажиллах, хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг татах зэрэгт төвлөрөх шаардлагатай байна. АХБ-ны зүгээс дэд бүтцийн үйл ажиллагаанаас гадна нийгмийн салбарт илүү анхаарч ажиллахыг хэд хэдэн судлаач зөвлөв.

2030 он хүртэлх стратегийн хэлэлцүүлэгт оролцсон мэргэжилтнүүд

Мэргэжилтнүүдийн нэрс	Байгууллагууд
Масуд Ахмед	Дэлхийн хөгжлийн төлөө төвийн Ерөнхийлөгч, Вашингтон хот, АНУ
Баронесс Валери Амос	СОАС Лондонгийн Их Сургуулийн Захирал, Лондон хот, Их Британи
Шинжи Асанума	Хитоцубаши Их Сургуулийн Олон улсын төрийн бодлогын сургуулийн Азийн төрийн бодлогын хөтөлбөрийн Зочин профессор, Токио хот, Япон Улс
Каушик Басу	Корнеллийн Их Сургуулийн Эдийн засгийн ухааны профессор ба К. Марксийн өргөмжит Олон улс судлалын профессор, Нью Йорк хот, АНУ
Рашеда Чоудри	Бүх нийтийн боловсролын төлөө кампанит ажлын Гүйцэтгэх захирал, Бангладеш
Лорд Мегнад Десай	Төрийн сан, санхүүгийн байгууллагуудын форумын Бодлогын зөвлөлийн дарга, Лондон хот, Их Британи
Синнамон Дорнсайф	Жонс Хопкинсийн Их Сургуулийн Гадаад бодлогын хүрээлэнгийн Ахлах профессор, Олон улсын хөгжлийн хөтөлбөрийн Ахлах зөвлөх, Вашингтон хот, АНУ
Ник Даер	Олон улсын хөгжлийн газрын Бодлого, дэлхийн хөтөлбөр хариуцсан газрын гүйцэтгэх захирал, Лондон хот, Их Британи
Ган Фан	Хятадын шинэчлэлийн сангийн Ерөнхийлөгч бөгөөд Эдийн засаг судлалын үндэсний хүрээлэнгийн захирал, Бээжин хот, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс
Нобухико Фува	Токиогийн Их Сургуулийн Төрийн бодлогын сургуулийн Профессор, Токио хот, Япон Улс
Хайхун Гао	Хятадын Нийгмийн ухааны академийн Дэлхийн эдийн засаг, улс төр судлалын хүрээлэнгийн Олон улсын санхүү судлалын төвийн захирал, Профессор, Бээжин, БНХАУ
Ника Гилаури	Реформатикс ХХК-ний Үүсгэн байгуулагч бөгөөд Гүйцэтгэх партнер, Гурж Улсын Ерөнхий сайд асан
Мэгги Горман Велез	Олон улсын хөгжлийн судалгааны төвийн Бодлого, үнэлгээний газрын захирал, Оттава, Канад Улс
С. Лоуренс Грийнвуд, Жр.	Хойд Калифорнийн Японы нийгэмлэгийн Ерөнхийлөгч, АНУ
Маргарет Хюбер	Үндэсний капиталын салбарын Канадын Олон улсын зөвлөлийн Ерөнхийлөгч, Оттава, Канад Улс
Ипин Хуан	Үндэсний хөгжлийн сургуулийн Зинь Гуаны нэрэмжит эдийн засгийн ухааны Ахлах профессор ба Тэнхимийн дэд эрхлэгч бөгөөд Бээжингийн Их Сургуулийн Цахим санхүүгийн хүрээлэнгийн захирал, Бээжин, БНХАУ
Жун Тайк Хьун	Солонгосын Олон улсын эдийн засгийн бодлогын хүрээлэнгийн Ерөнхийлөгч, Сэжон-Си, БНСУ
Шада Ислам	Европын Андууд, Европ ба Геополитикийн газрын захирал, Брюссель хот, Бельги Улс
Шигео Кацу	Назарбаевын нэрэмжит Их Сургуулийн Ерөнхийлөгч, Астана хот, Казахстан Улс
Хоми Харас	Брукингсийн Стратеги судлалын хүрээлэнгийн Дэлхийн эдийн засаг, хөгжлийн хөтөлбөрийн Ахлах профессор ба Дэд захирал, Вашингтон хот, АНУ
Кэрол Энн Киду	Орон нутгийн хөгжлийн сайд асан, Парламентын гишүүн асан, Папуа Шинэ Гвиней
Хисаки Коно	Киотогийн Их Сургуулийн Эдийн засгийн сургуулийн Дэд профессор, Киото хот, Япон Улс
Ражив Кумар	Бодлогын судалгаа шинжилгээний төвийн Ахлах профессор, Нью Дели, Энэтхэг Улс; ба Гокхалегийн Эдийн засаг, улс төрийн хүрээлэнгийн Захирал, Махараштра, Энэтхэг Улс
Таэ-шин Квон	Солонгосын Аж үйлдвэрүүдийн холбооны ТУЗ-ийн дэд дарга ба Гүйцэтгэх захирал, Сөүл хот, БНСУ
Йоханнес Линн	Брукингсийн Стратеги судлалын хүрээлэнгийн Дэлхийн эдийн засаг, хөгжлийн хөтөлбөрийн Суурин биш Ахлах профессор, Вашингтон хот, АНУ
Марк Мийли	АНУ-АСЕАН Бизнесийн зөвлөлийн Бодлого хариуцсан дэд ерөнхийлөгч, Вашингтон хот, АНУ
Виктор Муринде	СОАС Лондонгийн Их Сургуулийн Санхүү, удирдлагын сургуулийн Профессор, Лондон хот, Их Британи
Адорасьон Наварро	Үндэсний эдийн засаг, хөгжлийн албаны Дэд нарийн бичгийн дарга бөгөөд Бүс нутгийн хөгжлийн газрын дарга, Пасиг хот, Филиппин Улс
Кэрол Ньюмэн	Даблин хотын Тринити Коллежийн Тринити Интернэшнл Хөгжлийн санаачлагын дарга, Даблин хот, Ирланд Улс

Мэргэжилтнүүдийн нэрс	Байгууллагууд
Юмико Нода	PwC Advisory ХХК-ний Дэд бүтэц, Төр-Хувийн хэвшлийн түншлэлийн газрын дарга, Партнер, Токио хот, Япон Улс
Аннмари О'Киф	Лови хүрээлэнгийн Суурин бус профессор, Сидней хот, Австрали Улс
Изуми Ооноо	Бодлогын судалгаа шинжилгээний үндэсний хүрээлэнгийн Профессор, Токио хот, Япон Улс
Маайке Окано-Хейманс	Клингендаел хүрээлэнгийн Судалгааны ахлах профессор, Гааг хот, Нидерланд Улс
Зау Оо	Эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийн төвийн Гүйцэтгэх захирал, Янгон хот, Мьянмар Улс
Жунко Отани	Осакагийн Их Сургуулийн Хүн судлалын дээд сургуулийн Профессор, Осака хот, Япон Улс
Кейжиро Оцука	Кобегийн Их Сургуулийн Эдийн засгийн дээд сургуулийн Профессор, Кобе хот, Япон Улс
Мэри Элка Пангесту	Индонезийн Их Сургуулийн Олон улсын эдийн засгийн ухааны профессор, Жакарта хот, Индонез Улс
Мэтт Рийд	Ага Хан Сангийн Их Британийн салбарын Гүйцэтгэх захирал, Лондон хот, Их Британи
Дэн Рунде	Стратеги ба олон улс судлалын төвийн Уильям А.Шрейерийн өргөмжит Ерөнхийлөгч бөгөөд Хөгжлийн төслийн захирал, Вашингтон хот, АНУ
Юри Сато	Японы Гадаад худалдааны байгууллагын Хөгжиж буй эдийн засаг судлалын хүрээлэнгийн Гүйцэтгэх дэд ерөнхийлөгч, Чiba хот, Япон Улс
Мартин Зигер	Ламайер Интернэшнл ХХК-ний Гүйцэтгэх захирал бөгөөд Ерөнхийлөгч, Хессе хот, Герман Улс
Ютаро Шинтакү	Терумо Корпорацийн Захирал бөгөөд Байгууллагын зөвлөх, Токио хот, Япон Улс
Сюзанн Сискель	Азийн сангийн Гүйцэтгэх дэд ерөнхийлөгч бөгөөд Гүйцэтгэх захирал, Сан Франциско хот, АНУ
Тецуши Сонобе	GRIPS Дэлхийн засаглалын хөтөлбөрийн захирал, Докторын хөтөлбөрийн удирдах хорооны дарга, Дэд ерөнхийлөгч, Бодлого судлалын үндэсний хүрээлэнгийн Профессор, Токио хот, Япон Улс
Паола Сүбаччи	Чаттам Хаус-ын Олон улсын эдийн засаг судлалын тэнхимийн судалгааны захирал, Лондон хот, Их Британи
Акира Сүэхиро	Гакушүин Их Сургуулийн Олон улсын хүмүүнлэгийн ухааны тэнхимийн Эрхлэгч бөгөөд Профессор, Токио хот, Япон Улс
Аяа Сүзүки	Токиогийн Их Сургуулийн Шинэ шинжлэх ухааны сургуулийн Олон улс судлалын тэнхимийн Дэд профессор, Чiba хот, Япон Улс
Ричард Тэүтен	Олон улсын хөгжлийн газрын Олон улсын санхүүгийн байгууллагын газрын Дарга, Лондон хот, Их Британи
Ясюки Тодо	Васеда Их Сургуулийн Эдийн засгийн дээд сургуулийн Улс төрийн шинжлэх ухаан, эдийн засгийн тэнхимийн Профессор, Токио хот, Япон Улс
Аноте Тон	Кирибати Улсын Ерөнхийлөгч асан
Кеничи Уеда	Токиогийн Их Сургуулийн Эдийн засгийн ухааны тэнхимийн Дэд профессор, Токио хот, Япон Улс
Колоне Вай	KVAConsult ХХК-ний Дэд гүйцэтгэх захирал бөгөөд Тэргүүлэх зөвлөх, Апиа хот, Самоа Улс
Крис Вермонт	ГарантКо менежментийн компанийн Гүйцэтгэх захирал, Лондон хот, Их Британи
Ульрих Вольц	СОАС Лондонгийн Их Сургуулийн Эдийн засгийн ухааны тэнхимийн эрхлэгч, Лондон хот, Их Британи
Ёшихиро Ватанабе	Бизнес эрхлэлт судлалын хүрээлэнгийн Профессор, Ниигата хот, Япон Улс
Беатрис Ведер ди Мауро	Майнз Их Сургуулийн Эдийн засгийн бодлого, олон улсын макроэдийн засгийн тэнхимийн эрхлэгч бөгөөд Эдийн засгийн ухааны профессор, Майнз хот, Герман Улс
Олин Ветингтон	Атлантын зөвлөлийн Суурин бус профессор, Вашингтон хот, АНУ
Жералд Райт	Карлтоны Их Сургуулийн Норман Патерсоны нэрэмжит Олон улс судлалын сургуулийн Ахлах профессор, Оттава, Канад Улс
Даниел Зеликов	Жэй Пи Морган компаний Олон улсын төрийн салбарын группийн Тэргүүн, Вашингтон хот, АНУ
Вейин Жан	Бээжингийн Их Сургуулийн Үндэсний хөгжлийн сургуулийн Синар Масийн нэрэмжит эдийн засгийн ухааны Ахлах профессор, Бээжин хот, БНХАУ

АСЕАН = Зүүн Өмнөд Азийн бүс нутгийн хамтын ажиллагааны нийгэмлэг, АНУ = Америкийн Нэгдсэн Улс.
Эх сурвалж: Азийн хөгжлийн банк.

www.adb.org/strategy2030

Стратеги 2030

Цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тэсвэртэй, тогтвортой Ази, Номхон далайн бүсийг цогцлоох нь

Ази, Номхон далайн бүс нутаг ядуурлыг бууруулах, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих тал дээр сүүлийн 50 жилийн хугацаанд ихээхэн ахиц дэвшил гаргасан. Азийн хөгжлийн банк (АХБ) нь бүс нутгийн энэхүү хувьсан өөрчлөлтийн үед гол түншлэгч байсаар ирсэн бөгөөд цаашид ч бүс нутгийг хөгжлийн дараагийн үе шатандаа гарахад нь хамтран ажиллахад бэлэн байна. 2030 он хүртэлх стратеги нь бүс нутгийн хувьсан өөрчлөгдөж буй хэрэгцээ шаардлагад илүү үр дүнтэй нийцэн ажиллах АХБ-ны арга замыг тодорхойлсон баримт бичиг юм. АХБ 2030 он хүртэлх стратегийнхээ хүрээнд Ази, Номхон далайн бүс нутагт нэн ядуурлыг арилгах хүчин чармайлтаа үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тогтвортой, сөрөг нөлөөг даван туулах чадвартай бүс нутгийг цогцлоохын төлөө тууштай ажиллана.

Азийн хөгжлийн банкны тухайд

АХБ нь Ази, Номхон далайн бүс нутагт нэн ядуурлыг арилгах хүчин чармайлтаа үргэлжлүүлэхийн зэрэгцээ цэцэглэн хөгжсөн, хүртээмжтэй, тогтвортой, сөрөг нөлөөг даван туулах чадвартай бүс нутгийг цогцлоохын төлөө тууштай ажиллаж байна. Анх 1966 онд байгуулагдсан тус банкны нийт 67 гишүүн орны 48 нь тухайн бүс нутагт оршдог. АХБ нь бодлогын хэлэлцүүлэг, зээл, өөрийн хөрөнгийн санхүүжилт, батлан даалт, буцалтгүй тусламж болон техникийн туслалцаа зэрэг олон төрлийн арга хэрэгслээр дамжуулан хөгжиж буй гишүүн орнууддаа дэмжлэг туслалцаа үзүүлж байна.

АЗИЙН ХӨГЖЛИЙН БАНК
АХБ-ны өргөн чөлөө, Мандалуён хот
1550 Метро Манила, Филиппин улс
www.adb.org

9 789292 612849